

KORISLIIGAN KATSOMOHUUTELU JA SIIHEN VAIKUTTAVAT SYYT

Lauri Salovaara

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2020

TIIVISTELMÄ

Salovaara, L. 2020. Korisliigan katsomohuutelu ja siihen vaikuttavat syyt. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteen pro gradu-tutkielma tutkielma, 80 s., 2 liitettä

Tässä liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielmassa tutkittiin Suomen koripallon miesten pääsarjan, Korisliigan katsomohuutelun syitä. Urheilukatsomoissa tapahtuva huutelu pelaajia ja erotuomareita kohtaan on monille tuttu ilmiö. Koripallokatsomoissa sillä on omat erityispiirteensä. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ilmiötä Suomessa ja selvittää sen syitä. Tarkoituksena on myös käsitteellistää huutelua tutkimuskirjallisuuden avulla. Väkipalta ja aggressiivisuus ovat osa urheilua ja sitä esiintyy erilaisin muodoin. Tutkimuksen relevanssi muotoutuu monitieteisestä väkivallan ja aggressiivisuuden tutkimisesta uudesta näkökulmasta.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu väkivallan ja aggressiivisuuden tutkimuksesta, verbaalisen väkivallan ja verbaalisen aggressiivisuuden käsitteistä ja urheilukatsojien aggressiivisuuden aiemmasta tutkimuksesta. Viitekehysten osana on myös sosiaalisen kontrollin käsite. Aineistona ovat Korisliigan joukkueiden kannattajaryhmien jäsenten (n=5) teemahaastattelut. Aineisto on analysoitu teoriasidonnaisella sisällönanalyysillä.

Tutkimuksen perusteella katsomohuutelun syyt ovat rakentuneet psykologisesti ja sosiaalisesti. Psykologisia syitä ovat frustraatio-aggressio, jännityksen tarve, itsetunnon ylläpito ja pako arjesta. Sosiaalisesti rakentuneita syitä ovat tarttuminen, sosiaalinen rasitus ja peliin vaikuttaminen. Katsomoissa esiintyy myös tutkimuksen perusteella sosiaalista kontrollia, joka estää ylilyöntien syntymistä. Sosiaalinen kontrollin muodot ovat ennaltaehkäisy ja kasvatusta, yksilöllisyys, yksiselitteisen oikean ja väärän rajasta luopuminen ja fanikulttuurin luonti.

Asiasanat: koripallo, verbaalinen väkivalta, verbaalinen aggressiivisuus, sosiaalinen kontrolli

ABSTRACT

Salovaara, L. 2020. Causes of Sport Spectator Heckling in Finnish Korisliiga. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis in Social Sciences of Sport, 80 p., 2 appendices.

This Social Sciences of Sport's master's thesis is aimed to research the causes of heckling in Finnish top basketball league, Korisliiga. Sport spectator heckling towards the players and referees is a familiar phenomenon. There are its own special features in Basketball. The purpose of this study is to describe this phenomena in Finland and investigate its causes. The purpose is also to conceptualize heckling by using research literature. Violence and aggressiveness are part of sports and they appear in different forms. The relevance of this study is based on a new perspective on the multidisciplinary study of violence and aggressiveness.

The theoretical framework of this study is based on the research of violence and aggressiveness, concepts of verbal violence and verbal aggressiveness and previous sports spectator studies. The concept of social control is also part of the theoretical framework. The research materials consist of theme interviews (n=5) from fan group members of Korisliiga teams. The data has been analyzed with theory-guided content analysis.

The results indicate that the causes of the heckling are constructed psychologically and socially. Psychological causes are frustration-aggression, the need for excitement, the self-esteem maintenance and escaping from the ordinary. Socially constructed causes are contagion, social strain and game influencing. Based on this study there is also social control which prevents excessive heckling. The forms of social control are prevention and education, individuality, abandoning the obvious line between right and wrong and creating fan culture.

Key words: basketball, verbal violence, verbal aggressiveness, social control

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	1
1.1. Mistä on kyse, kun on kyse katsomohuutelusta?	2
1.2. Tutkimuksen kulku ja kysymyksenasettelu	4
2 MONITIETEINEN VÄKIVALLAN JA AGGRESSIIVISUUDEN TUTKIMUS	6
2.1. Väkivalta monitieteisissä tutkimuksissa	6
2.2. Väkivalta urheilussa ja urheilukatsomoissa	8
2.3. Aggressiivisuus monitieteisissä tutkimuksissa	12
2.4. Aggressiivisuus urheilussa ja urheilukatsomoissa	13
3 KATSOMOHUUTELUN KÄSITTEELLISTÄMINEN	19
3.1. Henkistä vai verbaalista väkivaltaa?	19
3.2. Verbaalinen aggressiivisuus	21
4 URHEILUN SÄÄNTELY	24
4.1. Urheilun autonomia	24
4.2. Sääntöjen suhteutuminen katsomohuuteluun	25
4.3. Sosiaalinen kontrolli urheilukatsomoissa	27
5 SOSIAALISESTI RAKENTUNUT TODELLISUUS URHEILUKATSOMOISSA	31
5.1. Todellisuuden rakentuminen ja sosiaalinen konstruktionismi	31
5.2. Sosiaalisen todellisuuden legitimointi urheilukatsomoissa	33
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS, AINEISTO JA EETTISYYS	36
6.1. Tutkimuksen metodologia	36
6.2. Tutkimuskohteen valinta ja esittely	37
6.3. Tutkimuksen toteutus	39

6.4. Aineiston analyysi	43
6.5. Tutkimuksen eettisyys	45
7 TULOKSET	48
7.1. Psykologiset syyt katsomohuutelulle.....	48
7.2. Sosiaalisesti rakentuneet syyt katsomohuutelulle.....	53
7.3. Alkoholin merkitys katsomohuuteluun.....	59
7.4. Koripallokatsomoiden epämuodollinen sosiaalinen kontrolli	60
7.5. Yhteenveto tutkimustuloksista.....	67
8 POHDINTA.....	69
8.1. Tutkimuksen arviointia	69
8.2. Tutkimuksen luotettavuus	72
8.3. Jatkotutkimusehdotuksia.....	73
LÄHTEET.....	75
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Turpeisen Antti antaa Mikko Kiviselle luvan herjata itseään soittamalla vittuilupuhelimeen (ks. Yle Areena). Lipun ostaessaan tai paikalle peliin saapuessaan urheilukatsoja antaa itselleen luvan herjata erotuomaria tai pelaajia. Turpeisen Antti sattuu esiintymään Lapinlahden Lintujen sketsissä, urheilukatsoja elää omaa todellista elämäänsä. Mistä syystä erotuomareille ja pelaajille huudetaan? Onko se osa urheilun hienoutta? Miksi toisen herjaaminen nähdään huumorina toisaalla ja tuomittavana käytöksenä toisaalla? Onko urheilun maailma muusta yhteiskunnasta erillinen saareke, missä pätevät nakkioskijonon lait.

Urheilun kauneutta, suuruutta ja hienoutta perustellaan edelleenkin sillä, että sen avulla tuotetaan hyvää (Itkonen 2013). Urheilun holistinen hyvänä näkeminen ei ole kuitenkaan perusteltua, sillä urheilua polarisoivat intressiryhmät ja lieveilmiöt vain tuntuvat kasvavan kasvamisestaan. Urheilun maailmassa tapahtuu myös kiusaamista, syrjintää ja muuta tuomittavaa tai vähintäänkin arveluttavaa toimintaa. On myös todettu, että riskirajoilla liikkuminen on oiva sytyke medialle (Itkonen 2013). Urheilu herättää myös laajan kirjon tunteita: pettymyksiä, iloa, turhautumista, jännitystä ja suuria odotuksia – jopa voimakkaammin ja arkisemmin kuin muussa elämässä (Visuri 2020). Urheilu on siis toisaalta hyvää tuottavaa, toisaalta ajatuksia ja tunteita herättävää toimintaa, mikä luo sisältöä ihmisten elämään. Sundin (2005) mukaan urheilu (vain) on. Se voidaan kokea, merkityksellistää, pitää tärkeänä tai vähemmän tärkeänä niin kuin itse haluamme.

Urheiluun kuuluu olennaisena osana sen seuraajat, katsojat ja kannattajat. Urheilun seuraaminen on myös yksi suosituimmista ajanvietteistä (Heinonen 2005, 30). Urheilukatsojiksi ja -kannattajiksi päädytään myös erilaisin reitein. On esitetty, että yksilöt tiedostaen tai tiedostamatta laskevat tahoillaan, onko urheilun seuraaminen järkevä ”sijoitus” heidän elämässään. Toisin sanoen yksilöt määrittelevät, onko siihen järkevä laittaa aikaa. Tämä henkilökohtaisen sijoittamisen kokonaisuus voidaan jakaa kolmeen osaan: koettuihin vaihtoehtoihin, urheilijaan tai joukkueeseen kiinnittymiseen ja henkilökohtaisiin kannustumiin. (Wann, Melnick, Russell & Pease 2001, 54.) Vaikka Heinonen (2005, 53)

puhuukin jalkapallon seuraamisesta, voidaan se yleistää myös urheiluun yleensä. Kuvaus on proosallinen: ”Jalkapallon seuraamiseen näyttää liittyvän jotain regressiivistä, paluuta johonkin kauan sitten kadotettuun ja elämässä ohitettuun, nostalgista kaipuuta lapsuuden onnen maahan, jossa kaikki ovet olivat vielä avoinna, sekä maailmaan, jossa jalkapallopelin kaltainen leikki tarjosi tien haaveiden taikamaailmaan.” Merkityksellistä on kuitenkin se, että urheilun seuraajiksi ja katsojiksi merkittävässä määrin, kansanliikkeen omaisesti, päädytään.

Penkkiurheilu on asialle omistautumista ja mukaan tempautumista (Turtiainen 2012, 7). Urheilussa kuulee usein sanottavan, kuinka ollaan tosissaan, muttei vakavissaan. Asiaan tempaudutaan ja omistaudutaan tosissaan, mutta monesti pilke silmäkulmassa. Toisaalta se voi näyttäytyä myös poikkeavana, lähes makaaberina toimintana. Käytetäänhän urheiluun intohimoisesti suhtautuneista ihmisistä toisinaan nimitystä urheiluhullu. Urheilusta intoutuneet kansalaiset saattavat käyttäytyä silloin järjettömällä tavalla. Toisaalta urheiluhulluus on myös humoristista ja harmitonta, ikään kuin leikkiä (Ilmanen 2008).

1.1. Mistä on kyse, kun on kyse katsomohuutelusta?

Yritän hahmotella urheilukatsomon todellisuutta tarinan kautta. Seurasin Suomen miesten koripallon pääsarjan, Korisliigan ottelua kotijoukkueen fanikatsomon joukossa. Keskustelin vieressäni istuneen herrasmiehen kanssa pelistä, nykyisestä kaudesta, menneistä kausista ja joukkueen tulevaisuudesta asialliseen, lämminhenkiseen ja tuttavalliseen sävyyn peliä ennen ja pelin tuoksinnassa. Ottelu oli tavanomainen Korisliigan peli, jossa molempien joukkueiden kannattajaryhmät kannustivat omiaan omissa päädyissään ja peli soljui. Pelaajat keskittyivät leipätyöhönsä, pelaamiseen ja erotuomarit hoitivat leiviskäänsä mallikkaasti. Kuin salama kirkkaalta taivaalta, täysin yllättäen, vieressäni istunut herrasmies karjaisi päädyssä tuominneelle erotuomarille: ”Olet [erotuomarin sukunimi] ihan yhtä huono, kuin aina aikaisemminkin täällä!” Kukaan ei kiinnittänyt huutoon mitään huomiota (Varmistin kyseiseltä erotuomarilta henkilökohtaisesti jälkikäteen, että hän oli kuullut kyseisen huudon). Yksikään katsojista ei kääntynyt katsomaan huutajaa kohti ihmetellen, eikä erotuomari lotkauttanut korviaan – peli jatkui loppuun asti täysin tavanomaisissa merkeissä. Todettakoon, ettei kuvattu huuto vaikuttanut erityiseltä itsestänikään. Se tuntui arkiselta, kuin osalta peliä.

Se jäi mieleen erityisesti lähinnä sen takia, että olin katsomossa tehtyäni juuri haastattelun katsomohuutelun syistä. Käsitän katsomohuuteluun kuuluvaksi pelaajiin, erotuomareihin tai muihin katsojiin kohdistetut ei-fyysisistä kontaktia sisältävät asiat, jotka eivät aukottomasti ole varsinaista kannustamista tai muutoin ainoastaan positiiviseksi käsitettävää toimintaa. Pääasiassa katsomohuutelu on huutoja mainittuja ryhmiä kohtaan.

Tarinassani esiintyvää katsomohuutelu on tutkittu laajemman katsomoissa tapahtuvan häiriökäyttäytymisen osana. Jalkapallon kontekstissa on puhuttu huliganismista, joka on toisaalta nähty varsin helppona ja stereotyyppisenä tapana käsitteellistää urheiluun liittyvää intohimoa, faniutta ja kulttuuria – etenkin lieveilmiöiden näkökulmasta (Heinonen 2005, 30). Toisaalta huliganismi mielletään lähes yksinomaan fyysisesti, nyrkein ja astaloin käytäviin huligaanien välisiin mittelöihin, mikä ei sinänsä liity millään tavalla katsomohuuteluun. Urheilukatsojien häiriökäyttäytymisestä puhutaan myös väkivaltana ja aggressiivisuutena. Sen eri muotoja ovat verbaaliset hyökkäykset, esineiden heittäminen, pelin häirintä ryntäämällä kentälle, tappelut ja vandalismi (Wann ym. 2001, 97). Urheilukatsojien aggressiivisesta käytöksestä on myös puhuttu huutamisenä, kiroilemisena, tönimisenä, tappelemisenä ja nöyryyttämisenä (Hennessy & Schwartz 2007). Urheilukatsojien häiriökäyttäytymisen muodoista katsomohuutelut voidaan nähdä verbaalisiksi hyökkäyksiksi, huutamiseksi ja kiroilemiseksi. On siis syytä käsitellä väkivaltaa ja aggressiivisuutta.

Väkivallan tutkimuksissa on käsitelty nuorisoväkivaltaa, perheväkivaltaa, parisuhdeväkivaltaa, vanhusten kaltoinkohtelua, itsemurhia ja kollektiivista väkivaltaa. Sen katsotaan olevan globaali ongelma. (WHO 2005, 3-5.) Väkivaltaa on tutkittu Suomessa lähinnä oikeuspsykiatrian, psykologian ja biologian lähtökohdista (Jokinen 2000, 23-24). Kansainvälinen väkivallan tutkimus on löytänyt syitä väkivaltaan esimerkiksi sosiaalisista ja kulttuurisista lähtökohdista (Whitaker & Lutzker 2009, 42-53). Urheiluväkivallan tutkimuksessa on tunnistettu ja tunnustettu väkivallan olemassaolo urheilussa. Väkivallan yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ei pyritä keksimään pyörää uudestaan. On siis tukeuduttava monialaiseen tutkimukseen, jonka pohjalta analysointi tapahtuu.

Viemerö (2006) kuvaa aggressiivisuutta seuraavasti: ”Aggressiivisuus on yksi tutkituimmista ihmisten ja eläinten käyttäytymismuodoista. Aggressiosta ja väkivallasta on monia jopa keskenään ristiriitaisia tutkimustuloksia ja mielipiteitä.” Aggressiivisuus ja väkivalta ovat käsitteinä siis lähellä toisiaan. Siksi myös aggressiivisuutta on tutkittu monesta eri näkökulmasta. Tutkimus on ennen kaikkea monitieteistä, joka huomioi biologiset, psykologiset, sosiaalipsykologiset ja sosiologiset lähestymistavat (Helkama ym. 2015, Luku 7). Aggressiivisuuden monialaisuus on varmasti osasyynä tutkimustulosten ristiriitaisuuteen. Viemerö jatkaakin: ”Ristiriidat selittyvät paitsi taustateoriasta johtuvina, myös erilaisten taustatekijöiden erilaisista yhdistelmistä ja erilaisista variaatioista yksilöiden välillä.” Kulttuurin merkitys on myös oleellinen, on huomioitava, että toisen kulttuurin piirissä hyväksyttävä käytös voi olla kiellettyä toisessa ympäristössä. (Viemerö 2006.)

Urheilussa aggressiivisuutta tapahtuu sääntöjen puitteissa ja sallitussa ympäristössä. Toisaalta urheilun sisällä sallittu aggressiivisuuskin on erityistapauksissa tuomittu. Saihan esimerkiksi Semir Ben-Amor pahoinpitelysyytteen vuonna 2012 tapahtuneesta mukiloinnista kiekkokaukalossa Ville Peltosta kohtaan. Urheilukatsojien aggressiivisuuden syitä on pyritty löytämään psykologisilla ja sosiologisilla lähestymistavoilla (Wann ym. 2001, 107). Syiden kirjo on siis varsin moninainen ja eri asiat huomioonottava – kuten aggressiivisuudessa ylipäänsä.

1.2. Tutkimuksen kulku ja kysymyksenasettelu

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan katsomohuutelua suomalaisten koripallokatsomoiden kontekstissa ja kuvataan ilmiötä. Tarkoitukseni on hahmottaa katsomohuutelua laadulliseen haastatteluaineistoon tukeutuen ja sen avulla selvittää, mitä syitä katsomohuutelulle voidaan löytää. Koska varsinaista katsomohuutelua ei suomalaisessa ympäristössä ole käsitteellistetty, tulen tutkimuksessani hahmottelemaan sitä, mitä katsomohuutelu oikeastaan käsitteellisesti on. Tutkimukseni sijoittuu liikunnan yhteiskuntatieteiden tutkimusperinteeseen ja sosiologian tieteenalaan. Käyttämäni aineiston puolesta tutkimukseni sivuaa myös sosiaalipsykologiaa ja psykologiaa.

Tutkimukseni rakenne on seuraavanlainen. Esittelen ensin sitä, miten väkivaltaa ja aggressiivisuutta on monitieteisessä tutkimuksessa ja urheilun kontekstissa käsitelty. Monitieteisen tutkimuksen tuntemus auttaa tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen hahmottamisessa. Sen jälkeen vuorossa on keskeisimpien käsitteiden määrittely. Niitä ovat verbaalinen väkivalta ja verbaalinen aggressiivisuus. Käsitteiden määrittelyn jälkeen kuvaan katsomohuutelun poikkeuksellista ympäristöä, missä autonominen urheilu ja tietyllä tapaa rajalliset sääntelyt luovat elintilaa katsomon sisäiselle kontrollille. Teoreettisen viitekehyksen viimeisenä osana esittelen koko tutkimuksen tieteenfilosofista tausta-ajatusta siitä, että todellisuus rakentuu sosiaalisissa suhteissa. Sen jälkeen käsittelen tutkimukseni käytännön asioita: metodologia valintoja, käyttämäni aineistoa, analyysin etenemistä ja tutkimuksen etiikkaa. Lopuksi esittelen tuloksia ja niistä syntyvää pohdintaa.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: 1) Miten koripallokatsomoissa tapahtuvaa huutelua voidaan käsitteellistää? 2) Mitä eri syitä koripallokatsomoissa tapahtuvaan erotuomareihin ja pelaajiin kohdistuviin huuteluun on? Ensimmäiseen kysymykseen vastataan kirjallisuuden avulla ja toiseen empiiriseen aineistoon tukeutuen. Toisessa kysymyksessä selvitetään syitä, eikä esimerkiksi motiiveja. Se johtuu siitä, että urheilukatsojien aggressiivisuuden tutkimuksen piirissä puhutaan nimenomaan katsojien aggressiivisuuden syistä.

2 MONITIETEINEN VÄKIVALLAN JA AGGRESSIIVISUUDEN TUTKIMUS

Väkivaltaa ja aggressiivisuutta käsittelevä kirjallisuus on monitieteistä, eri näkökulmia esiin tuovaa, sekä erilaisiin asioihin pureutuvaa. Lähtökohtia tutkimukselle on haettu psykologiasta, sosiologiasta, biologiasta, sukupuolentutkimuksesta ja ennen kaikkea edellä mainittuja tieteenaloja yhdistämällä. Sosiaalipsykologinen, sosiobiologinen, sosiokulttuurinen, erilaiset piirreteoreettiset lähtökohdat ja käyttäytymisen teoriat ovat niitä lähtökohtia, millä väkivaltaa ja aggressiivisuutta on analysoitu ja tulkittu.

Tässä luvussa käsittelen monitieteistä kenttää, minkä parissa väkivallan ja aggressiivisuuden tutkimuksessa liikutaan. Tarkoitukseni ei ole saavuttaa aukotonta ja tyhjentävää syytä aggressiiviseen käytökseen, vaan enemmänkin esitellä erilaisia teoretisointeja, millä aggressiivista tai väkivaltaista käyttäytymistä on selitetty. Monialainen ymmärrys aggressiivisuudesta ja väkivallasta auttaa ymmärtämään ilmiöitä laajemmin.

2.1. Väkiältä monitieteisissä tutkimuksissa

Väkivaltaa käsittelevässä tutkimuksessa fyysistä, seksuaalista, henkistä ja verbaalista väkivaltaa on käsitelty yhdessä ja niihin on haettu syitä samanlaisten teoretisointien kautta. Esittelen teoretisointeja, joiden avulla on pyritty selittämään väkivaltaista käytöstä.

Whitaker ja Lutzker (2009, 42-53) jaottelevat väkivallan syiden teoreettiset lähestymistavat sosiokulttuurisiin teorioihin, ihmissuhdeteorioihin, sisäisiin teorioihin ja yhdistelmäteorioihin. Ne yhdistelevät, kuten edellä on mainittu, eri tieteenaloja. Suomessa esimerkiksi parisuhdeväkivalta nähdään laajana yhteiskunnallisena ja sosiaalisena ongelmana (Huttunen, Husso & Hietamäki 2015). Teorioiden määrä ja se, että väkiältä nähdään suurena ongelmana tekee aiheesta varsin monisyisen. Sitä on käsiteltävä monelta kantilta.

Sosiokulttuuriset teoriat painottavat sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneita malleja, jotka sietävät ja mahdollistavat väkivallan. Perinteiset sukupuoliroolit, missä on ikään kuin

maskuliininen miehen malli ja feminiininen naisen malli, voivat luoda väkivaltaa. Tutkimuksissa on havaittu, että miehet, jotka eivät täysin istu tähän sosiaalisesti rakentuneeseen miehen malliin, käyttäytyvät väkivaltaisesti, jotta he istuisivat siihen. (Whitaker & Lutzker 2009, 43.) Myös Suomessa parisuhdeväkivalta on hyvin sukupuolittunutta (Huttunen, Husso & Hietamäki 2015). Feministiset teoriat puhuvat myös samasta asiasta. Miehet pitävät etuoikeutenaan voimaa ja kontrollia ja sen puute voi johtaa väkivaltaan, jotta niin kutsuttu tasapaino säilyisi. Voima ja kontrolli voidaan nähdä yksilöiden ja yhteiskunnan tasolla. Patriarkaatin yhteiskunnan olemassaolo edelleen uusintaa naisen alisteista asemaa, kun tietynlainen toiseus läpileikkaa koko elämää. Kun myös yhteiskunnan rakenne painottaa sukupuolirooleja, se voi altistaa väkivallalle. (Whitaker & Lutzker 2009, 44-45.)

Ihmissuhdeteoriat painottavat ihmisten välisiä vaikutteita, mitkä saattavat johtaa väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Sosiaalisen oppimisen teoriolla tarkoitetaan sitä, että käyttäytyminen ja omat vakaumukset siirtyvät sukupolvilta toisille. Teorian mukaan siis esimerkiksi lapset, joihin on kohdistunut väkivaltaa, ovat alttiimpia käyttäytymään väkivaltaisesti aikuisena. (Whitaker & Lutzker 2009, 46.) Kiinnittymisen teoriolla tarkoitetaan malleja, millä ihminen kiinnittyy läheisiinsä. Yleensä kiinnittymisen malleihin vaikuttavat ihmissuhteet varhaisissa kehitysvaiheissa. Väkivaltaista käytöstä kiinnittymisen teorian mukaan syntyy, kun yksilön syntyneet ihmissuhteet kehittävät menettämisen pelon tai syrjimyksen tunteita. Teorian mukaan ihmissuhteissa kaltoinkohdellut yksilöt ovat alttiimpia väkivaltaiseen käytökseen. Parisuhteen eripuraisuuden mallin mukaan eripuraisissa suhteissa esiintyy todennäköisesti enemmän väkivaltaa. (Whitaker & Lutzker 2009, 47-48.)

Sisäisissä teorioissa keskitytään yksilöiden biologisiin ja psykologisiin ominaisuuksiin tai häiriöihin. Väkivallan voidaan nähdä olevan geneettisesti periytyvä ominaisuus. Myös vihaa ja vihamielisyyttä on teoretisoitu. On selvitetty, että väkivaltaisesti käyttäytyvät yksilöt ovat vihaisempia ja vihamielisempia kuin yksilöt, jotka eivät käyttäydy väkivaltaisesti. Alkoholin ja huumeidenkäytön vaikutus väkivaltaisuuteen on myös todistettu. Erilaisten teoretisointien mukaan päihteiden käytön voidaan nähdä vaikuttavan joko suoraan väkivaltaiseen käytökseen tai välillisesti niin, että on huomioitava myös erilaisia sosiaalisia ja persoonallisia tekijöitä.

Myös persoonallisuuden häiriöiden on nähty vaikuttava väkivaltaiseen käyttäytymiseen. (Whitaker & Lutzker 2009, 49-53.)

Väkivaltaa käsittelevä kirjallisuus on järjestään hyvin sukupuolittunutta. Erilaiset väkivaltaista käytöstä selittävät teorit esittävät tekijöitä, mitkä voivat johtaa väkivaltaiseen käyttäytymiseen. On hyvä huomioda, että ne eivät selitä kovinkaan aukottomasti ja yksiselitteisesti väkivaltaisen käytöksen olemassaoloa. Esittelemiäni teorioita yhdistelemällä on pyritty luomaan yhdistelmäteorioita, joiden avulla selittäminen olisi koherentimpaa. Donald G. Duttonin ”Nested Ecological Theory” -teoria yhdistää erilaisten maailmojen systeemejä kokonaisuudeksi, jolla voidaan pyrkiä ennustamaan miesten väkivaltaista käytöstä parisuhteessa. (Whitaker & Lutzker 2009, 55.) ”Background-Situational Theory” -teoria pitää tärkeimpänä muuttujanaan sitä, onko yksilö käyttäytynyt aiemmin väkivaltaisesti. ”Life Span Development Systems Perspective” -teoria ottaa huomioon biologiset, kontekstuaaliset ja sosiaaliset muuttujat. (Whitaker & Lutzker 2009, 56-58.)

Suomalainen väkivaltatutkimus on jaoteltu kahteen valtavirtaan. Oikeuspsykiatrinen ja kriminologinen tutkimus on tarkastellut väkivaltarikollisten piirteitä. Toisena suuntauksena on pidetty psykologista ja biologista tutkimusta, missä väkivaltaan on pureuduttu aggression kautta. Sukupuoleen ei väkivaltatutkimuksessa ole otettu kantaa, sillä tekijät ovat olleet itsestäänselvästi miehiä. (Jokinen 2000, 23-24.) Teoretisointien lukumäärällinen suuruus kertoo jo siitä, kuinka monisyinen asia väkivalta on. Jonkinlaisen selityksen aikaansaamiseen väkivallan syistä ja syntymekanismeista voi saada, mikäli kaventaa tutkittavaa aluetta.

2.2. Väkivalta urheilussa ja urheilukatsomoissa

Niin väkivalta, kuin urheilukin ovat laajoja kokonaisuuksia ja urheilun väkivallan määrittely on tärkeää. Jamieson ja Orr (2009, 4) määrittelevät urheilun väkivaltaa. Heidän mukaansa urheiluväkivalta on mitä tahansa käytöstä, mikä johtaa fyysiseen tai psykologiseen vahinkoon, liittyen suorasti tai epäsuorasti urheilukokemukseen. Se tapahtuu sääntöjen ulkopuolella, eikä liity urheilun kilpailulliseen tarkoitukseen. Tutkijat myös huomauttavat, että määrittely on hyvin laaja, sillä urheiluväkivalta sisältää myös urheilun kilpailun ulkopuolisia asioita, mitkä

liittyvät siihen. Urheiluväkivaltaan liittyy laaja skaala asioita. Esimerkiksi tappelu, vammojen tuottaminen, seksuaalinen hyväksikäyttö, uhkailu ja tuomarin mollaaminen liittyvät urheiluväkivaltaan. Jamiesonin ja Orrin (2009) määritelmän sisään menevät myös esimerkiksi jalkapallostadionin käyttäminen terrorismin alustana, urheiluun liittyvät murhat ja kidnappaamiset.

Etenkin jalkapallossa on puhuttu 1960-luvulta lähtien katsojien väkivaltaisesta häiriökäyttäytymisestä, huliganismista. Huliganismi levisi Englannista muihin Euroopan maihin ja siitä tuli 1980-luvulla yhä enemmän järjestäytyntä toimintaa. Väkivaltaiselle käytökselle on etsitty syitä jalkapallon kaupallistumisesta ja massatapahtumien kulttuurista. Jalkapallon kaupallistuminen ja kasvu vei etenkin Englannissa peliä kauemmaksi sen työväenluokkaisista juurista, minkä on nähty osaltaan aiheuttavan huliganismiksi kutsuttua käytöstä. Massatapahtumien kulttuurilla viitataan tapaan, jossa suurissa urheilutapahtumissa esiintyy suuria jännitteitä vastustajia kohtaan. (Nevala 2012, 251.)

Norbert Elias ja Eric Dunning (1986) uumoilivat 1980-luvulla urheilun sivilisoitumisen kiihdyttävän väkivallan urheilusta. Elias on kuvannut sivilisoitumista pitkäksi ja osin tiedostamattomaksi sosiaaliseksi prosessiksi, mistä voidaan tunnistaa erilaisia tekijöitä. Sosiaalisten normien kehittäminen ja parantaminen, sosiaalinen kontrolli tunteiden, käyttäytymisen ja ruumintoimintojen esilletuonnissa; ulkoisten rajoitteiden muuttuminen sisäisiksi rajoitteiksi sekä persoonallisuuden ja valintojen näkyminen omantunnon merkityksen luojana on nähty sivilisoitumisen tuloksena. (Dunning 2010.) Sivilisoitumisen johdosta elämiseen on luotu sääntöjä, joiden mukaan on hyvä käyttäytyä, eivätkä barbaariset mallit ole sallittuja.

Jalkapallossa osittainen sivilisoituminen väkivallasta alkoi juuri 1980-luvulla. Huippujalkapalloilu alkoi ajautua kriisiin, mistä näkyvimpänä osana on nähty Brysselin Heysel-stadionilla vuonna 1985 ja Sheffieldin Hillsborough:lla vuonna 1989 kymmeniä kuolonuhreja vaatineet katsomo-onnettomuudet. (Nevala 2012, 250-251.) Ongelmat olivat suurimpia etenkin englantilaisessa huippujalkapallossa. Jalkapalloon liittynyt väkivalta alkoi muodostua suureksi ongelmaksi. Ratkaisuna väkivallalle oli tarkka säännöstely, missä

seisomakatsomoja korvattiin istuimilla, pääsylippujen hintoja nostettiin ja yleisöä valvottiin tarkemmin. Se vähensi katsomoiden väkivaltaa, mutta ei sinänsä pureutunut väkivallan syihin. (Nevala 2012, 251.) Vaikka jalkapallo pääsi 1980-luvun kriisistä yli, se ei ole poistanut väkivaltaa kokonaan katsomoista. Huliganismia esiintyy vielä nykyäänkin jalkapallossa (Gumusgul & Acet 2016).

Urheilu tarjoaa sopivan alustan myös muunlaiselle väkivallalle (Gumusgul & Acet 2016). Sitä voi olla esimerkiksi rasismi, mikä on nykypäivän näkyvä ongelma huippujalkapallossa. Vaikka esimerkiksi englantilainen jalkapallo on muuttunut valtavasti 1990-luvulta myös katsomokäytöksen osalta, rasismin poistuminen ei ole ollut osa muutosta. Se näyttää olevan pikemminkin kulttuurisesti juurtunut asia jalkapallokatsomoon (Cleland & Cashmore 2016). Viime aikoina rasismi on ollut näkyvintä Italiassa, missä se on ollut suuri ongelma jo vuosia (Hellanto 2019).

Vaikka urheilua onkin pidetty ikään kuin väkivallan viimeisenä linnakkeena, missä ihminen purkaa primitiivisiä tarpeitaan, on urheilun sivilisoitumisen nähty kuihduttavan väkivaltaa ja lieveilmiötä pois kilpakehitykseltä. Kun sosiaalinen paine hyvänä pidettyyn käyttäytymiseen on lisääntynyt yhteiskunnassa, se on siirtynyt myös ennen pitkää urheiluun (Dunning 2009). On kuitenkin nähty, että urheilun sivilisoituminen on vain osa totuudesta (Itkonen 2013). Väkivaltaa ja aggressiivisuutta esiintyy urheilun kentillä ja katsomoissa yhä edelleen. On varmasti totta, että urheilun piirissä on vahvempi sosiaalinen paine käyttäytyä vähemmän aggressiivisesti, mutta se ei tarkoita, että käyttäytyminen olisi poistunut urheilusta kokonaan.

Tietynlaisen käyttäytymisen tulkintaan on tärkeää lisätä muutamia reunamerkintöjä. Vaikka väkivallan esiintyminen ja sen hyväksyminen voidaan nähdä negatiivisena, se ei välttämättä ole niin kaikille. Väkivaltaisille lajeille on tilausta (Itkonen 2013). Jos väkivaltaisen käyttäytymisen ajatellaan kuuluvan osaksi urheilua, johtaisiko sen kieltäminen viihdearvon ja jännityksen luomisen laskuun. Ongelmallisten pohdintojen ääressä ollaan silloin, kun keskustellaan siitä harmaasta väkivallan alueesta, josta emme ole täysin varmoja, miten siihen suhtautuisi. On kategorisen väärin myrkyttää vastustaja tennisottelussa ja yhtä lailla oikein lyödä vastustajaa nyrkkeilyssä. Mainittujen esimerkkien välille asettuu kuitenkin laaja skaala

asioita, joihin suhtautuminen on voidaan nähdä enemmänkin perustuvan omiin mieltymyksiin ja kokemuksiin.

Urheiluväkivaltaa on katsottu samanlaisista lähtökohdista kuin esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa – onhan urheilu kiinteä osa yhteiskuntaamme. Sosiokulttuuriset, sosiaalipsykologiset ja biologiset tekijät on nähty urheiluväkivallan selittäjinä (Jamieson & Orr 2009, 91). Michael J. Apterin ”Reversal theory” -teoria näkee erilaiset ihmisten väkivallan tai väkivallattomuuden tilat sidonnaisina yksilöiden suhtautumisessa samanlaisiin tilanteisiin (Kerr 2005, 19). Apterin lähtökohdat ovat psykologiassa ja hän pyrkii selittämään väkivaltaa ja aggressiota psykologian keinoin. On myös toisaalta sanottu, että ihmiset tulkitsevat tilanteen vaatimuksia sosiaalisista lähtökohdistaan ja ottavat huomioon sosiaalisen ympäristönsä (Burr 2002, 39-40). Täysin sosiaalisesti rakentuneeksi tai psykologiseksi ilmiöksi urheiluväkivaltaa ei voida kategorisoida.

Tutkimusten mukaan urheiluväkivallalle on useita syitä. Urheilumedian väkivaltaa ihannoiva kielenkäyttö arkipäiväistää urheiluväkivaltaa. Väkivallan ja seksuaalisuuden käyttö urheilumainonnassa ja -markkinoinnissa väheksyy väkivallan negatiivista merkitystä. Myös median tapa olla kirjoittamatta väkivallasta mahdollistaa sitä. (Jamieson & Orr 2009, 92-94.) Toisaalta on nähtävissä, että esimerkiksi kotoisen jääkiekon pääsarjan ympärillä on viime aikoina otettu voimakkaasti kantaa päähän kohdistuneisiin taklauksiin – nimenomaan niitä hillitsevin äänenpainoin.

Urheiluväkivaltaa on myös pyritty selittämään viha-aggressio -jatkumona. Kun yksilö ikään kuin pääsee tiettyyn tilaan, väkivaltainen käytös on todennäköisempää. Urheilu tarjoaa väylän sellaiseen henkiseen tilaan, mikä voi helpommin ohjata väkivaltaan. (Jamieson & Orr 2009, 100.) Jatkumon voidaan nähdä ulottuvan myös itse urheilusuorituksesta myös vanhempien ja valmentajien käytökseen. Urheilu voidaan siis nähdä oikeanlaisena alustana väkivallalle, sillä urheilussa on tietynlainen henkinen ja sosiaalinen ympäristö, mikä tekee väkivallan enemmän mahdolliseksi. Tällöin väkivalta nähdään hyvin tilannesidonnaisena ilmiönä (Jamieson & Orr 2009, 111).

2.3. Aggressiivisuus monitieteisissä tutkimuksissa

Aggressiivisuus – kuten väkivaltakin – nähdään monitahoisena ilmiönä (Helkama ym. 2015, Luku 7). Sen käsittelyssä päästään biologisten, psykologisten, sosiaalipsykologisten ja sosiologisten tekijöiden äärelle. Maailmassa esiintyy niin paljon aggressiivisuutta esimerkiksi sotien, perheriitojen ja väkivaltaviihteen muodossa, että se on saanut tutkijat pohtimaan, että aggressiivisuus lienee osa ihmisluontoa. Sigmund Freudin näkemyksen mukaan ihmiseen kasautuu psyykkistä energiaa, jota voidaan purkaa erilaisin aggressiivisin tavoin (Helkama ym. 2015, Luku 7). Viettienergiasta purkautumisella saavutetaan puhdistuminen, katarsis, millä Freud on selittänyt aggressiivisuutta. Sillä ei ole niinkään väliä, mihin aggressiivisuus puretaan, energia on vain saatava purettua. (Helkama ym. 2015, Luku 7.) Nykytutkimuksen valossa Freudilaista ajattelua pidetään virheellisenä. Tosin ihmisellä nähdään olevan jonkinlainen biologinen aggressiivisuuden kyky (Kokko 2009).

Aggressiivisuutta on selitetty niin kutsutun luonnostaan aggressiivisuuden lisäksi myös muilla tavoilla. Frustraatio-aggressio -teorian mukaan turhautuminen, vihaisuus ja epämieluisat kokemukset johtavat herkästi aggression syntymiseen. Kognitiivis-neoassosiatiivisen mallin mukaan aggressiivisuus liittyy vahvasti tunteisiin, ilmehdintään ja muistoihin. Esimerkiksi muistot koetuista vääryyksistä voivat johtaa aggressiivisuuden syntymiseen. Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan aggressiivisuuteen opitaan. Oppiminen tapahtuu yhtä lailla perheen, median tai tunnetun henkilön kautta ja aggressiivisuuteen oppiminen teorian mukaan lisää aggressiivisuuden todennäköisyyttä. Aggressiivisuuteen oppiminen on kognitiivisten prosessien ja ympäristötekijöiden hybridi. (Helkama ym. 2015, Luku 7; Viemerö 2006.) Aggressiivisuuden on nähty myös olevan pysyvää. Lapsuuden aggressiivisuus johtaa todennäköisemmin myös aikuisuuden aggressiivisuuteen (Kokko 2009). Informaation prosessointiteoria ottaa myös huomioon väkivaltaviihteen merkityksen aggressiivisuuden syntymisessä. Teorian mukaan ihmisten näkemät asiat tallentuvat muistiin ja asioita harjoitellaan mielikuvituksen avulla – kuten urheilijat mielikuvaharjoittelevat ennen suorituksiaan. Kun ihmiset harjoittavat mielikuvissaan näkemiään aggressiivisuuden muotoja he samalla oppivat aggressiivisiksi käyttäytyjiksi. (Viemerö 2006.)

Aggressiivisuutta on selitetty teoretisointien ohella myös erilaisten taustatekijöiden avulla. Taustatekijät on jaettu tilannetekijöihin, persoonallisuustekijöihin, ympäristötekijöihin ja biologisiin tekijöihin. Tilannetekijät viittaavat siihen, kuinka tietyissä tilanteissa on helpompi suuttua kuin toisissa. Persoonallisuustekijät ottavat huomioon ihmisen persoonan. Huomionarvoista on, että ihmiset, joilla on hyvä itsetunto ovat taipuvaisempia aggressiivisuuteen kuin ne, joilla on huonompi itsetunto. Ihmiset, joilla on hyvä itsetunto saattavat käyttäytyä aggressiivisesti, kun heidän itsetuntoaan uhataan. Ympäristötekijöihin kuuluvat esimerkiksi fyysinen ympäristö, kulttuuri, asumismuoto, sosioekonominen asema, toverit ja altistuminen väkivallalle. Esimerkiksi kulttuuri vaikuttaa voimakkaasti aggressiivisuuteen. Toisessa kulttuurissa aggressiivisuus hyväksytään, kun toisessa taas ei. Biologiset tekijät huomioivat geneettiset ja neurologiset tekijät. Myös testosteroni voi vaikuttavaa aggressiivisuuteen. (Viemerö 2006.) Aggressiivisuuteen johtavat tekijät ovat siis monen eri tekijän summa. Niiden määrä on niin suuri, että aukotonta vastausta syihin ei ole mahdollista edes löytää.

Aggressiivisuus nähdään väkivallan ohella usein miehisenä ilmiönä. Ilmiön sukupuolittuneisuutta on selitetty erilaisilla tekijöillä. Ensinnäkin ihmisen kehityshistoriassa on ollut suosiollista olla aggressiivinen ja fyysisesti vahva. Myös korkean testosteronitason on todistettu liittyvän aggressiiviseen käytökseen. Useimmissa kulttuureissa suhtaudutaan myöntyvämmiin poikien kuin tyttöjen aggressiivisuuteen ja poikia saatetaan jopa kannustaa siihen. (Helkama ym. 2015, Luku 7.) Sukupuoli on siitä huolimatta usein aggressiivisuuden tutkimuksessa vain melko yksinkertaisesti analysoitu taustatekijä. Enemmänkin aggressioita tutkittaessa painopisteenä ovat painottuneet sukupuolettomien aggressiivisten ja ei-aggressiivisten henkilöiden persoonallisuuden piirteet. (Jokinen 2000, 24.)

2.4. Aggressiivisuus urheilussa ja urheilukatsomoissa

Urheilussa esiintyy erilaista aggressiivisuutta. Aggressiivisuus voi olla sanktioitua joko urheilun sisällä tai ylipäänsä. Se saattaa olla vastoin sääntöjä, mutta samalla urheiluun kuuluva asia. Urheilu itsessään voi olla aggressiivista ja täysin lajin sääntöjen mukaista. Esimerkiksi paini on varsin aggressiivinen laji, siinä lajin säännöt mahdollistavat

aggressiivisuuden ja siitä ei seuraa edes lajin sisäisiä sanktioita. Jääkiekossa tietyt lajiin kuuluvat, sääntöjenvastaiset toimet sanktioidaan kahden minuutin jäähyllä. Ylipäänsä on tärkeä ymmärtää, että urheilun maailma on aggressiivinen ja aggressiivisuutta hyväksyvä. Silloin urheiluun liittyy varmasti myös aggressiivisia asioita, millä on varjopuolensa.

Urheilun voidaan nähdä olevan yhteiskuntamme linnake, missä aggressiivisuus sallitaan kontrolloidusti (Elias 1986, 19-20). Tylsän arkielämän paineita saadaan purkaa ympäristössä, missä aggressiivisuus on sallittua. Myös väkivallan ympärillä käsitelty urheilun sotaisa kieli oikeuttaa aggressiivisuutta urheilussa. Urheilun aggressiivisuutta ja väkivaltaa on monesti selitetty sosiaalistumisteorialla. Sillä tarkoitetaan aggressiivisuuteen oppimista urheilun sisällä, kun esimerkiksi sääntöjenvastaiset aggressiiviset toimet tulevat hyväksytyksi joukkuekavereiden, valmentajien ja yleisön toimesta. Sosiaalistumisteoriassa on tärkeää havaita, että aggressiivisuudesta on tullut ikään kuin ennalta määritelty reaktio, joka vain esiintyy urheilussa, sillä se on osa sitä. (Hämäläinen 2008, 64-65.)

Sallitun aggressiivisuuden määrittely urheilussa on hankalaa. Monesti puhutaan reilusta pelistä. Sääntöjen noudattamiseen linkitetty reiluun peliin (Hämäläinen 2008, 65). Se on esimerkiksi koripallossa ontuvaa, sillä normaaliin peliin kuuluu virheiden ja rikkomusten teko. Lajien sisällä on enemmänkin jonkinlainen sisäänrakennettu eetos siitä, millainen aggressiivisuus on sallittua (Hämäläinen 2008, 65). Kovaa pelaamista pidetään sallittuna, mutta likaista ei. Näiden kahden erottelu voi olla etenkin eri lajien sisäisiä normistoja tuntematta lähes mahdotonta (Heinonen 2005, 103). Aggressiivisuus on siis osa urheilua ja on erittäin vaikeaa määritellä, missä kohtaa aggressiivisuus on hyväksyttävää ja milloin ei.

Urheilussa sosiaalistumisen teorian on nähty vastaavan urheilun aggressiivisuuteen. Sen mukaan käyttäytyminen on oppimisen tulos ja pääpainona aggressiivisuuden syntyyn nähdään kognitiivisten prosessien ja ympäristötekijöiden dialektinen yhteys. (Viemerö 2006; Hämäläinen 2009, 64.) Teoriaa on kritisoitu siitä, että siinä unohdetaan ihmisen biologiset ominaisuudet ja se, että nopeasti tapahtuvat kiukunpurkaukset tapahtuvat ennen kuin mitään opittua käyttäytymistä ehditään edes ajatella. Voidaan kuitenkin ajatella, että jos yksilön sosiaalinen todellisuus hyväksyy aggressiivisen toiminnan, siihen ajautuu helpommin. Tärkeä

huomio aggressiivisuudesta on, että toisen kulttuurin piirissä hyväksyttävä käytös on toisessa kulttuurissa kiellettyä (Viemerö 2006). On tärkeää huomata, että aggressiivisuus urheilun sisällä saatetaan nähdä sallittuna, vaikka muuten sitä paheksuttaisiin.

Urheilukatsojat ovat osa aggressiivista urheilun kenttää. Wann, Melnick, Russell ja Pease (2001) ovat tutkimuksissaan lähestyneet urheilukatsojia ja heidän aggressiivisuuttaan sosiologisin ja psykologisin keinoin. Urheilukatsojien aggressiivisuuden muotoja ovat verbaaliset hyökkäykset, esineiden heittäminen, pelin häirintä, tappelut ja vandalismi. Verbaaliset hyökkäykset ovat katsojien kohdistamia rivouksia tai uhkauksia pelaajia, valmentajia, tuomareita tai muita katsojia kohtaan. Esineiden heittäminen tarkoittaa sitä, kun mainittuja ryhmiä kohtaan tai kentälle heitetään erilaisia käteen sopivia esineitä. (Wann ym. 2001, 96-98.) Suomalaisessa kontekstissa tuttua voidaan pitää kolikoiden heittäminen jäälle jääkiekko-otteluissa. Pelin häirinnällä tarkoitetaan sitä, että katsoja juoksee kentälle kesken ottelun keskeyttäen sen. Pelin keskeyttämisen ja humalassa olon yhteys on nähty selvänä. Alkoholin osuus nähdään myös tappeluihin, jotka tapahtuvat pääsääntöisesti katsojien välillä. Vandalismilla tarkoitetaan toimintaa, jossa varsinkin hävittyjen otteluiden jälkeen kohdistetaan turhautumista pelipaikan fyysisiin rakenteisiin, kuten pisuaareihin tai kukka-asetelmiin. (Wann ym. 2001, 99-100.) Urheilukatsojien aggressiivisuuden on myös eritelty olevan huutamista, kiroilemista, tönimistä, tappelemista ja nöyryyttämistä (Hennessy & Schwartz 2007). Verbaalisia hyökkäyksiä lukuun ottamatta mainitut aggressiivisuuden muodot ovat kauttaaltaan sanktioituja toimia. Toki rivoimmat verbaaliset hyökkäykset ovat myös tuomittua toimintaa, mutta urheilukatsomot ovat täynnä niin kutsuttuja verbaalisia hyökkäyksiä, jotka urheilun ja lajien sisäisellä normistolla sallitaan. Kuvailemalleni urheilukatsojien aggressiivisuudelle on yritetty löytää syitä sekä psykologisesti, että sosiologisesti.

Urheilukatsojien aggressiivisella käyttäytymisellä ja omaan joukkueeseen identifioitumisella on nähty selvä yhteys. Voimakkaammin joukkueeseen identifioituvat katsojat ovat vähemmän identifioituvia aggressiivisempia (Wann ym. 2017). Katsojia voidaan myös tunnistaa eri kategorioihin identifioitumisen mukaan. Epäaktiiviset katsojat ovat paikan päällä vain seuraamassa ottelua, eivätkä käyttäydy aggressiivisesti. Normaalit fanit kannattavat omaa

joukkuettaan taputuksin ja maltillisin ottein ja osallistuvat harvoin aggressiiviseen toimintaan. Kannattajat identifioituvat todella vahvasti omaan joukkueeseensa ja ovat myös useammin aggressiivisia. Viimeinen joukko, huligaanit, identifioituvat enemmänkin huligaanijoukkoonsa kuin itse urheilujoukkueeseensa. Huligaanien ensisijainen tarkoitus on aiheuttaa konflikteja ja tappeluja. (Scholz 2016.)

Myös urheilukatsojien aggressiivisuutta on selitetty frustraatio-aggressio -teorialla ja oppimisteoreettisella mallilla. Urheilukatsomossa tapahtuva turhautuminen johtaa usein aggressiivisuuteen. Oman joukkueen keho suorittaminen, erotuomarin epäsuotuisat vihellykset, tai vastustajan sikailu aiheuttavat turhautuneisuutta, joka saattaa johtaa aggression syntymiseen. Jokapäiväinen elämämme on myös täynnä turhautumista. Urheilukatsomon kontekstissa turhautuminen johtaa useammin aggressiivisuuteen, vaikka on huomioitava, että katsomoturhautumisetkaan eivät aina johda aggression syntymiseen. (Wann ym. 2001, 108-109.) Sosiaalisen oppimisen teoriassa aggressiivisuus nähdään melko suoraviivaisena jatkumona väkivaltaisen urheilun seuraamisesta (Wann ym. 2001, 109).

Aggressiivisuudelle esitetään myös muita psykologiaan pohjaavia malleja. Itsetunnon rakentamisen malli ja jännityksen tarpeen malli pyrkivät osaltaan selittämään aggressiivisen käyttäytymisen rakentumista urheilukatsomossa. Itsetunnon rakentamisen mallin mukaan joukkueisiin tunnesitein kiinnittyneet katsojat rakentavat itsetuntoaan joukkueen suorittamisen – siis voittamisen ja häviämisen mukaan. Pelkistetysti aggressiivisuus kasvaa joukkueen suorittamisen mukana. Jos oma joukkue häviää, myös aggressiivisuus kasvaa. Jännityksen tarpeen mallilla tarkoitetaan sitä, että urheilukatsomoista haetaan jännitystä elämään. Se tarkoittaa sitä, että aggressiivisuudella haetaan jännitystä ja koetaan, että jotain jäisi pois, jos katsomossa ei olisi aggressiivisuutta. (Wann ym. 2001, 110-111.) Urheilun seuraamisesta haetaankin voimakkaita kokemuksia ja jopa kontrollin menettämistä (Heinonen 2005, 230). Aggressiivisuuden nähdään siis kuuluvan katsomoon. Myös kovat äänet, korkea lämpötila ja katsojien suurien määrien pakkautuminen pienelle alueelle voivat edistää katsojien aggressiivisuutta (Wann ym. 2001, 112-113).

Sosiologisissa lähestymistavoissa voidaan erotella muun muassa kollektiivisen käyttäytymisen teorioita, jotka pyrkivät selittämään katsojien ja katsomon aggressiivisen käyttäytymisen syitä. Tarttumisen ja lähentymisen teorit osoittavat, että katsomon henkinen tila, asenteet ja käyttäytyminen tarttuvat katsomossa. Teoriat ottavat huomioon sen, että katsomossa on monesti tietyllä tapaa samanhenkisiä ihmisiä, joten ajatusten lähentyminen ja tarttuminen, sekä sitä kautta ryhmässä aggressiivisesti toimiminen saattaa kasvaa. Kehkeytymisen teoria ei sinänsä pohjavireeltään eroa aiemmista. Sen mukaan katsomossa ikään kuin hyväksytään poikkeava käytös oikeaksi ja hyväksyttäväksi tavaksi toimia. Se johtaa aggressiiviseen käytökseen. Jos esimerkiksi erotuomari tuomitsee katsomon mielestä väärin ja katsomoon on kehkeytynyt aggressiivisen käyttäytymisen hyväksyminen, niin reaktio huonoon vihellykseen on teorian mukaan vihamielinen käytös. (Wann ym. 2001, 120-122.) Kun erotuomariin on luonnollista kohdistaa kyseenalaisten tilanteiden jälkeen ”Hei!” tai ”Kato nyt vähän!” -tyylisiä huutoja, on siitä lyhyt matka jo selvästi enemmän herjaaviin huutoihin. Voikin olla, että huutelujen mahdollisuus laskee kynnystä mennä seuraavalle tasolle. On myös todettu, että aggressiivisuus urheilukentällä kasvattaa myös katsomon aggressiivisuutta (Tenenbaum, Stewart, Singer & Duda 1997). Ketjureaktio on myös mahdollinen niin, että katsomon aggressiivisuus lisää entisestään katsomon aggressiivisuutta.

Neil Smelserin ”Value-Added Theory” -teoriassa esitetään kuusi määräävää tekijää sosiaaliselle tilalle, mitkä voivat johtaa katsojien aggressiivisuuteen. Ensimmäinen määräävä tekijä on rakenteellinen taipumus tuottaa sitä, millä viitataan ennen kaikkea mainittuihin olosuhteisiin, kuten korkeaan lämpötilaan ja äänekkäisiin areenoihin. Toisena tekijänä on rakenteellinen kuormitus, jolla tarkoitetaan vihamielisiä tuntemuksia, joita ottelutapahtumassa voi olla sisäänrakennettuna. Näitä voi olla esimerkiksi ennakkoasenteet esimerkiksi vastustajan pelaajia tai erotuomareita kohtaan. Kolmas tekijä on yleistynyt uskomus jostain, joka voi olla aggressiivisen käytöksen syynä. Yleistynyt uskomus voi esimerkiksi olla se, että erotuomari on puolueellinen. Neljäntenä tekijänä on yleisiä uskomuksia kiihdyttävät tekijät. Erotuomarin puolueellisuutta kiihdyttävänä tekijänä urheilukatsomossa voi olla siitä mittavissa määrin ääneen puhuminen. Viides tekijä ottaa kantaa aggressiivisuuden käynnistämiseen. Katsomon aggressiivisuudelle tarvitaan usein huutelun aloittaja tai

huutosakin johtaja, joka toiminnallaan kiihdyttää muita. Viimeisenä tekijänä on sosiaalinen kontrolli, jonka voidaan nähdä puuttuvan. (Wann ym. 2001, 122-123.)

Kollektiivisen käyttäytymisen teorioiden lisäksi katsojien aggressiivisuuden sosiologisiksi syiksi on esitetty vastakkainasettelua itse ottelutapahtumiin liittyvien ja ulkopuolisten syiden välille. Ottelutapahtumaan liittymättömiä tekijöitä ovat sanktioinnin epäonnistuminen, yleinen yhteiskunnan huonokäytöksisyys ja yhteiskunnan väkivaltaisuus. Ottelutapahtumaan liittyviä tekijöitä ovat muun yleisön vaikutukset käytökseen ja nimenomaan urheilutapahtumissa oleva henki, joka sallii aggressiivisuuden. (Wann ym. 2001, 123-128.)

Hennesy ja Schwartz (2007) nostavat esille myös urheilukatsojien aggressiivisuuden syitä. Katsomohuutelu on todennäköisesti yksilöllisten ja sosiaalisten tekijöiden vuorovaikutuksen tuote ja sitä voidaankin lähestyä lukuisin erilaisin tavoin. Tutkijat nostavat sosiaalisen oppimisen teorian, yksilölliset ominaisuudet ja tilannetekijät esille. Tilannetekijöihin kuuluu katsojien kiihkoa nostattava ilmapiiri, jossa aistitaan ja otetaan vaikutteita omista ja muiden tunnoista. Tiivistettynä aggressiivisuuden nähdään johtuvan urheilutapahtumien sitä hyväksyvistä ilmapiiristä, missä pelaajat tai katsojat on koettu legitimiiksi huutelun kohteeksi. Merkittävänä osana hyväksyvää ilmapiiriä on, että aggressiivinen käytös nähdään hyödyllisemmäksi kuin mahdolliset siitä koituvat seuraukset. (Hennesy & Schwartz 2007.) Mitään yksittäistä syytä aggressiivisuuteen ei voida löytää, vaan enemmänkin erotellaan yksittäisiä tekijöitä, joista kokonaisuus koostuu.

Myös alkoholin merkitys urheilukatsomoiden aggressiivisuuteen on huomioitava. Alkoholilla voi olla aggressiivista käyttäytymistä lisäävä vaikutus myös urheilukatsomoissa (Wann ym. 2001, 129-130). Alkoholin merkitystä on turha ylikorostaa, mutta se on otettava huomioon, kun keskustellaan urheilukatsojien aggressiivisuudesta.

3 KATSOMOHUUTELUN KÄSITTEELLISTÄMINEN

Urheilussa esiintyy väkivaltaa ja aggressiivisuutta monenlaisilla tavoilla. Tutkimuksissa aggressiivisuutta, aggressiota ja väkivaltaa myös käytetään usein toistensa synonyymeina (Jokinen 2000, 24). Urheilukatsomoissa esiintyvä huutelu on myös osaltaan väkivaltaa ja aggressiivista käyttäytymistä, vaikka huuteluun ei sinänsä liity monesti väkivaltaan liitettyä fyysistä kontaktia. On siis määriteltävä, millaista on väkivalta ja aggressiivisuus, missä fyysistä kontaktia ei tapahdu.

Pureudun luvussa väkivaltaan ja aggressiivisuuteen, joilla käsitteellistän katsomohuuteluksi kutsumaani ilmiötä. Toisen luvun laajemman tutkimuksen käsittelyn katsanto kaventuu käsitteiden määrittelyksi. Tässä luvussa vastataan tutkimuskysymykseen yksi: Miten koripallokatsomoissa tapahtuvaa huuteluä voidaan käsitteellistää?

3.1. Henkistä vai verbaalista väkivaltaa?

Väkivallan määritelmä on laaja. Väkivalta on toisaalta fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön. Se on myös erilaisia tekoja, kuten tönimistä, lyömistä, ampumista, pakottamista seksiin, nimittelyä, uhkauskirjeitä, loukkaavia vitsejä, pakottamista, pelottelemista, vangitsemista ja eristämistä. Väkivalta voi johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen. (Jokinen 2000, 13; WHO 2005, 21.) Katsomohuutelun kontekstissa kaikki fyysiseen kontaktiin liittyvät väkivallan määritelmät voidaan sivuuttaa. Katsomohuutelu ei aiheuta vammoja, häiritse kehitystä tai vaaranna perustarpeiden täyttymistä. Toisaalta sen voidaan nähdä olevan nimittelyä tai loukkaavia vitsejä. Nimittely ja loukkaavat vitsit voivat olla henkistä väkivaltaa.

Henkistä väkivaltaa on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa ennen kaikkea koulussa, parisuhteessa tai työpaikalla tapahtuvana ilmiönä. Sen määritelmässä toistuu usein samantlaiset asiat. Henkisen väkivallan nähdään olevan toistuvaa kiusaamista ja jatkuvaa epäeettistä,

kielteistä kohtelua kanssaihmistä kohtaan. Henkinen väkivalta määrittyy usein tunnuspiirteinä, mitä ovat pitkäaikaisuus, jatkuvuus, toistuvuus ja vakavuus. (Vartia & Perkka-Jortikka 1994, 25.) Lisämäärittäjäksi henkiseen väkivaltaan ehdotetaan vallan epätasaista jakautumista (Klemi 2006, 5). Kun henkisen väkivallan kohteella ei ole mahdollisuutta puolustaa itseään, toiminta voidaan nähdä henkisenä väkivaltana.

Urheilussa henkistä väkivaltaa käsitellään useimmiten valmentajan ja urheilijan suhteessa tapahtuvana epäasiallisena toimintana. Henkistä väkivaltaa on kuvailtu toistuvaksi vitsailuksi, eleiksi, vihjailuksi ja loukkauksiksi. Urheiluun liittyvässä henkisen väkivallan keskustelussa on esillä myös seksuaalinen ahdistelu. (Stirling, Bridges, Cruz & Mountjoy 2011.) Osa henkisen väkivallan käyttäjistä voi kokea, että heidän toimintansa on vain leikinlaskua, eikä millään tapaa loukkaavaa toimintaa. Kun leikinlaskun kohde alkaa kokea toiminnan ahdistavana kiusantekona, ollaan jo lähellä henkistä väkivaltaa (Vartia & Perkka-Jortikka 1994, 26). Henkinen väkivalta näyttää myös olevan arkipäiväistä, normaalia toimintaa. Työyhteisöissä henkisen väkivallan olemassaoloa ja seuraamuksia ei usein ymmärretä ja sen nähdään ikään kuin kuuluvan arkeen (Vartia & Perkka-Jortikka 1994, 90).

Henkinen väkivaltakaan ei ole tutkielmani kannalta ongelmaton käsite. Kun määräävinä tekijöinä ovat pitkäaikaisuus, jatkuvuus ja suuntautuminen nimenomaan tiettyyn henkilöön, henkisen väkivallan määrittelyn täyttävää toimintaa on hankalaa löytää katsomoista. On kuitenkin havaittu, että henkisen väkivallan tunnuspiirteet eivät ole aina linjassa väkivallaksi koetun toiminnan kanssa. Myös kertaluontoisia tapauksia on koettu henkiseksi väkivallaksi (Kauppi 2006, 21). Viimeisimmästä huomiosta huolimatta tuntuisi kohtuuttomalta nimittää suomalaisten koripallokatsomoiden huutelua aukottomasti henkiseksi väkivallaksi. En kuitenkaan missään nimessä halua väheksyä huutelun kohteiden kokemuksia. Jos huutelun kohde – pelaaja tai erotuomari – on kokenut huutelun henkiseksi väkivallaksi, sitä se varmasti myös on. Tämä tutkielma ei tule antamaan huutelun kohteiden kokemuksiin vastausta ja haluankin esittää vaihtoehtoisen tavan käsitteellistää koripallokatsomon huutelua.

Huutelu on varmasti jatkuvaa ja toistuvaa – sitähan tapahtuu ottelusta toiseen. Toisaalta erotuomarit ja vastustajan pelaajat vaihtuvat otteluiden välillä. Se on myös nimittelyä ja

loukkaavia vitsejä. Katsomohuutelusta voidaan löytää piirteitä myös henkisestä väkivallasta. Henkistä väkivaltaa käsitteellisesti lähellä oleva ja vähemmän käytetty verbaalinen väkivalta määrittyy kielenkäyttönä, mikä on sopimatonta. Se on solvaamista, nimittelyä, haukkumista ja eriasteista uhkailua (Weizman-Henelius 1997, 54). Verbaalinen väkivalta on siis toimintana samanlaista kuin henkinen väkivalta. Siinä ei kuitenkaan ole ulottuvuutta, jossa otetaan kantaa ilmiön kohteeseen, toistuvuuteen tai seurauksiin. Katsomohuutelu on eittämättä osaltaan väkivaltaa, mutta vakavuudeltaan se asettuu väkivallan kuvainnolliseen alarekisteriin – mikäli väkivallan mainitunkaltainen arvottaminen sallitaan. Tästä syystä on perusteltua kutsua katsomohuutelua enemmänkin verbaaliseksi väkivallaksi, kuin henkiseksi väkivallaksi.

3.2. Verbaalinen aggressiivisuus

Aggressiivisuus ja väkivalta ovat käsitteinä lähellä toisiaan. Aggressiivisuutta tai aggressiota ei ole perustavanlaatuisesti erotettu väkivallan käsitteestä, joskin niissä on eroja. Myös aggressiivisuuden ja aggression merkitykset ovat sekoittuneet suomen kielessä (Viemerö 2006). Tässä tutkielmassa käytän aggressiivisuuden käsitettä, joka pitää sisällään myös aggression käsitteen. Esimerkiksi psykologiassa aggressiivisuudella tarkoitetaan toisen ihmisen tahallista häiritsemistä, kun taas väkivalta viittaa enemmänkin toisen ihmisen tahalliseen vahingoittamiseen (Jokinen 2000, 24.) Toisaalta väkivalta voidaan nähdä tietynlaisena aggressiivisuuden yläkäsitteenä. Väkivalta on aina aggressiivisuutta, mutta aggressiivisuus ei ole aina väkivaltaa (Viemerö 2006). Tässä tutkimuksessa väkivalta määrittyy aggressiivisuuden yläkäsitteeksi. Aggressiivisuus on väkivallan ilmenemismuoto, mutta aggressiivisuudella ei ole aina väkivaltaista luonnetta. Katsomohuutelua käsitteellistäessä on huomionarvoista, että huutelut itsessään ovat enemmän nimenomaan toisen ihmisen häiritsemistä kuin vahingoittamista. Toisaalta voidaan myös nähdä, että osa aggressiivisistakin katsomohuuteluista eivät ole väkivaltaisia.

Aggressiivisuutta voidaan määritellä myös toisen ihmisen vahingoittamisen kautta. Se on käyttäytymistä, jonka johdosta henkilö tai hänen omaisuutensa vahingoittuu. Toisaalta se on käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on vahingoittaa henkilöä fyysisesti tai henkisesti. Aggressiivisuus määrittyy myös käyttäytymisenä, mikä on suunnattu toiseen henkilöön

tarkoituksena vahingoittaa tätä sillä reunaehdolla, että kyseinen henkilö haluaa tämän välttää. Se on myös käyttäytymistä, minkä tarkoituksena on tuhota omaisuutta, vahingoittaa toista tai perustuu välinpitämättömyyteen toisen tai itsensä hyvinvoinnista. (Wann ym. 2001, 94, Banduran 1973, 5; Berkowitzin 1993, 3; Baronin & Richardsonin 1994, 7 & Coakleyn 1998, 180 mukaan.) Urheilukatsojien aggressiivisuus koostuu kaikesta käytöksestä tarkoituksenaan vahingoittaa pelaajia, valmentajia, tuomareita tai muita katsojia (Hennessy & Schwartz 2007). Aggressiivisuuden määrittely sekä tahallisen häirinnän tai tahallisen vahingoittamisen kautta vain alleviivaa väkivallan ja aggressiivisuuden käsitteiden läheisyyttä. Nojaan tutkimuksessani Arto Jokisen määritelmään, missä aggressiivisuus nähdään enemmänkin häirintänä kuin vahingoittamisena (Jokinen 2000, 24). Urheilukatsojien aggressiivisuus kohdistuu pelaajiin, valmentajiin, tuomareihin tai muihin katsojiin, mutta sillä ei ole aina vahingoittavaa luonnetta.

Aggressiivisuus on silloin verbaalista, kun siihen ei liity fyysistä kontaktia. Verbaalinen aggressiivisuus voidaan jakaa suoraan ja epäsuoraan aggressiivisuuteen. Suoraa verbaalista aggressiivisuutta ovat esimerkiksi kiroilu, kritisoiminen tai taistelulla uhkaaminen ja epäsuoraa aggressiivisuutta esimerkiksi juoruilu tai kiristäminen. (Viemerö 2006.) Aggressiivisuutta on myös jaoteltu eri tutkijoiden toimesta vihaiseen ja välineelliseen, emotionaaliseen ja välineelliseen, sekä reaktiiviseen ja proaktiiviseen verbaaliseen aggressiivisuuteen (Viemerö 2006, Bussin 1960; Berkowitzin 1993 & Dodgen & Coien 1987 mukaan).

Vihaisessa ja emotionaalisessa aggressiossa henkilö toimii ärsykkeen johdosta spontaanisti usein yrittäen ojentaa uhria (Viemerö 2006). Emotionaalisen aggressiivisuuden tavoitteena on toisen vahingoittaminen (Helkama ym. 2015, Luku 7). Välineellinen aggressio eroaa edellä mainitusta niin, että yllykkeenä on usein kilpailutilanne ja motiivina aggressiolle voi olla esimerkiksi kilpailun voittaminen. (Viemerö 2006.) Välineellisen aggression esimerkkinä toimii ryöstössä käytettävä ase. Sen avulla ryöstön tavoite saadaan täytetyksi (Helkama ym. 2015, Luku 7). Reaktiivisen ja proaktiivisen aggression erottaa provokatiivisuus. Aggressio on reaktiivista, kun yksilö provosoituu asiasta ja reagoi siihen. Proaktiivisessa aggressiossa käyttäytyään ilkeästi toista kohtaan ilman provosoitumista (Viemerö 2006). Verbaalisella

aggressiivisuudella on siis erilaisia syitä ja erilaisia ilmenemismuotoja. Urheilun kentälläkin aggressioita esiintyy monissa eri muodoissa.

Urheilukatsojien aggressiivisuuden kontekstissa puhutaan vihamielisestä ja välineellisestä aggressiivisuudesta. Aggressiivisuus on myös suoraa. Vihamielinen aggressiivisuus kumpuaa ärsytyksestä tai provosoitumisesta tiettyä asiaa kohtaan ja sen tarkoituksena on vahingoittaa tai tuottaa tuskaa uhrilleen. (Wann ym. 2001, 94.) Toisaalta vihamielisen aggressiivisuuden vahingon tuottamisen agenda katsomohuutelun kontekstissa voidaan myös kyseenalaistaa. Vaikka huutelu kumpuaa sinänsä vihamielisyydestä, sen tarkoituksena ei välttämättä ole vahingoittaa ketään. Voidaan puhua pikemminkin häiritsemisestä, kuin vahingoittamisesta. Vihamielistä aggressiivisuutta katsomohuutelun kontekstissa olisi esimerkiksi se, että katsoja hermostuu vastustajajoukkueen pelaajan likaisiin otteisiin ja suuntaa huutonsa siitä johtuen kyseiselle pelaajalla. Välineellisen aggressiivisuuden tarkoituksena on saavuttaa tavoite. Tavoitteena voi olla esimerkiksi vastustajajoukkueen pelaajan ohiheitto. Jos esimerkiksi vastustajajoukkueen pelaaja on vapaaheittoviivalla ja katsoja pyrkii parhaansa mukaan erilaisin huuteluin häiritsemään vapaaheittoa suorittavaa pelaajaa, on huutelulla tavoite. Erotuomareille huutelu on yleensä vihamielistä, sillä katsojat ymmärtävät erotuomarien olevan henkilöitä, joiden toimintaan ei voi vaikuttaa. Sitä vastoin pelaajiin suunnatut huutelut ovat sekä välineellisiä, että vihamielisiä. (Wann ym. 2001, 94-95.) Vaikka huutaminen, halventaminen ja nöyryyttäminen voidaan luokitella ”vähemmän” aggressiiviseksi esimerkiksi fyysisiin aggressiivisuuden muotoihin, on niillä silti haitallinen ja hajottava ulottuvuus (Hennessy & Schwartz 2007). Ei ole kuitenkaan tässä kohtaa merkityksellisintä, onko aggressiivisuudeksi määritelty katsomohuutelu itsessään haitallista. Se on käyttäytymistä, joka on aggressiivista. Katsomohuutelu voidaan siis määritellä verbaaliseksi aggressiivisuudeksi, joka jakaantuu vihamieliseksi ja välineelliseksi verbaaliseksi aggressiivisuudeksi.

4 URHEILUN SÄÄNTELY

Verbaalisen väkivallan ja verbaalisen aggressiivisuuden esiintymisen olennaisena osana on urheilun tapa säännellä itseään. Kun sitä tarkastellaan abstraktimmalta autonomiselta tasolta tai käytännössä sääntöjen kautta, huomataan, että sääntely on jollain tapaa puutteellista. Tarkastelen tässä luvussa urheilun autonomiaa ja sitä, miten etenkin koripallon säännöt ottavat kantaa katsomohuuteluun. Urheilu on vielä osaltaan autonomista ja säätelee itseään, mikä luo osaltaan katsomoihin omanlaisensa sosiaalisen todellisuuden.

4.1. Urheilun autonomia

Urheilun sisäisten asioiden oikeutuksesta puhuttaessa on otettava kantaa urheilun tapaan säännellä itseään. Urheilun kilpailutoimintaan ei ole olemassa lakeja, vaan sääntely tapahtuu kansainvälisten ja kansallisten olympiakomiteoiden ja lajiliittojen toimesta. Itsesääntelymääräykset eli urheilun säännöt säätelevät toimintaa niin, etteivät lait ulotu urheilutoimintaan itsessään. (Halila & Norros 2017, 11, 15.) Urheilu on perinteisesti pyrkinyt toimimaan itsenäisesti, ulkona muusta yhteiskunnasta ratkaisten omat ongelmansa. Urheilun kilpailutoiminnassa on käytössään oma normistonsa, minkä mukaan toimitaan. Normisto ei perustu lakeihin ja voidaankin todeta, että osaltaan urheilulla on autonominen asema. Urheilun autonomian alue on käytännössä se, jonka lainsäätäjä on ilman tietoista linjanvetoa jättänyt urheilulle (Halila & Norros 2017, 15). Se tarkoittaa toisaalta myös sitä, että urheilussa on mukana asioita, joiden toimintaa lait ohjaavat. Esimerkiksi urheilun kaupallista toimintaa ohjaa lainsäädäntö. On huomautettu, että urheilun autonomia on murenemassa, kun intressiryhmien joukko kasvaa (Itkonen 2013). Vaikka urheilun kokonaisvaltainen autonomia onkin murenemassa, löytyy urheilun kentiltä vielä autonomisesti määriteltyjä saarekkeita. Käyttäytyminen urheilukatsomoissa lukeutuu urheilun autonomiseen saarekkeeseen. Se myös osaltaan selittää ilmiötä, jota yritän tutkielmassani hahmottaa.

Urheilun voidaan käsittää sellaiseksi, että siinä on urheilun itsensä määrittelemiä normeja, joihin ei ulkoisilla päättäjillä ole asiaa. Urheilun autonomia voidaan käsittää myös niin, että

kun urheilussa on ikään kuin peliin kuuluvia asioita, ei ole syytä kyseenalaistaa niiden olemassaoloa. Katsomohuutelun voidaan nähdä olevan osa peliä, vaikka ulkopuolisen silmissä se näyttäytyykin arveluttavana toimintana. Urheilussa saatetaan vedota harrastustoiminnan yksityiseen luonteeseen tai esimerkiksi maan, tai lajin sisällä oleviin tapoihin (Halila & Norros 2017, 16). Vaikka urheilutoimintaa ei käsitettäisi enää harrastustoiminnaksi, voidaan silti perustellusti sanoa, että kuvailemani katsomokäyttäytymisen osa-alue vetoaa lajin sisällä oleviin tapoihin.

4.2. Sääntöjen suhteutuminen katsomohuuteluun

Verbaalisen väkivallan ja verbaalisen aggressiivisuuden ilmiössä on tärkeää hahmottaa, että urheilun autonomia ja omat säädökset ovat jokseenkin tulkinnanvaraisia. Vaikka esimerkiksi Suomen Palloliiton turvallisuusmääräyksissä todetaan, että pelaajiin, erotuomareihin, katsojiin, toimitsijoihin ja valmentajiin kohdistuva herjaava käytös on ottelutapahtumissa kielletty, on käytökseen puuttuminen tulkinnanvaraista (Suomen Palloliitto; Kettunen 2015, 23). Koripalloliitto tukeutuu Suomen Olympiakomitean Reilun Pelin ihanteisiin, eikä ota määräyksissään oikeastaan kantaa katsojien käyttäytymiseen (Koripalloliitto 2019a). Näissä periaatteissakaan ei oteta sen enempää kantaa katsojien käyttäytymiseen vaan todetaan: ”Kiusaaminen, syrjimineen, haukkuminen, nimittely, fyysinen ja henkinen väkivalta, alistaminen, vähättely, seksuaalinen ja sukupuolinen ahdistelu sekä syrjintä ja rasismi eivät kuulu liikuntaan ja urheiluun – ei edes huumoriksi puettuna.” Katsojat mainitaan vain kohdassa, missä päihteiden käyttö kielletään myös katsomoissa. (Suomen Olympiakomitea 2018.) Vaikka väkivalta urheilussa kielletäänkin, on sen rinnastaminen reilun pelin periaatteista suoraan katsojien käyttäytymiseen vähintäänkin huteraa ja ajatustyötä vaativaa. Siitä ei mainita suoraan. Tämä kertoo myös osaltaan ilmiön hyväksymisestä osaksi urheilua ja sitä ei pidetä kovinkaan vakavana asiana. Reilun pelin periaatteet on määritelty yleisiksi ohjeiksi kaikkeen urheiluun. Periaatteiden lopullinen valvoja on hankalasti määriteltävissä. Sääntömainintojen hajanaisuudesta voi päätellä, että lajin sisällä olevat tavat osaltaan oikeuttavat toimintaa. Kun todellista puuttujaa katsojien huuteluun ei ole määritelty, on sen esiintyminen mahdollista.

Koripalloliiton vuonna 2017 käynnistämässä #Hi5-hankkeessa nostettiin esiin reilun pelin periaatteiden noudattamista. Hankkeen perustana on ollut koripalloyhteisön hieno ilmapiiri, missä kunnioitetaan kaikkia toimijoita. Suomen Koripalloliitto (2017) määrittelee hanketta seuraavasti: ”Yksi lajimme hienoista piirteistä on toisten kunnioittaminen, on kyseessä sitten pelaajat, valmentajat, erotuomarit, toimitsijat tai katsojat. Autetaan kaatunut kaveri maasta ja nostetaan käsi ylös virheen merkiksi – näin pidämme huolta lajillemme ominaisista hyvistä käytöstavoista, ja näitä on hyvä nostaa kaikkien tietoisuuteen.” Hankkeen taustalla on se, että koripallossa tiedostetaan hieno yleinen ilmapiiri. Toisaalta sen olemassaolo myös kertoo siitä, että epäasiallista käytöstä myös esiintyy.

Käyttäytyminen nähdään peliin kuuluvana osana, mikäli tarkastellaan Suomen Koripalloliiton koripallon virallisia pelisääntöjä, liiton sääntöjä ja määräyksiä sekä kurinpitosääntöjä. Koripallon viralliset pelisäännöt eivät ota kantaa millään tavalla katsojien käytökseen. Ainoa katsojiinkin ohuesti viittaavassa sääntökohdassa mainitaan: ”Päätuomarilla on valta päättää kaikista seikoista, joista ei ole erityistä mainintaa näissä säännöissä.” (Suomen Koripalloliitto 2018.) Se lienee sääntöjen puitteissa oikeutus siihen, että erotuomari saa puuttua häiritsevään käytökseen katsomossa ja ääritapauksessa poistaa katsojan ottelusta. Katsojien toiminta loistaa poissaolollaan myös kurinpitosäännöissä. Säännöissä otetaan kantaa pääasiassa toimijoihin, jotka ovat osallisena liiton toimintaan seurassa, tai liiton alaisena. (Suomen Koripalloliitto 2019a.) Koripalloliiton yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa nostetaan keihäänkärjiksi yhdenvertaisuus, tasa-arvo, suvaitsevaisuus ja syrjintä. Minkään nostetun painopisteen selitteissä ei ole mainintaa katsojien käyttäytymisestä sinänsä (Suomen Koripalloliitto 2019b, 3). Hyvän korisilmapiirin toimijoiksi on nostettu luonnollisesti pelaajat, erotuomarit ja kannattajat, mutta varsinaista mainintaa katsomohuutelusta ei suunnitelmassa ole (Suomen Koripalloliitto 2019b, 6). Liiton toimintaan osallistuvat henkilöt velvoitetaan noudattamaan myös Suomen lakia. Jos katsojat määritellään henkilöiksi, jotka osallistuvat liiton toimintaan, heitä määrittää näin ollen myös järjestyslaki. Siinä määritellään, että ”Yleisen järjestyksen häiritseminen (...) yleisellä paikalla on kiellettyä (...) suullisesti esitetyillä uhkailuilla ja muulla vastaavalla, pelkoa herättävällä uhkaavalla käyttäytymisellä.” (Järjestyslaki 2003.) On kuitenkin todettava, että valtaosa katsomohuutelusta ei mene järjestyslain määrittämisen sisään. Yhteenvedona säännöistä ja

säännöstelyistä voidaan todeta, että katsomohuutelu itsessään on täysin sallittua toimintaa. Siihen ei puututa, eikä oteta kantaa, joten voidaan osaltaan jopa olettaa sen olevan toivottua toimintaa.

Vaikka Suomen Palloliitto puuttuu turvallisuusmääräyksissään katsojien käyttäytymiseen, ilmiö on silti olemassa katsomoissa. On myös todettu että ainakaan korkeimmalla sarjatasolla herjauksiin ei olla puututtu (Kettunen 2015, 23). Katsomoissa tapahtuviin herjauksiin on jollain tavalla puututtu vain, kun puhutaan lasten liikunnasta ja urheilusta. Silloinkin puuttuminen on tietynlaista tapakasvatusta ja yleistä paheksuntaa epätoivottavasta ilmiöstä. Salibandyliiton ”Katsomohirviö”-kampanja pyrkii muistuttamaan katsojia asialliseen käytökseen niin pelaajia, kun erotuomareitakin kohtaan (Suomen Salibandyliitto 2016). Vaikka lasten liikuntaan ja urheiluun näennäinen raja onkin vedetty, se ei poista huuteluita junioripeleistäkään. Vaikka todennäköisyys aggressiiviseen käytökseen nähdään nuorten ottelutapahtumissa varsin pieneksi, sitä kuitenkin esiintyy (Hennessy & Schwartz 2007). Tämänkaltaisen kampanjan olemassaolo enemmänkin kertoo katsomohuutelun esiintymisestä myös junioripuolella. Kaiken kaikkiaan sääntöjen suoranainen puuttuminen tai niihin puuttumattomuus alleviivaa käyttäytymisen hyväksyntää.

4.3. Sosiaalinen kontrolli urheilukatsomoissa

Urheilun autonomiaan, sääntöihin ja lajien sisäisiin normeihin perustuvaa analysointia on syytä jatkaa ajatuksella, että voidaanko käyttäytyminen hyväksyä, kun se tuo peliin oman ulottuvuutensa. Voi olla, että säännöillä puuttumattomuuteen on syynsä. Jos urheilu tuottaa arvokasta sisältöä ihmisten elämään, viekö osaltaan negatiivisten tunnereaktioiden kitkeminen sen luomasta arvokkuudesta jotain pois. Onko edes mahdollista poistaa positiivisen kannustamisen ja sen luomien merkitysten lomassa syntyviä huuteluja. Onko urheilun hienous myös osaltaan siinä, että sen välittämien merkitysten kirjo on niin monipolvinen. Rajanveto niin kutsuttuun peliin kuuluvaan huutelun ja tuomittavan huutelun välillä on haastavaa. Säännöissä mainitut reilun pelin periaatteet saattavat ikään kuin katsojat vastuuseen omasta toiminnastaan. Säännöissä ei haluta kieltää huutelua kokonaan, sillä se kuuluu peliin ja samalla toivotaan, että ylilyönneiltä vältyttäisiin.

Olen kuvannut tähän mennessä verbaalisen väkivallan ja verbaalisen aggressiivisuuden käsitteitä urheilukatsomoissa. Kuvaamiselle on ollut luonteenomaista se, että niin väkivalta, kuin aggressiivisuuskin urheilukatsomon kontekstissa ovat ikään kuin vähäisintä määritelmän sisään menevää toimintaa. Urheilukatsomoiden aggressiivisuuden tutkimukset puhuvat mittakaavassaan asteen vakavammasti ja tuomittavammista teoista. Minkä takia suomalaisissa koripallokatsomoissa ei esimerkiksi syöksytä kesken pelin kentälle, tapella toisten fanien kanssa tai heitetä esineitä kentälle? Mistään säännöstä tai asiakirjasta ei löydy tekijää sille, mikä kontrolloisi katsojien käytöstä. Kontrolloinnissa voi olla kyse sosiaalisesta kontrollista.

Erilaiset sosiaaliset yhteisöt pyrkivät takaamaan toimintansa jatkuvuuden. On siis tarpeellista kontrolloida yhteisön toimintaa, jotta sen toiminnan häiriötön kulku ja toiminnan moitteettomuus turvaantuu. Tätä voidaan pitää sosiaalisena kontrollina. Toisaalta sitä määritellään myös rajatummin: ”Sosiaalinen kontrolli käsittää kaikki ne yhteisön toiminnot, jotka pyrkivät estämään sosiaalisen poikkeavuuden kehittymisen tai poistamaan jo syntyneen sosiaalisen poikkeavuuden” (Itkonen & Pirttilä 1992, 59.) Sosiaalisen kontrollin teoretisoinneissa poikkeavuuden käsitettä käytetään ilmaisemaan epänormaalia. Rajatumpi määritelmä on käytetympi nykysosiologiassa ja sosiaalisen kontrollin määrittäminen on vakiintunut nimenomaan poikkeavuuden kontrollointiin (Ajanko 2012, 24; Conrad & Schneider 1992, 2).

Sosiaalista kontrollia voidaan jaotella erilaisin tavoin. Se voidaan jaotella epämuodolliseen ja muodolliseen tasoon (Conrad & Schneider 1992, 7). Epämuodollisen ulottuvuuden keinot ovat joustavia. Niitä ovat suostuttelu, ryhmäpaine, panettelu tai vastaava menetelmä (Itkonen & Pirttilä 1992, 60). Epämuodollisella kontrollilla pyritään rohkaisemaan ihmisiä toivottuun käytökseen ja ehkäistä tai vähentää poikkeavaa käytöstä (Conrad & Schneider 1992, 7). Muodolliseen kontrolliin kuuluvat esimerkiksi oikeudellinen ja lääketieteellinen ulottuvuus. Muodollisessa kontrollissa sosiaalinen kontrolli on pysyvämpää. Muodollista kontrollia edustavat esimerkiksi oikeuslaitos, poliisi, koulu, sosiaalitoimi ja terveydenhuolto, jotka osaltaan takaavat normin mukaista käyttäytymistä. (Conrad & Schneider 1992, 8; Itkonen & Pirttilä 1992, 60.) Muodollisen kontrollin virallisuuden vuoksi sillä saattaa olla sitovammat vaikutukset yksilöihin ja yhteisöihin kuin epämuodollisella kontrollilla.

Sosiaalinen kontrolli voidaan jakaa myös suoraan, sisäiseen ja epäsuoraan tasoon. Suoralla kontrollilla viitataan kaikkiin todellisiin tai mahdollisiin rajoituksiin, jotka voidaan asettaa poikkeavuutta vastaan. Suora kontrolli voi olla epämuodollista tai muodollista, sillä siihen sisältyy esimerkiksi oikeuden jakamat rangaistukset, mutta toisaalta myös syyttely ja pilkanteko. Sisäisellä kontrollilla viitataan sisäistettyihin asioihin, joihin yksilöt tahoillaan ovat sosiaalistuneet välttääkseen poikkeavaa käyttäytymistä. Epäsuoralla kontrollilla tarkoitetaan lämpimiä ja turvallisia siteitä, joita on muodostettu läheisiin ihmisiin. Epäsuoran kontrollin esimerkkinä toimii perhe, joka kontrolloi jäseniään toimimaan yhteiskunnassa tietyllä tavalla. (Chriss 2007, 2.)

Urheilun kontekstissa poikkeavuudelle on löydetty hyväksyviä tekijöitä. Sosiaalisilla ongelmilla on tietynlainen hierarkiansa. Sosiaalisen kontrollin toimijat eivät pysty ottamaan kaikkiin poikkeavuuksiin kantaa, vaan tärkeämmät – kuten lain rikkomiset otetaan vain lukuun. Oikeudellisen järjestelmän on myös vaikea ottaa kantaa urheilun aggressiivisuuteen tai väkivaltaiseen käytökseen. Siihen liittyen urheilussa on sisäinen valvontajärjestelmä, jolla on juuri urheiluun liittyen erityisosaamista kontrolloida poikkeavuutta riittävässä määrin. (Atkinson & Young 2008, 13.) Urheilulla nähdään tältäkin kannalta tietynlainen autonominen asema. On myös esitetty, että urheilu on eräänlaista ihmisluonnon jäljittelyä. Urheilu on turvallista, joskin sodankaltaista kilpailua. Urheilu lisää jännitystä elämään kontrolloidusti, mutta se sallii suuremman poikkeavuuden kuin muu elämä. Siitä johtuen poikkeavuuksia sallitaan enemmän. (Atkinson & Young 2008, 13.) Se selittää osaltaan myös katsomohuuteluun puuttumattomuutta.

Urheilijoiden voidaan nähdään myös olevan erityisväestöä ominaisuuksiensa takia. Jo urheilulliset erityisominaisuudet voidaan nähdä poikkeavuudeksi. Urheilijat ovat esikuvia ja jopa huonosti käyttäytyviä, diivamaisia urheilijoita siedetään muita huonosti käyttäytyviä yksilöitä paremmin. Toisaalta yksittäiset huonosti käyttäytyvät urheilun sisällä toimijat kategorisoidaan mädiksi omenoiksi ja yksittäistapauksiksi, jotka eivät edusta urheilijoiden tai urheilukatsojien joukkoa kokonaisuudessaan. On myös esitetty, että urheilun ongelmia liioitellaan. Urheilu herättää tunteita ja se kiinnostaa ihmisiä. Median sensaatiohakuiset

otsikoinnit saattavat hämätä urheilussa tapahtuvien poikkeamien skaalaa. (Atkinson & Young 2008, 13.)

Kuten on jo aiemmin todettu, katsomohuutelua ei kontrolloida säännöin ja määräyksin. Urheilussa yleisesti sosiaalinen kontrolli on nähty vähemmän kontrolloivaksi ja poikkeavuutta enemmän sietäväksi. On myös toisaalta hankala määrittää poikkeavuutta urheilukatsomon kontekstissa, sillä huutelu itsessään on poikkeavaa käytöstä. Toisaalta jos ajatellaan, että urheilukatsomon kontekstissa tietynlainen huutelu on normi, niin poikkeavuuden kontrollointi voi olla muiden kannustamista huuteluihin, tai yhteisön jäsenten kontrollointia ylilyöntien ehkäisemiseksi. Urheilukatsojien välisiin yhteisöihin on rakentunut eräänlainen epämuodollinen sosiaalinen kontrolli, johon myös esimerkiksi Suomen koripalloliitto – tiedostaen tai tiedostamatta – luottaa. Urheilukatsomoiden halutaan olla eläväisiä ja täynnä tunnetta. Sivutuotteena syntyy verbaaliseksi väkivallaksi ja verbaaliseksi aggressiivisuudeksi mielletävää toimintaa, mutta katsomoiden sisäinen kontrollijärjestelmä pyrkii siihen, että huutelut eivät mene yli ja kontrolli ei muutu epämuodollisesta muodolliseksi.

5 SOSIAALISESTI RAKENTUNUT TODELLISUUS URHEILUKATSOMOISSA

Verbaalista väkivaltaa ja verbaalista aggressiivisuutta säännellään urheilussa marginaalisesti. Vähäinen sääntely ei johdu välttämättä ilmiön vähäisestä esiintymisestä. Urheilussa ja urheilukatsomoissa eletään omanlaisessa todellisuudessa. Katsomoissa on sallittua kannustaa, huutaa, taputtaa käsiään ja kokea suuria tunteita sallitummin, kuin monissa muissa arjen asioissa. Urheilun sisällä on uniikki sosiaalinen todellisuutensa.

Tämän luvun tarkoituksena on esitellä sosiaalisesti konstruktionismiksi kutsuttua tieteenfilosofiaa, mikä selittää urheilukatsomon sosiaalista todellisuutta. Urheilukatsomon luonteenomaisena sivutuotteena on verbaalinen väkivalta ja verbaalinen aggressiivisuus. Katsomokäyttäytymiseen liittyy tietynlainen sosiaalinen todellisuus ja se rakentuu myös sosiaalisissa suhteissa.

5.1. Todellisuuden rakentuminen ja sosiaalinen konstruktionismi

Berger ja Luckmann (1994) esittelevät teoksessaan ”Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen” ihmistä ja todellisuuden rakentumista sosiaalisissa prosesseissa. Sosiaalisesti konstruktionismiksi nimitetty tutkimussuunta pyrkii selittämään todellisuutta – tässäkin tutkielmassa.

Bergerin ja Luckmannin lähtökohtana on itsensä ulkoistaminen. Yhteiskunta ei ole biologisesti määritettävä asia ja sen todellisuuden rakentumisen lähtökohtana voidaan nähdä oman ajattelun ulkoistaminen. Ihminen ei ole vain olemassa sisällä mielessään, vaan ulkoistaminen antaa lähtölaukauksen sosiaaliselle toiminnalle. Ihmisen ajattelusta päästään kahden tai useamman ihmisen toistuviin rutiineihin. Tapojen totunnaistuminen mahdollistaa harkinnanvaraisen toiminnan sekä uuden luomisen, kun valmiita tapoja on jo olemassa. Kun totunnaistuneesta toiminnasta tulee jaettua, syntyy instituutioita. Instituutioituneet tavat vaativat aina aikaa ja niiden syntyminen vaatii yhteistä historiallista kehitystä. (Berger & Luckmann 1994, 64-67.) Jotta sosiaaliset muodostumat voidaan sosiaalistaa tuleville

sukupolville, täytyy instituutioiden olla objektiivisia. Berger ja Luckmann käyttävät esimerkkinä perhettä, missä vanhempien totunnaistuneet tavat siirtyvät lapselle objektiivisena todellisuutena. Myös lapsilta vanhemmille päin tapahtuva sosialisatio vahvistaa objektiivisen todellisuuden rakentumista. (Berger & Luckmann 1994, 71-73.)

On hyvä muistaa, että yksilön ja hänen sosiaalisen maailmansa välillä on dialektinen yhteys. Ne vaikuttavat toinen toisiinsa. Kun sosiaalinen maailma on ihmisen tuottama, on selvää, ettei niitä voi käsitellä erossa toisistaan. Ihmisen ja hänen sosiaalisen maailmansa dialektiikkaa täydentää asioiden sisäistäminen. Yhteiskunnallinen todellisuus voidaan jakaa näihin kolmeen momenttiin: ulkoistamiseen, objektivoitumiseen ja sisäistämiseen. (Berger & Luckmann 1994, 74.) Momentit voidaan nähdä rakentavan dialektisesti yhteiskuntaa ja todellisuutta, missä elämme. Ulkoistaminen on lähtökohta, objektivoitumisella rakennetaan totunnaistettuja tapoja ja sisäistäminen ikään kuin viimeistelee sosiaalistumisen, kuten lapsen ja vanhempien välisessä esimerkissä.

Todellisuuden rakentamisessa merkittävässä roolissa on kieli, jonka avulla voidaan viestiä subjektiivisia kokemuksia. Merkkijärjestelmänä kieli on kuitenkin objektiivinen, sillä siihen kohdistuu ulkoisia sääntöjä. Myös kielestä rakentuu erilaisia merkityksiä, kun eri merkkeihin liitetään erilaisia kokemuksia. Kieleen liitettävät kokemukset voidaan nähdä myös sosiaalistumisen tuotoksena. (Berger & Luckmann 1994, 48- 51, 151.) Kieli on olennainen osa sosiaalista todellisuutta, missä elämme ja todellisuus rakentuu osaltaan kielen avulla. Kieleen voidaan viestiä erilaisia merkityksiä. On hyvä huomata, että tietynlaiseen kielenkäyttöön voidaan liittää esimerkiksi turhautumista tai vihamielisyyttä ja tietynlaiseen iloa ja hyväntuulisuutta.

Bergerin ja Luckmannin ajattelutapaa voidaan pitää sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtana. Tarkastelutavan mukaan todellisuus on sosiaalisesti rakentunut ja tieto todellisuudesta muotoutuu sosiaalisissa prosesseissa (Jokinen & Saaristo 2004, 103). Tämä tarkoittaa sitä, että ihminen ja yhteisöt rakentuvat sosiaalisesti. Sosiaalisesta konstruktionismista voimme nähdä, miten erilaisissa sosiaalisissa todellisuuksissa elävät ihmiset havainnoivat katsomustaan omista lähtökohdistaan.

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan inhimillisyys ja sosiaalinen rakentuminen täydentävät toisiaan. Sosiologisessa tutkielmassa on mielekästä ajatella, että ihmistä ohjaa sosiaalisesti rakentunut todellisuus. (Aittola & Raiskila 1994, 228.) Väkivaltaa ja aggressiivisuutta on pyritty selittämään eri tieteenalojen näkökulmista. Siksi myös biologisilla ja psykologisilla tekijöillä on myös vaikutuksensa. Sosiaaliset tekijät, kulttuuri, sosiaaliset odotukset ja sosiaalinen vuorovaikutus vaikuttavat käyttäytymiseemme perustavanlaatuisesti ja voikin olla, että ne asiat ovat ensisijaisia, kun puhutaan ihmisten käyttäytymisestä (Burr 2002, 40). Ihmiset eivät käytäydy samanlaisissa tilanteissa samalla tavalla ja sen taustalla olevat tekijät ovat hyvin moninaisia.

Kielellisillä ilmaisuilla rakennetaan todellisuutta. Ihmiset konstruoivat kielenkäytöllään todellisuuttaan. On tärkeää huomata, että kieleen itsessään liittyy kategorisointeja. (Burr 2002, 134-135.) Esimerkiksi ilmaisuun ”erotuomari” voidaan liittää erilaisia näkemyksiä. Toisen mielestä tuomari voidaan nähdä pelin mahdollistajana, kun taas toinen näkee tuomarin pelin pilaajana. Kielenkäytöllä nähdään siis myös merkitys, jota ihmiset tulkitsevat omista sosiaalisista lähtökohdistaan. Todellisuuden rakentuminen on siis sosiaalista niin käyttäytymisen, kuten myös tulkinnan osalta.

5.2. Sosiaalisen todellisuuden legitimointi urheilukatsomoissa

Kun sosiaalista todellisuutta määritellään, nousee esiin tarve sen oikeutuksesta, legitimoinnista. Legitimaatiolla pyritään oikeuttamaan instituutioiden toimintaa. Se tapahtuu tekemällä objektivoituneista merkityksistä kognitiivisesti päteviä. On merkityksellistä, että toimintakäytännöt nähdään legitimoinnin seurauksena positiivisina. (Berger & Luckmann 1994, 108.) Kun legitimaatio yhdistää instituutiot, sosiaaliset roolit ja yksilöiden elämäntilat sosiaalisesti hyväksytyiksi kokonaisuuksiksi, puhutaan symboliuniversumista (Jokinen & Saaristo 2004, 103). Silloin legitimaatio tapahtuu symbolisten kokonaisuuksien avulla ja ihmisten sosiaalisen elämän yläpuolella. Symboliuniversumin teoria tarjoaa selitystä legitimaatiolle, joka on arjessamme mukana ilman, ettemme ole siitä välttämättä edes tietoisia. (Berger & Luckmann 1994, 111.)

Normien legitimiisyyden mittaaminen ei ole yksiselitteistä. Universaali ja yleispätevä kriteeri korostaa sitä, että kaikki asianosaiset hyväksyvät normit. Kulttuuri- ja evoluutiosidonnaisessa kriteerissä normien legitimiisyyttä määrittää enemmänkin kulttuurille ominainen maailmankuva. (Tuori 1988, 136-137.) Urheilussa pätee tietynlainen kulttuurisidonnaisuus.

Sellaiset ilmiöt, jotka eivät ole kategorisesti oikein tai väärin, vaativat enemmän pohdintaa todellisuuden hyväksyttävyydestä. Kun myöskään käytännön säännöt eivät anna vastausta sille, mikä olisi hyväksyttävä tapa toimia, tarvitaan sosiaalisen todellisuuden legitimitietin esiin nostamista. Esiin nostaminen tapahtuu kuitenkin varsin symbolisella tasolla. Legitimitietin käsite voi auttaa kuitenkin selittämään, miten niin kutsutun harmaan alueen käyttäytymistä voidaan sallia ilman sen mittavampaa hyväksyttävyysepohdintaa.

Omaa toimintaa on mielekästä perustella järkevästi. Jos toiminta aiheuttaa pieniäkin soraääniä, jota tässä tapauksessa voisi esittää esimerkiksi toisen katsojan kritiikki katsomohuutelijalle, on perusteltua selittää toiminnan syitä itselleen. Yksilön elämän kokonaisuudesta pitää tehdä toisin sanoen subjektiivisesti mielekäs. Se nousee merkitykselliseksi ennen kaikkea silloin, kun toimintaa pitää nimenomaan selittää ja sitä myöden oikeuttaa. (Berger & Luckmann 1994, 108.) Viime kädessä legitimaatio on juuri tätä instituution tai tässä tapauksessa katsomohuutelun selittämistä ja oikeuttamista.

Suomalaisessa palloilukulttuurissa on nähtävissä sisäistetty malli, missä verbaaliseksi väkivallaksi ja verbaaliseksi aggressiivisuudeksi käsitteellistetty toiminta on legitiimi tapa toimia. Sosiaalisesti rakentuneessa käyttäytymisessä nousee esiin monesti sosiaalisten ja kognitiivisten tekijöiden yhteys (Burr 2002, 134-135; Viemerö 2006). Kun palloilukatsomoissa on yleisesti hyväksyttyä käyttäytyä kuvailemalla tavalla, se sosiaalistaa yhä uudestaan katsojia sellaisen todellisuuden säilyttämiseen, mikä sallii käytöksen. Käyttäytyminen nähdään peliin kuuluvana asiana, eikä sen olemassaoloa tarvitse edes kyseenalaistaa. Osaltaan ilmiön esiintyminen ja legitimointi voidaan nähdä toimintana, joka on arjessamme mukana ilman, ettemme välttämättä näe syytä kyseenalaistaa sitä. Se on osa peliä, osa sosiaalista todellisuutta missä elämme. Jos palloilulajeista otetaan esimerkiksi koripallo ja sen katsojat, ilmiön legitimaatio voidaan havaita. Säännöt eivät suoranaisesti ota

kantaa katsojien käyttäytymiseen ollenkaan. Kun käyttäytymiseen ei voida ottaa kantaa sääntöjen puitteissa, sitä ohjaa enemmänkin sosiaalisesti rakentunut kuva, miten katsomoissa voidaan käyttäytyä. Koripallokatsomossa on sallittua keskittyä omiensa kannustamisen ohella huutelemaan erotuomareille ja vastustajajoukkueen pelaajille.

Katsomohuutelu osana urheilun seuraamista toimii katsojille myös merkityksentuottajana. Verbaalisen väkivallan ja verbaalisen aggressiivisuuden legitimoinnin osana saatetaan nähdä myös se, että tietynlaisen käyttäytymisen nähdään tuottavan sisältöä urheiluun. Tässäkin keskustelussa tavallaan palataan samaan peliin kuulumisen näkökulmaan. Urheilu osaltaan autonomisena harrastuksena myös katsojien näkökulmasta tuo merkityksiä elämään. Kun katsomokäyttäytymisen sosiaalinen todellisuus antaa mahdollisuuden käyttäytyä erilaisilla tavoilla, paikkaa ei jätetä käyttämättä.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS, AINEISTO JA EETTISYYS

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen toteutus. Esittelen ensin tutkimukseni metodologisia valintoja, sekä strategiaa ja perustelen niihin liittyviä valintoja. Sen jälkeen esittelen tutkimuksen käytännön toteuttamisen vaiheita. Vaiheiden esittelyn jälkeen käyn läpi aineiston analysoinnin ja analysointitavat. Luvun lopuksi tuon esiin tutkimuseettisiä näkökulmia, joita tutkimuksessa on otettu huomioon.

6.1. Tutkimuksen metodologia

Tutkimukseni asettuu laadulliseen tutkimusperinteeseen, jossa olen soveltanut sosiaalisen konstruktionismin lähestymistapaa. Sosiaalisen konstruktionismin suuntaus käsittää todellisuuden rakentuneen sosiaalisesti. Sen mukaan kielen avulla tuotetaan sitä todellisuutta, missä elämme. Ihmisen ymmärrys maailmasta ja sosiaalinen todellisuus pohjautuvat yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa rakennettuihin sosiaalisiin konstruktioihin. Kielen avulla siis ilmaistaan ja luodaan käsitystä siitä, miten erilaisissa tilanteissa toimitaan ja miten asiat ovat. (Simula 2012, 38, Berger & Luckmannin 2000, 48; Gergenin 2003, 47-48, 62 & Sulkusen 1997, 28 mukaan.) Sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen kuuluu erilaisia aineiston hankinta- ja analyysitapoja. Kielen merkitys on ohjannut soveltamaan diskurssien ja narratiivien analyysia (Löytönen 2004).

Sosiaalista konstruktionismia voidaan tulkita tiukemman tai väljemmän orientaation mukaan. Tiukemmassa orientaatioissa kielen merkitys on painottunut, kun taas väljempi lähestymistapa näkee todellisuuden rakentuneen kielestä riippumatta (Jyväskylän yliopisto s.a.). Sosiaalisen konstruktionismin lähestymistavan hyödyntäjille voidaan löytää yhtymäkohtia riippumatta orientaation väljyydestä tai tiukkuudesta. Yhtymäkohtia ovat kriittisyys itsestäänselvyksiä kohtaan, käsitystemme historiallis-kulttuurisuus, tiedon syntyminen sosiaalisissa prosesseissa ja tiedon ja sosiaalisen toiminnan yhteenkuuluminen (Burr 2003, 2-5).

Hakala (2017) esittelee tutkimusaineiston käsittelyn säännön: analyysi täytyy tehdä aineiston ehdoilla. Ei ole perusteltua hyödyntää härkäpäisesti ”kiinnostavaa” analyysimenetelmää, jos aineisto ohjaa johonkin perustellumpaan suuntaan. Vaikka sosiaalisen konstruktionismin perinteessä on tavanomaisesti valittu analyysimenetelmäksi diskurssianalyysi, on perusteltua luopua siitä tässä tutkimuksessa. Aineistoni ohjaa minua käsittelemään sitä erilaisin tavoin. Tutkimukseni noudattelee siis enemmänkin väljää sosiaalisen konstruktionismin suuntausta ja nojaudun enemmänkin esiteltyihin Burrin (2003) yleisohjeisiin.

Sisällönanalyysia voidaan pitää sekä perusanalyysimenetelmänä, että väljänä teoreettisena kehyksenä (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4). Tässä tutkimuksessa käytetty sisällönanalyysi on menetelmä, joka on saanut vaikutteita sosiaalisen konstruktionismin perinteen analyysitavoista ja asioiden ymmärtämistä kohti suuntaavista, hermeneuttisen menetelmän lähtökohdista. Sosiaalinen konstruktionismi tuo aineistoni analyysiin tausta-ajatuksen, jossa todellisuuden nähdään olevan sosiaalisesti rakentunut. Hermeneuttisen analyysin lähtökohtana on ajatus hermeneuttisesta kehästä, jossa esiymmärryksen, teorian ja empirian kehämäinen ja jatkuva vuoropuhelu auttaa ymmärtämään ja selittämään tutkittavaa ilmiötä (Routio s.a.). En siis lukittaudu minkään menetelmän kahleisiin, vaan sovellan sisällönanalyysissäni erilaisia laadullisen tutkimuksen teon tapoja.

6.2. Tutkimuskohteen valinta ja esittely

Tutkimuksen kohteena on Suomen miesten koripallon pääsarjan, Korisliigan katsojat. Valitsin koripallon katsomohuutelijat tutkimuksen kohteeksi, sillä ilmiö on minulle henkilökohtaisesti tuttu koripallon kontekstista. Vaikka ilmiö lienee valtaosalle tuttu muidenkin pallopelien kontekstista, koin luonnolliseksi rajata ilmiön kuvauksen lajiin, josta itselläni on kattavin esiymmärrys. On myös todettu, että tutkijan tulisi olla tutkimansa asian fani päästäkseen tutkimuksen kohteiden olevien yksilöiden maailmaan ja sosiaaliseen todellisuuteen (Heinonen 2005, 43.) On siis luonnollista, että tutkimuskohteenani on juuri koripallon katsomohuutelijat.

Katsomohuutelijoiden löytäminen haastateltaviksi tapahtui Korisliigan joukkueiden faniyhdistysten kautta. Tälle väylälle on kaksi selitystä. Tutkimuksissa on esitetty, että

katsojien aggressiivisuus kasvaa vahvemman joukkueeseen kiinnittymisen myötä (Wann ym. 2001, 95). Jos oletamme, että faniyhdistysten jäsenet tai niihin kuuluvat henkilöt ovat eniten joukkueisiin kiinnittyneitä henkilöitä, on mahdollista löytää katsomohuutelijoita. Toisena selityksenä on se, että vaikka taustatöiden avulla olisikin ollut mahdollista löytää riittävä määrä katsomohuutelijoiden yhteystietoja, koin että faniyhdistyksiin yhteyden ottaminen on virallisempaa ja asiallisempaa.

Korisliigaa pelasi kaudella 2019-2020 12 joukkuetta. Näistä joukkueista Helsinki Seagullsilla, Lahti Basketballilla, Kouvolan Kouvoilla ja Joensuun Kataja Basketilla on faniyhdistys, mikä on rekisteröity yhdistys. Bc Nokian ja Tampereen Pyrinnön faniryhmät ovat osana joukkueiden varsinaisten seurojen toimintaa. Salon Vilppaan, Kauhajoen Karhu Basketin ja Kotkan KTP Basketin fanit ovat aktiivisia, mutta eivät virallisesti järjestyneitä. Uudenkaupungin Korihaila ei varsinaista fanitoimintaa ole, mutta seuran masinoima Korihait-klubi järjestää osana toimintaansa myös fanimatkoja. Korisliigan joukkueista Kaarinan Ura Basket eGameStarsilla ja Lapuan Kobrilla ei ole mainittavaa aktiivista fanitoimintaa. Faniryhmien koosta ei ole olemassa virallista rekisteriä. Korisliigan otteluiden havainnointi ja haastateltavien kanssa käyty keskustelu osoittaa, että faniryhmien tyypillinen, aktiivisten jäsenten koko vaihtelee muutamista ihmisistä muutamiin kymmeneen. Faniryhmien aktiivisuus vaihtelee jonkin verran. Aktiivisimmat faniryhmät kiertävät joukkueen mukana käytännössä kaikki vieraspelitkin ja epäaktiivisimpien vierasmatkatoiminta aktivoituu mahdollisissa pudotuspeleissä. Yleisesti ottaen voitaisiin todeta, että Korisliigan fanitoiminta on varsin aktiivista.

Kaikilla tutkimuksen tekijöillä on aiheestaan työn alkaessa jonkinlainen mielikuva, esiymmärrys, jota tutkimuksen avulla pyritään syventämään ja tarkentamaan (Routio s.a.). Se on tärkeää kirjoittaa auki, sillä se vaikuttaa tutkimuksen tekoon. Omaan esiymmärrykseeni on vaikuttanut se, että olen ollut koripallon kanssa tekemisissä koko elämäni. Olen pelannut koripalloa 8-vuotiaasta, toiminut erotuomarina 10 vuotta ja ollut katsojana elämäni ensimmäisestä vuodesta alkaen. Katsomiseeni on kuulunut myös nuoruudessani huutelu, jota sittemmin olen enemmänkin alkanut hämmästelämään – etenkin kun olen joutunut huutelun kohteeksi toimiessani erotuomarina. Olen myös saanut osakseni varsin vähäistä huutelua

pelaajana. Siihen olen suhtautunut riemumielin – olenhan ajatellut sen johtuvan riittävästä pelitaidoista. Yhtä kaikki, olin ennen tutkimuksen kohteen valintaa vähä vähältä alkanut ihmettelemään ja hieman paheksumaan räikeimpiä katsomohuutelijoina. Olin leimannut heidät mielessäni hieman ylimielisiksi, itseään parempina pitäviksi ja välinpitämättömiksi ihmisiksi. Toisaalta monet huutelijat myös tuovat elävyyttä ja huumoria ottelutapahtumiin, jota toisaalta myös arvostin. Esiymmärryksen katsomohuutelun syistä olikin se, että koska huutelijat asettavat itsensä esimerkiksi tuomareiden yläpuolelle katsoessaan pelejä, he tulevat laukoneeksi suustaan törkeyksiä. Ajattelin sen olevan myös tapa, jota katsomossa harrastetaan. Esiymmärryksenä osana oli siis tietynlainen kielteisyys, jonka pyrin tiedostamaan koko tutkimusprosessin ajan. Se on kuitenkin sanottava, että törkeimpiin huuteluihin kuuluukin suhtautua kielteisesti.

6.3. Tutkimuksen toteutus

Ennen tutkimuksen toteutusta olin muodostanut katsomohuutelusta vahvan, joskin jälkikäteen tarkasteluna hieman värittyneen, esiymmärryksen. Tutkimusprosessin aikana esiymmärryksen, teoreettinen viitekehys ja tutkittu tieto tietyllä tapaa sekoittuivat ja kokonaisuudesta alkoi muodostua ymmärrys, johon kaikki mainitut osa-alueet vaikuttivat.

Tutkimushaastattelujen ohessa havainnoin katsojien käyttäytymistä tutkimukseni tueksi. Havainnointini sijoittuu havainnoinnin ilman osallistumista ja osallistuvan havainnoinnin välille, mutta siinä on myös piirteitä piilohavainnoinnista. Osallistuvassa havainnoinnissa toimitaan aktiivisesti tiedonantajien kanssa. Ilman osallistumista havainnoinnissa tutkijan ja tutkittavien vuorovaikutus ei ole merkityksellisessä osassa. Yhteinen nimittäjä on, että tutkimuksen tiedonantajat ovat tietoisia, että heitä havainnoidaan ja heiltä on saatu havainnointiin lupa. Piilohavainnointi eroaa edellisistä niin, että tutkimuksen kohteet eivät silloin tiedä, että heitä havainnoidaan. Tähän havainnoinnin muotoon saattaa liittyä myös merkittäviä eettisiä ongelmia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.) Havainnointini tapahtui kahden haastattelun jälkeisessä Korisliigan ottelussa, joiden yhteyteen haastattelut oli sovittu. Menin katsomaan ottelun molemmissa tapauksissa faniryhmän kanssa. Haastateltavat osana faniryhmiä olivat luonnollisesti tietoisia siitä, kuka olin ja esittelivät epävirallisesti minut

myös muille. En esitellyt itseäni sen julkisemmin kaikille, vaan olin osana katsomoa ollen tietämätön siitä, oliko kaikille selvillä henkilöllisyyteni. Ymmärsin vasta jälkikäteen, että olin havainnoinut. Pää tarkoitukseni oli nauttia ottelutapahtumasta ja sen tunnelmasta, mutta tahtomattanikin tulin huomioineeksi katsomohuutelut. Varsinkin toisessa havainnointitapahtumassa, missä fanikatsomon koko oli useita kymmeniä henkilöitä, ei kaikille ollut selvää, kuka olin. Kaikki eivät siis sinänsä olleet antaneet erityistä lupaa havainnointiin. Palaan tutkimuksen etiikkaa käsittelevässä alaluvussa tämän seikan asettamiin ongelmiin.

Havainnoidessani näin toimintaa käytännössä ja lisäsin ymmärrystäni tutkittavasta ilmiöstä. Koska minulla oli tietyllä tapaa subjektiivinen esiymmärrys, oli tärkeää nähdä toimintaa myös ikään kuin katsomohuutelijan silmin. Havainnointitilanteeseen oli myös sekoittunut se, että haastattelut oltiin suoritettu juuri ennen sitä, jolloin huuteluja pystyi peilaamaan haastateltujen omiin näkemyksiin. Havainnoinnin tarkoituksena oli siis kytkeä muuta tutkimusaineistoa havainnoituihin asioihin, mikä voidaan nähdä juuri havainnoinnin tarkoituksena (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3). Havainnoinnin ei voida sanoa olleen varsinainen tutkimusmenetelmä, vaan enemmänkin ymmärrystä lisäävä, vasta jälkikäteen havainnoinniksi havaittu tutkimuksen osa.

Laadullisen tutkimusotteen valintaan on useita syitä. Ensimmäkin katsomohuutelun määrällinen tutkimus ilman sen käsitteellistä ja tarkkaa ymmärtämistä olisi epäloogista. Toiseksi katsomohuutelijoiden tavoittaminen määrälliseen aineistoon vaadittavissa tutkittavien joukossa olisi etenkin koripallon kontekstissa ollut haastavaa, ellei mahdotonta. Koska kohteena ovat juuri katsomohuutelijat, eikä esimerkiksi katsojat yleensä, on perusteltua valita tutkittaviksi pelkästään katsomohuuteliijoita. Määrällisessä tutkimuksessa vain katsomohuutelijoiden tarkastelu ei onnistuisi. Kolmantena laadullisen tutkimusotteen valintaan vaikuttavana tekijänä on oma tahto. Tutkimuksen ongelmanasettelu on tehty niin, että laadullinen ote on käytännössä ainoa vaihtoehto. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä haastattelu mahdollistaa myös vuorovaikutteisen tarkemman aiheiden läpikäynnin, joka on omiaan kuvaamaan katsomohuutelun ilmiötä Suomessa.

Haastatteluihin oli määritelty etukäteen läpikäytävät teemat ja teemoihin liittyvät kysymykset. Puhutaan teemahaastatteluista, joka on puolistrukturoitu haastattelun muoto (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3). Haastatteluissa ei kuitenkaan vain kysytty näitä etukäteen määriteltyjä samoja kysymyksiä kaikilta, vaan käytiin teemat lävitse hyödyntäen etukäteen määriteltyjä kysymyksiä ja haastateltavien vastauksia. Teemahaastatteluissa onkin kysymysten orjallista läpikäyntiä tärkeämpää, että etukäteen määritellyt teemat toistuvat kaikissa haastatteluissa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Teemahaastattelu oli toimiva tapa toimia, sillä haastattelut saattoivat muotoutua haastateltavien mukaan teemojen rajoissa. Haastattelut voitiin ottaa siis sellaisenaan, jo tiedettyä vahvistaen ja uutta löytäen.

Tein haastattelut tammikuun 2020 aikana. Kaikki haastattelut toteutettiin haastateltavien kotipaikoilla. Haastatteluista kolme toteutettiin ennen otteluja pelihalleissa. Kahteen haastatteluun ei liittynyt ottelutapahtumaa. Toinen niistä suoritettiin haastateltavan työpaikalla ja toinen paikallisella huoltoasemalla. Kaikki haastattelut suoritettiin viikon sisällä. Ensimmäinen haastattelu oli edellisen viikon sunnuntaina ja seuraavat kaksi seuraavan viikon perjantaina, yksi lauantaina ja viimeinen sunnuntaina. Haastattelujen määrän suositus vaihtelee tutkimusaiheen, tutkimuksen laajuuden, oman oppilaitoksen suositusten ja käytettävän analyysimenetelmän mukaan. Myös saturaation eli kylläntymisen ajatuksen voi pitää mielessä – kun haastattelut alkavat toistaa itseään, on niitä riittävästi. (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018.) Koen, että aineistoni on saturoitunut ja riittävä. On kuitenkin tärkeä kirjoittaa auki rehellisesti se, mistä syystä haastatteluja oli viisi eikä esimerkiksi seitsemän – olisihan se yhtä lailla ollut mahdollista ja kattavampaa. Halusin ehdottomasti tehdä haastattelut kasvotusten, mikä merkitsi, että menin sinne, missä haastateltavat asuivat. Korisliigan joukkueet sijoittuvat melko laajalle maantieteelliselle alueelle, joten matkustuskilometrejä tuli varsin paljon. Olin myös graduseminaarissa vertaisarvioituna, että ohjaajalta varmistanut sen, että viisi haastattelua olisi riittävä määrä. Päätin siis etukäteen, että teen viisi haastattelua, joiden pohjalta analysoin aineistoa.

Olin yhteydessä haastateltaviin eri reittejä pitkin. Yhteen faniryhmään olin yhteydessä sähköpostitse, jota kautta haastattelu myös sovittiin. Sen lisäksi otin yhteyttä kolmeen faniryhmään niiden Facebook-sivujen kautta (Liite 1). Viestiini vastasi yksi ryhmistä, joka

ehdotti haastateltavaa minulle. Haastateltavaksi suostunut henkilö ei vastannut Facebookissa viestiini, joten selvitin numeropalvelusta hänen henkilökohtaisen puhelinnumeron ja sovimme haastattelun puhelimitse. Yksi Facebookin viestin kohderyhmistä ei koskaan vastannut viestiini, eikä tästä faniryhmästä tullut haastateltavaa tutkimukseeni. Kolmanteen Facebookin viestiin ei myöskään heti vastattu, joten tiedustelin tuntemaltani henkilöltä, jonka tiesin tuntevani henkilöitä kyseisestä faniryhmästä olevan yhteydessä tähän. Se johti siihen, että faniryhmästä soitettiin minulle ja esitettiin halukas henkilö haastateltavaksi. Sovin hänen kanssaan haastattelun ajankohdan ja paikan Whatsappissa. Neljännen haastattelun sovin soittamalla suoraan yhden faniryhmän johtohahmolle. Löysin numeron netistä. Tiedustelin häneltä ensin, haluaako hän itse osallistua haastatteluun ja suostumisen jälkeen sovimme haastattelun. Viides haastateltava löytyi niin sanotun lumipallomenetelmän avulla. Menetelmässä kysytään suosituksia haastateltavista muilta haastateltavilta (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018). Käytännössä kysyin siis ensimmäiseltä haastateltavalta sitä, tietäisikö hän erään joukkueen kannattajista henkilöä, joka voisi sopia haastateltavaksi. Haastattelussa oli käynyt ilmi, että haastateltava on paljon yhteydessä erään toisen joukkueen kannattajiin. Haastateltava ehdotti henkilöä, johon olin yhteydessä suoraan Facebookissa, jossa sovimme haastattelun ajankohdan ja paikan.

Teemahaastattelurungon teemoja olivat taustatiedot, koripallon seuraamisen taustat, koripallon seuraamisen merkitys, suhtautuminen erotuomareihin ja pelaajiin ja perustelut tutkittavalle käytökselle (Liite 2). Haastattelun teemat syntyivät esiymmärryksestä, kirjallisuudesta ja yleisten teemahaastattelurunkojen perusteella. Haastatteluissa on usein perusajatuksena se, että ei mennä heti itse aiheeseen, vaan lähdetään liikkelle helpoilla kysymyksillä (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018). Teemoissanikin on nähtävissä se, että varsinaiseen empiirisellä aineistolla vastattavaan tutkimuskysymykseen suoraan liittyvät kysymykset ovat vasta viimeisessä teemassa. Sitä ennen on ikään kuin lämmitelty haastateltavaa kohti hedelmällisintä keskustelua. Toisaalta on kuitenkin huomioitava, että analyysia tehdessä myös aikaisemmista teemoista oli löydettävissä syitä katsomohuuteluun. Haastattelujen tunnelma oli melko tuttavallinen ja lämminhenkinen – saatiinhan haastatteluissa yhdessä keskustella sydäntä lähellä olevasta koripalloaiheesta. Haastattelijan osallistuminen ja eläytyminen vuorovaikutukseen luontevoittaa haastattelutilannetta. On

kuitenkin muistettava, että haastattelija ohjaa keskustelua, jotta tiedonkeruu onnistuu (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018). Näen, että haastattelujeni tunnelma oli sopivanlaatuinen. Onnistuin keräämään aineiston, jonka avulla pystyn vastaamaan asettamiini tutkimuskysymyksiin.

Kaikki haastateltavat olivat miehiä. Haastateltavat olivat iältään 25, 43, 48, 60 ja 62 vuotiaita. Haastateltavista yksi oli eläkkeellä ja muut työssäkäyviä. Haastateltavista kolme oli minulle entuudestaan täysin tuntemattomia. Yksi haastateltavista oli siinä määrin tuttu, että olin pelannut häntä vastaan useasti. Tätä kautta tiesimme toisemme, muttemme tunteneet. Olin osallistunut lapsuudessani yhden haastateltavan järjestämille fanimatkoille ja tiesin sitä kautta henkilön. En osaa sanoa, tiesikö kyseinen haastateltava minua mutta arvelisin, että laajasta koripallon seuraamisesta ja yhteisestä historiasta johtuen hänellä oli jonkinlainen tietoisuus henkilöllisyydestäni. Sillä ei tosin ole tutkimuksen kannalta merkitystä.

Haastattelut toteutettiin kahden kesken rauhallisissa ympäristöissä. Pukuhuone, vahtimestarien taukotila ja palloiluhallin yläkerran aulatila toimivat palloiluhallien haastattelutiloina. Kaikki tilat olivat täysin rauhallisia ja häiriöttömiä. Yhden haastateltavan työpaikan neuvotteluhuoneessa suoritettu haastattelu suoritettiin myös kahden kesken, häiriöttömästi. Huoltoasemalla suoritettussa haastattelussa oli varsinkin alkuvaiheessa hieman viereisten pöytien hälyä. Haastateltavaa se ei tosin häirinnyt ja hän myös kertoi sen. Hän alkoi sitä vastoin puhua hieman kovempaan ääneen, joka taisikin karkottaa viereisten pöytien asiakkaat. Mahdollisimman rauhallinen haastattelutilanne on yleensä paras vaihtoehto, sillä se parantaa haastatteluun keskittymistä ja tallenteen laatua (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018). Haastattelutilanteet olivat varsin onnistuneita.

6.4. Aineiston analyysi

Litteroitua haastatteluaineistoa oli yhteensä 63 liuskaa. Haastattelujen kestot olivat 42, 56, 34, 31 ja 33 minuuttia, jolloin haastattelujen kokonaiskesto oli 196 minuuttia. Käytin litteroidessani Express Scribe -äänisoitinta. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Käytin analysoidessani Applen Numbers-tilukkolaskentaohjelmaa. Aineistoni analyysistä voidaan puhua teoriasidonnaisena sisällönanalyysinä.

Laadullista aineistoa voidaan analysoida aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriasidonnaisesti. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusdatan käsitteellistäminen nojaa pelkästään aineistoon, kun taas teorialähtöiseen analyysiin käsitteet tuodaan suoraan teoriasta. Tässä tutkimuksessa toteutettu sisällönanalyysi on teoriasidonnaista, sillä se asettuu aineisto- ja teorialähtöisen tutkimuksen välimaastoon. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.) On myös puhuttu teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä, jossa aineiston käsitteellistäminen tapahtuu myös teoriaa hyödyntäen (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4). Analysoin aineistoani teoriasidonnaisen sisällönanalyysin menetelmin, sillä teoria on tuotu lopullisessa muodossaan analyysiin vasta loppuvaiheessa, jolloin alkuvaiheen analyysi muistuttaa aineistolähtöistä analyysia. Analyysi on myös edennyt noudattaen tietynlaista kehämäistä rakennetta, missä aineiston toisteinen läpikäynti selventää sisällönanalyysin tuloksia. Teoriasidonnaisen analyysin osana on myös se, että sitä varten ei ole välttämätöntä valita vain yhtä teoriaa, johon nojaudutaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4).

Olen noudattanut sisällönanalyysissäni Tuomen ja Sarajärven (2018) ohjeita. Aineiston analyysi etenee seuraavasti: aineisto litteroidaan, aineistoon perehdytään, pelkistetään ilmaukset, ilmaukset luokitellaan ja luokkia yhdistelemällä yhdistetään tai luodaan luokkia kokoaviksi käsitteiksi. Käsitteet ovat lähtöisin teoriasta ja aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.) Puhun tutkimuksessani pääluokista ja yläluokista. Pääluokat ovat muodostuneet teoriasta, jotka muodostuvat osin teoriasta ja osin aineistosta lähtöisin olevista yläluokista. Tässä tutkimuksessa aineiston litteroinnin, aineistoon perehtymisen ja ilmausten pelkistämisen jälkeen aloin luokittelemaan pelkistettyjä ilmauksia yläluokiksi. Ensimmäisellä luokittelukierroksella luokittelin pelkistetyt ilmaukset aineistoon tutustumisen yhteydessä esillenneisiin luokkiin. Ensimmäisen luokittelukierroksen jälkeen palasin katsojien aggressiivisuuden syitä esitelleeseen kirjallisuuteen ja muodostin teoriasta lähtöisin olevat pääluokat. Kävin tässä kohtaa pelkistetyt ilmaukset pintapuolisesti läpi, jotta pystyin tarkentamaan yläluokkia, joita aineistossa esiintyi. Yläluokat olivat lähtöisin sekä teoriasta, että aineistosta. Tämän jälkeisellä luokittelukierroksella kokosin jokaiseen luokkaan menevät ilmaukset omiin luokkiinsa. Esittelen kuvatun, myös tutkimuksen etenemistä hahmottavan analyysikehyksen taulukkoina tuloksien yhteydessä. Korostan edelleen analyysin rakentumista kehämäisesti, missä esiymmärrys, teoria ja empiirinen aineisto ovat nivoutuneet

lähemmäksi toisiaan useiden aineiston läpikäyntikierrosten aikana. Aineistoa ei siis testattu olemassaolevaan teoriaan. Analyysin tulokset on nivottu soveltuvaan teoriaan mahdollisilta osiltaan.

Analyysia olisi voinut vielä jatkaa esimerkiksi aineistoa kvantifioimalla tai vertailemalla haastateltavia toisiinsa. Vaikka kaikki haastateltavat ovat omia yksilöitään, en eritellyt heitä toisistaan. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää katsomohuutelun ilmiötä Suomessa ja kuten aiempi tutkimuskirjallisuus osoittaa, huutelun syyt ovat monisyiset ja monista tekijöistä riippuvaiset. Katsonkin, että tapausten vertailu keskenään lähinnä sekoittaisi ja vääristäisi tutkimukseni tuloksia.

Aineistosta kumpusi myös selvästi pääluokka, mikä ei sinänsä vastannut tutkimuksen ongelmanasetteluun. Koska tarkoitukseni oli myös kuvata ilmiötä itsessään Suomessa, koin havaintojen raportoinnin perustelluksi. Tutkimustulosteni mukaan katsomohuutelua kontrolloidaan myös huutelijoiden toimesta. Tutustuin sosiaalisen kontrollin teoriaan, josta muodostui uusi pääluokka. Yläluokat muodostuivat tässäkin tapauksessa sekä teoriasta, että aineistosta pelkistettyjen ilmausten toisteisessa läpikäynnissä. Myös tähän liittyvä analyysikehys on esitelty tulosten yhteydessä.

6.5. Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen ja etiikan suhdetta voidaan lähestyä kahdelta eri näkökantilta. Tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin ja toisaalta eettiset kannat vaikuttavat tieteellisessä työssä tehtyihin valintoihin (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 5). Ensin mainitulla ei sinänsä tutkimukseni kontekstissa merkitystä, sillä käsittelyssäni ei ole mitään niin arkaluontoista, että se olisi otettava raportoinnissa lukuun. Toisesta näkökulmasta tutkimuksen etiikkaa voidaan lähestyä myös seuraavien kysymysten kautta: Millaista on hyvä tutkimus? Onko tiedonjano hyväksyttävää? Miten tutkimusaiheet valitaan? Millaisia tutkimustuloksia saa tavoitella? Millaisia keinoja tutkija saa käyttää? (Haaparanta & Niiniluoto 2016, luku 10.)

Tutkimusetiikan syventämisen kurssin oppimistehtävässä pyydettiin analysoimaan tutkimuksen eettisiä valintoja. Eettisiä näkökohtia pyydettiin tarkastelemaan aiheenvalinnan ja tutkimuksen suunnittelun, tutkimuksen kohdejoukon rekrytointiin ja kohteluun, aineistonkeruun ja -analysoinnin, tutkimuksen raportoinnin ja tulosten julkaisun ja muiden asioiden kontekstissa. (Jyväskylän yliopisto 2019.) Tarkastelen tutkimukseni eettisyyttä ottaen huomioon Haaparannan ja Niiniluodon (2016) kysymykset käyttäen apunani myös tutkimusetiikan syventämisen kurssin jaottelua. En näe tarpeelliseksi pohtia sen enempää etiikan filosofista luonnetta, vaan keskityn enemmänkin lähinnä käytännön asioihin.

Tutkimuksen eettisyyden lähtökohtana on hyvä tieteellinen käytäntö, jonka avulla voidaan vastata suurimpaan osaan kysymyksistä. Hyvää tieteellistä käytäntöä on määritelty perusteellisesti ja nostan siitä tutkimukseni kannalta merkitykselliset kohdat esiin. Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan sitä, että noudatetaan tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja. Tapoihin kuuluu rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimuksen teossa. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkimus on tehty kriteerien mukaisesti ja eettisesti, muiden tutkijoiden työtä kunnioittaen ja yksityiskohtaisesti raportoiden (TENK 2012).

Käytännössä tutkimuksessa on siis käsitelty henkilötietoja tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistusten mukaisesti myös yksityisyyden suojaa noudattaen. On otettu huomioon, että tutkittavilla on ollut oikeus kieltäytyä osallistumisesta, keskeyttää osallistumisensa, peruuttaa suostumuksensa, saada tietoa tutkimuksesta ja henkilötietojen käsittelystä ja saada totuudenmukainen kuva tutkimuksen tavoitteista. Aineiston analysoinnissa suorat tunnistetiedot on poistettu, on käytetty tietoturvallisia käsittely-ympäristöjä, on huomioitu vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus ja henkilötiedot hävitetään tietoturvallisesti heti, kun se on mahdollista. Tutkimuksen raportoinnissa on tehty tutkimuksen mielekkään tekemisen puitteissa kaikki mahdolliset toimet, jotta tutkittavien henkilöllisyyttä on lähes mahdotonta tunnistaa. Toisaalta on huomioitava, että haastateltaville anonymiteetti ei tuntunut olevan kovinkaan merkityksellinen asia. Yksi haastateltavista esimerkiksi päivitti faniryhmänsä Instagramiin osallistuneensa tutkimukseen. Haastateltavien mielestä oli hienoa, että faniryhmätkin huomioidaan ja heihin kohdistuu mielenkiintoa tutkimuksen muodossa.

Kysymykseen siitä, millaisia tutkimustuloksia voidaan tavoitella pohjaa ennen muuta siihen, miten saatuja tuloksia hyödynnetään myöhemmin (Haaparanta & Niiniluoto 2016, luku 10). Tutkimukseni ei käsittele yhteiskunnan tasolla erityisen arkaa tai epäilyttävää ilmiötä. Vaikka katsomohuutelu voidaan nähdä urheilussa epäilyttäväksi ilmiöksi, on sen laajemmin sellaiseksi nimittäminen liioittelua. Enemminkin kysymystä voitaisiin pohtia siltä kannalta, tavoittelenko tietynlaisia tuloksia johtuen värittyneestä esiyymmärryksestäni, omasta asemastani tai arvomaailmastani johtuen. Vaikka oma suhteeni koripalloon on tiivis ja tunnepitoinen, olen tavoitellut ennen kaikkea ymmärtävää ja tulkitsevää otetta tutkimuksessani. Tarkoitukseni ei ole missään nimessä mustamaalata tutkittavia, vaan käsitteellistää ja luoda tietoa monelle tutusta ilmiöstä.

Viides kysymys ottaa kantaa keinoihin, joita tutkija saa käyttää (Haaparanta & Niiniluoto 2016, luku 10). Otin jo aiemmin esille kysymyksen piilohavainnoinnista, joka saattaa luoda eettisiä ongelmia. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiseen ohjeistukseen kuuluu, että tutkittavan kuuluu tietää olevansa tutkittavana (TENK 2019). Jos ajatellaan, että havainnoinnissani tutkin kaikkia katsomossa olleita ihmisiä, olen rikkonut tutkimuksen teon eettisiä periaatteita. Voisin toisaalta väittää, etten varsinaisesti havainnoidessani tutkinut ketään, tulin vain jälkikäteen keksineeksi, että se on osa tutkimustani. En toisaalta näe ongelmaa siinä, että istun osana katsomoa, joka elää elämäänsä riippumatta tutkijan olemassaolosta.

7 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen katsomohuuteluun vaikuttavat psykologiset syyt. Toisessa alaluvussa läpikäyn vastaavasti sosiaalisesti rakentuneet syyt. Kolmannessa alaluvussa käsittelen alkoholin vaikutusta katsomohuuteluun. Neljännessä alaluvussa esitän aineistosta esiin nousseen katsojien sosiaalisen kontrollin. Ensimmäinen, toinen ja kolmas alaluku vastaavat tutkimuskysymykseen kaksi: Mitä syitä koripallokatsomoissa tapahtuvaan erotuomareihin ja pelaajiin kohdistuviin huuteluun on? Tutkittavien anonymiteetin takia käytän sitaattien yhteydessä haastateltavista muutettuja nimiä. Kutsun heitä nimillä Hannu, Mikko, Kalervo, Antti ja Kimmo. Sitaatit ovat myös osin siistittyjä versioita, jotta niiden lukeminen ja ymmärtäminen olisi helpompaa. Tuloksia on havainnollistettu taulukoiden avulla. Niissä esitän analyysikehyksen rakentumista. Vaikka tulokseni on nivottu osaksi teoriaa, taulukot eivät ole itsessään lähtöisin tietyistä lähteistä. Lukijaa selventääkseni en viittaa taulukoissa lähteisiin, sillä taulukot ovat oman analyysini tuotos. Taulukoita purkavassa tekstissä ilmenee, mihin lähdekirjallisuuteen kussakin luokassa on tukeuduttu.

7.1. Psykologiset syyt katsomohuutelulle

Teoriasidonnaisen sisällönanalyysin ja analyysikehyksen (Taulukko 1) mukaisesti litteroidusta haastatteluaineistosta muodostin pelkistettyjä ilmauksia, jotka on luokiteltu teoriasta ja aineistosta lähtöisin oleviin alaluokkiin. Pääluokkana *psykologiset syyt* on saatu teoriasta. Tutkimukseni tausta-ajatuksena on se, että todellisuutta rakennetaan sosiaalisissa suhteissa. Todellisuudella tarkoitetaan tahdosta riippumatonta ilmiöiden maailmaa, jota toiveemme eivät kykene muuttamaan (Berger & Luckmann 1994, 11). Urheilukatsomoissa todellisuutta on vallitseva ilmapiiri, missä pelaajat, erotuomarit tai muut katsojat koetaan legitiimeiksi aggressiivisuuden kohteiksi (Hennessy & Schwartz 2007). Vaikka taustalla onkin ajatus ilmiön sosiaalisesta rakentumisesta, on huomioitava se, mitä aineisto ilmiöstä kertoo. Urheilukatsojien aggressiivisuuden syiden tutkimuskenttä on monialainen, joten on luonnollista, että myös siihen johtavat syyt voidaan nähdä eri tieteenalojen kautta.

TAULUKKO 1. Psykologisten syiden analyysikehyksen rakentuminen

Pelkistetty ilmaus	Yläluokka	Päälouokka
Nopea ja intohimoinen reagointi	Frustratio-aggressio	Psykologiset syyt
Asiat tapahtuvat impulsiivisesti miettimättä		
Pelin aikana kiehuminen syntyy sisältä		
Olisi huonompi tunnelma, jos ei huudeltaisi	Jännityksen tarve	
Huutelu on osa peliä		
Ilman huutelua olisi tylsää		
Johdossa ollessa huudellaan vähemmän	Itsetunnon ylläpito	
Peli, missä oma joukkue oli koko pelin tappiolla, meni tuomareille huuteluksi		
Voittamista tärkeämpää on, että on sydän mukana ja yritetään kaikkemme		
Peleissä on vapaa fiilis ja voi päästää negatiivisiakin tunteita valloilleen	Pako arjesta	
Työelämässä pitää olla korrekti, fanitus ja huutelu on keino ja työkalu päästää tunteita		
Huutelu on mahdollisesti paineiden purkua		

Tässä kohtaa on hyvä huomioda, että urheilukatsojien aggressiivisuuden syihin pureutuva tutkimus, johon viitataan, on kauttaaltaan pohjoisamerikkalaista. Suomalaisissa katsomoissa on omat erityispiirteensä, eikä kaikkia huutelun syitä voida ottaa sellaisenaan teoriasta. Niitä on sovellettava aineistoa hyväksikäyttäen suomalaiseen ympäristöön. Psykologisista syistä johtuva katsomohuutelu kohdistuu vastustajan pelaajiin ja erotuomareihin.

Frustraatio-aggressio -teorian mukaan aggressiivisuuden syynä on turhauma, joka johtaa aggressiivisuuteen (Viemerö 2006). Erilaiset tekijät, kuten oman joukkueen huono suorittaminen, erotuomarin epätyytyttävät tuomiot tai tuomiotta jättämiset ja vastustajan pelaajien sikailu saattavat aiheuttaa aggressiivisuuteen johtavia turhautumisen tunteita (Wann ym. 2001, 108.) Katsomohuutelun yhtenä syynä on *frustraatio-aggressio*. Katsomoissa intohimoisesti omaan joukkueeseen ja lajiin suhtautuvat huutelijat reagoivat impulsiivisesti pelin tapahtumiin. Katsomohuutelijat myöntävät suoraan turhautumisen johtavan huuteluun:

”Jos koripallokatsomossa turhautuu, niin totta kai siihen on suora reaktio et rupee huutelee”

–Hannu

Huono erotuomariryöskentely yleisesti ja huonot vihellykset aiheuttavat turhautumista katsojissa. Turhautumisesta johtuvat huutelut kohdistuvat pääasiassa tuomareihin. Turhautumista esiintyy myös vastustajien pelaajia kohtaan, mutta pääasiallisena huutelun aiheuttajana ovat tuomarit:

”Kyllä mä aika avonaisesti huutelen siinä kohtaa ku tulee huono vihellys” –Kimmo

Faniuden yksi tarkoituksista on hakea voimakkaita kokemuksia (Heinonen 2005, 230). Kun pelissä eletään vahvasti tunteella mukana, voi se aiheuttaa myös turhautumisen tunteita. Turhautumisen tunteet johtavat katsomohuutelijoiden tapauksessa katsomosta huuteluun.

Otteluista haetaan myös jännitystä. Jännityksen tarpeen teorian mukaan aggressiivisuuteen taipuvaiset yksilöt saavat miellyttäviä ja täyttymyksellisiä tunteita peleistä ja käyttäytyvät aggressiivisesti, sillä kaipaavat jännitystä elämäänsä (Wann ym. 2001, 111). Suomalaisen

koripallokatsomon kontekstissa jännityksen tarpeen teoriaa voidaan soveltaa tarkoittamaan sitä, että katsomohuutelijoiden mielestä huutelu kuuluu peliin ja se veisi jotain pois, jos ei huudeltaisi. Katsomohuutelun syynä on siis *jännityksen tarve*. Jännityksen tarve sekoittuu toisaalta myös siihen, että ottelutapahtumista halutaan jännittäviä ja hyvätunnelmaisia. Aggressiivisuus ei ole siis ensisijainen tai itseisarvoinen asia, mutta sillä on merkitystä katsomohuutelijoille:

”Kyllä se kuuluu peliin, että huudellaan” –Antti

Jännityksen tarpeella on myös erilaisia luonteita. Toiselle jännityksen tarve tarkoittaa sitä, että huutelu rinnastetaan huumoriksi, josta saadaan täyttymyksellisiä tunteita. Huutelu on toisinaan siis myös huumoria:

”Tärkeintä on et pidetään hauskaa ja keskenään heitetään huulta ja läppää ja aina tuomareille ja pelaajillekin ja se kuuluu pelin henkeen, mutta ennen kaikkea se on hauskaa”

–Kalervo

Jännityksen tarvetta tyydytetään myös huutelulla, joka on enemmänkin ilkeilyä, kuin minkäänlaista huumoria. Huutelun kohteena ovat usein myös vastustajan pelaajat:

”Se on osa sitä peliä, että nauretaan sille ohi menneelle vapaaheitolle tai helakolmoselle”

–Mikko

Koripallokatsomoissa on siis tietynlainen ilmapiiri, jossa huutelun ajatellaan olevan osa peliä. Katsojat ajattelevat myös, että jos huutelua ei tapahtuisi, se veisi jotain pois. Yhdeksi katsomohuutelun syyksi onkin nähty katsomoiden yleisen ilmapiirin, mikä mahdollistaa ja luo ympäristön katsomohuutelulle (Hennessy & Schwartz 2007). Koripallokatsomo on poikkeuksellinen ympäristö, missä huutelun ajatellaan kuuluvan peliin.

Kannattajat ovat täynnä intohimoa ja rakkautta omaa joukkuetta kohtaan. Kentän tapahtumiin sitoudutaan raivokkaan emotionaalisesti ja saatetaan käyttäytyä tavoilla, jotka näyttäisivät

toisenlaisessa kontekstissa naurettavilta ja lapsellisilta (Heinonen 2005, 109). Urheilukatsojat myös rakentavat itsetuntoaan oman joukkueen suorittamisen kautta. Itsetunnon ylläpitämisen teorian mukaan aggressiivisuuteen vaikuttaa oman joukkueen voitto ja tappio (Wann ym. 2001, 110). Kolmas katsomohuutelun psykologinen syy on *Itsetunnon ylläpito*. Koripallokatsojien huuteluun vaikuttaa oman joukkueen voitto tai tappio:

”Viime perjantain ottelussa oltiin koko ajan tappiolla, niin kyllähän sen huomaa heti itsestään ja vierustovereista et se meni tuomareille huuteluks” –Hannu

Vaikka ottelun voittojen ja tappioiden kautta rakennetaankin itsetuntoa, myös sillä on merkitystä, kuinka taistelutahtoiseksi oma joukkue koetaan. Vaikka haastateltavien puheesta nousi selvästi esille voittojen merkitys ja vaikutus mielentilaan, ei se ole kaikki kaikessa:

”Urheiluunhan kuuluu voittaminen ja häviäminen ja se on ihan normaalia et ei aina voiteta, mut se että millä pelillä tavallaan et alkaa enemmän kiinnittää huomiota siihen suorittamisen tasoo” –Mikko

Itsetuntoa ylläpidetään siis voittojen ja tappioiden, sekä koetun pelillisen suorittamisen kautta. On myös todettu, että tappion tuskaa usein suurennellaan puheessa (Heinonen 2005, 150). Katsomohuutelijoille on kuitenkin merkityksellistä rakentaa ainakin urheilun katsomiseen liittyvää itsetuntoaan oman joukkueen suoritusten kautta. Käytännössä ja yksinkertaisimmillaan se tarkoittaa sitä, että huudellaan kun ollaan häviöllä ja keskitytään kannustamiseen, kun johdetaan. Katsomohuuteluun johtavat syyt ovat kuitenkin moninaisia, tappiolla olemisenkin voidaan nähdä olevan vain yksi osa suurempaa katsomohuutelun kokonaisuutta.

Neljäs katsomohuutelun psykologinen syy on *pako arjesta*. Pako arjesta on yksi kannattajaksi ryhtymisen syistä. Se tarkoittaa sitä, että kannattaja osallistuu toimintaan sen takia, että se tarjoaa vaihtelua elämään. Yksilöt, jotka ovat jollain tapaa tyytymättömiä elämäänsä, työhönsä tai muuhun elämän osa-alueeseensa, unohtavat urheilua katsoessaan murheensa. (Wann ym. 2001, 38-39.) Koripallokatsomoiden huutelijoiden pako arjesta nähdään

tietyntylaisena paineiden purkuna. Katsomohuutelijoilla ei esiintynyt tyytymättömyyttä elämiinsä, mutta jonkinlaisena vastapainona muulle elämällä se voitiin kokea. Toisaalta on huomioitava, että kolme vastaajista ei ainakaan suoraan myöntänyt kannattamisen olevan paineiden purkua. Silti sillä on muuhun elämään vastapainoa tuova vaikutus. Se saattaa johtaa myös huuteluun:

”Välillä se menee siihen huuteluun ja sit ku meillä on vaan se kolme tuntii mitä me vietetään täällä (pelihallilla), niin se on ihan hyvä purkaa kaikki päivän tapahtumat siinä” –Kalervo

Urheilun katsomisella ja huutelulla voi olla melko oleellinenkin terapiallinen rooli katsomohuutelijan elämässä:

”Työelämässä pitää olla korrekti ja asiakas on aina oikeessa ja pitää lähtee siitä et vaikka se ois väärässä nii pitää silti nyökytellä ja myönnellä ja koittaa saada asiat parhain päin. Toi on sitte toisaalta keino ja työkalu päästää niit tunteita mitä siin työpäivän aikana syntyy. Siin on sellanen vapaa fiilis nii sit voi irrotella ja päästää sitte niitä negatiivisiakin tunteita valloilleen et siin on ihan hyvä väylä” –Mikko

Urheilun katsomisesta ja kannattamisesta voidaan saada nautinnollisia, euforisia ja arjesta irtaannuttavia kokemuksia (Heinonen 2005, 215). Näiden kokemusten osana voivat olla myös katsomohuutelut. Ne saattavat auttaa katsojia purkamaan paineita, tuomaan vastapainoa elämään ja pakenemaan arjesta.

7.2. Sosiaalisesti rakentuneet syyt katsomohuutelulle

Teoriasidonnaisen sisällönanalyysin ja analyysikehyksen (Taulukko 2) mukaisesti litteroidusta haastatteluaineistosta muodostin pelkistettyjä ilmauksia, jotka on luokiteltu teoriasta ja aineistosta lähtöisin oleviin alaluokkiin. Pääluokkana *sosiaalisesti rakentuneet syyt* on saatu teoriasta. Sosiaalisesti rakentuneista syistä puhuttaessa tähdennetään katsojien vaikutusta ja vaikuttamista toisiinsa (Wann ym. 2001, 120). Syitä on myös pohdittu laajempaan peilinä yhteiskuntaan, joskin tässä tutkimuksessa vallitseva ajatus katsomon täysin poikkeuksellisesta

ympäristöstä vesittää ajatuksen heti alkuunsa. Enemmänkin on siis kyse uniikista ympäristöstä, joka mahdollistaa huutelua. Ympäristön rakentumisen voidaan perustella olevan myös sosiaalisesti rakentunut.

TAULUKKO 2. Sosiaalisesti rakentuneiden syiden analyysikehyksen rakentuminen.

Pelkistetty ilmaus	Yläluokka	Pääluokka
Huutelu keskittyy fanikatsomoon ja olisi hiljaista jos huutelu loppuisi	Tarttuminen	Sosiaalisesti rakentuneet syyt
Jos faniryhmä reagoi vihelykseen, niin myös muu yleisö		
Psyokkausta tapahtuu pelaajien välillä, joten katsojatkin voivat psyykata		
Monen tuomarin taso on alle arvostelun	Sosiaalinen rasitus	
Peli voi olla osittain pilalla tuomareiden takia etukäteen		
Paikallisvastustaja lisää huutelua		
Otteluun on mahdollista vaikuttaa huutelulla	Peliin vaikuttaminen	
Psyokkaamisen tarkoitus on, että oma joukkue pääsee niskan päälle		
Pelaaja valitaan psyykattavaksi		

Tarttumisen, lähentymisen ja kehkeytymisen teorit ovat läheistä sukua toisilleen. Perusajatuksena on, että katsomon henkinen tila, asenteet ja käyttäytyminen tarttuvat ja lähentyvät katsomossa (Wann ym. 2001, 120-121). Jos mainitut asiat ovat katsomossa katsomohuuteluun suosiollisia, on myös todennäköistä, että katsomohuutelua tapahtuu. Tähän kuuluu olennaisesti se, että katsomossa hyväksytään poikkeava käytös mahdolliseksi tavaksi toimia (Wann ym. 2001, 121). Katsomohuutelun sosiaalisesti rakentunut syy on *tarttuminen*. Tarttumiseen liittyy myös tapahtumien huutelua hyväksyvä ilmapiiri, missä pelaajat ja erotuomarit nähdään legitiimeiksi huutelun – tai aggressiivisuuden kohteiksi (Hennessy & Schwartz 2007). Tarttumisen nähdään vaikuttavan etenkin sellaisiin katsojiin, jotka eivät ilman muiden huutelua huutelisi. Kyseessä on tietynlainen ketjureaktio:

”Jos tuolla tulee sellasia esimerkiksi, jotka näyttää kotiyleisön silmään huonolta vihellykseltä ja jos meidän faniporukka reagoi siihen niin kyllä siihen reagoi muutkin.” –Hannu

Urheilukatsojat – etenkin kannattajat, kokevat olevansa osallisena pelissä voimakkaammin, kuin vain katsojana (Fiske 1992, 40). Kentän tapahtumiin eläydytään voimakkaasti ja tarttumista voi tapahtua myös kentältä katsomoon:

”No sitä psyykkaustahan tapahtuu pelaajien välillä et siel voidaan sanoo vaikka kuinka pahasti ja mennä vaikka kuinka henkilökohtaisuuksiin ja näin pois päin et saadaan sitä vastustajan pelaajaa pois raiteiltaan et sehän on ihan yleistä. Samalla lailla katsojatkin psyykkaa pelaajia: emmä nää siinä mitään eroo” –Mikko

Vaikka osa katsomohuuteliijoista näkee myös henkilökohtaisuudet sallittavina, osa vetää rajaa huuteluissa juuri henkilökohtaisuuksiin. Yhtä kaikki, koripallokatsomoissa huutelu tarttuu katsojalta toiselle. Monelta katsojalta jäisi huutelut huutelematta, mikäli kukaan muu ei sitä aloittaisi. Toki tarttuminen pitää sisällään sen reunaehdon, että jonkun on aloitettava huutelu. Siksi niin kutsuttujen ”kovimpien” huutelijoiden syyt löytynevät muualta. Toisaalta tarttumiseen kuuluva hyväksyvän ilmapiirin ajatus selittää osaltaan myös huuteluiden aloittajien toimintaa.

”Value-Added Theory” -teoria nostaa esille sosiaalisen tilan luovia tekijöitä, jotka yhdessä kasvattavat aggressiivisuutta. Tekijöitä ovat rakenteellinen taipumus ja kuormitus, yleiset uskomukset ja niitä kiihdyttävät tekijät, käynnistävä voima ja sosiaalisen kontrollin puuttuminen (Wann ym. 2001, 122-123). Koripallokatsomoissa negatiivinen suhtautuminen erotuomareita kohtaan voi olla rakenteellista taipumusta ja kuormitusta. Yleiset uskomukset ja niiden kiihdyttäminen voi liittyä samaan asiaan – erotuomarien ajatellaan olevan aina huonoja ja sitä päivitellään laji-ihmisten kesken. Katsomoissa vallitseva kulttuuri käynnistää osaltaan huutelua. Sosiaalinen kontrolli voidaan nähdä vähintäänkin erilaiseksi muuhun yhteiskuntaan verrattuna koripallokatsomossa. Tietynlaista sosiaalista tilaa luovia asioita ovat myös esimerkiksi erilaiset tilanne- ja ympäristötekijät. Tilanetekijöillä tarkoitetaan sitä, kuinka tietyissä tilanteissa on helpompi hermostua kuin toisissa (Viemerö 2006). Katsomoiden omanlaisensa kulttuuri voidaan nähdä ympäristötekijänä.

Katsomohuutelijoiden vallitsevana mielipiteenä on, että erotuomaritoiminnassa on osaltaan parannettavaa. Tuomaritoiminta nähdään vähintäänkin vaihtelevaksi. Osalle erotuomaritoiminta näyttäytyy kokonaisuudessaan katastrofaalisena toimintana. Vallitseva mielipide luo katsomoihin tilaa ja ilmapiiriä, missä ennakoasenteet ja -käsitykset luovat rasisitusta. Sosiaalinen tila vaikuttaa osaltaan katsomohuutelun syntyyn. Toinen sosiaalisesti rakentunut syy on *sosiaalinen rasisitus*. Vaikka erotuomarien toimintaan ei sinänsä voida vaikuttaa, voidaan tiettyjen erotuomarien paikallaolo nähdä jo etukäteen haittaavaksi tekijäksi:

”Se on välillä surullistakin et tietää jo etukäteen, että tää peli on osittain pilalla tuomareiden takia, ketä tänne on tullu paikalle” –Mikko

Myös omia inhokki- ja suosikkituomareita osataan nimetä. Se saattaa osaltaan vaikuttaa sosiaaliseen tilaan, missä koetut inhokit saavat huutelua enemmän aikaan. Otteluihin nimetyt tuomarit ovat myös julkista tietoa etukäteen. Tuomarikolmikoita saatetaan myös seurata pitkälle tulevaisuuteen ja se voi luoda ennako-oletuksia peleihin:

”Kyllähän niitä inhokkeja on totta kai ja mä katson aika pitkälle ketä on tuomarina missäkin pelissä. Tänäinkin tiedän, että on sellanen tuomari, ketä mä en ymmärrä.” –Antti

Vaikka erotuomaritoiminnassa nähdään yleisesti ottaen parannettavaa, on myös huomioitava, että tuomaritoiminnan haastavuus myös ymmärretään. Tuomareiden inhimillisyys tiedostetaan – ovathan hekin ihmisiä ja niin muodoin erehtyväisiä. Kaikki osaavat myös nimetä suosikkejaan erotuomareista. Erotuomariksi ryhtymistä ihmetellään ja tietynlainen arvostus kyseistä ammattiryhmää kohtaan on olemassa:

”Mä oon aina sanonu et jonkinmoinen perversio täytyy sillä ihmisellä olla, joka alkaa koripallotuomariks, ku se ei saa ikinä kiitosta ja aina mitä se ikinäkään puhaltaa, nii joku aina vittuuntuu siitä sen tuomiosta nii mä arvostan kavereita, jotka tulee tänne ns. haukuttavaks illasta toiseen” –Antti

Sosiaalinen rasitus koostuu siis erilaisista asioista. Sen ytimessä on ajatus puutteellisesta tuomaritoiminnasta, joka aiheuttaa ennakkokäsityksiä ja voi yhdessä katsomon yleisen ilmapiirin kanssa johtaa huuteluun. Myös paikallisvastustaja saattaa aiheuttaa sosiaalista rasitusta, joka lisää katsomohuutelua. Sosiaalista rasitusta lieventäväksi asiaksi voidaan tulkita ajatus tuomareiden inhimillisyydestä. Vaikka tuomaritoiminta saattaakin ärsyttää, ei liiallisuuteen voida mennä, sillä kaikki tekevät virheitä. Toisaalta inhimillisyyden ymmärtäminen ei ole riittävä peruste huutelun lopettamiseen. Katsomohuutelua tapahtuu siitä huolimatta.

Katsomohuutelu voi olla vihamielistä tai välineellistä aggressiivisuutta. Vihamielinen aggressiivisuus kumpuaa ärsytyksestä tai provosoitumisesta, kun taas välineellisellä aggressiivisuudella on tavoite (Wann ym. 2001, 94-95). Koripallokatsomoiden huutelussa pelaajiin kohdistuvat huutelut ovat useimmiten välineellisiä. Erotuomareille huutelussa rajanveto on haastavampaa. Tuomareihin kohdistuva huutelu kumpuaa ärsytyksestä, mutta siinä on myös vaikuttamiseen pyrkivä elementti. Toisaalta tuomareihin kohdistuvissa huutelussa tiedostetaan se, että tuomareihin ei voi vaikuttaa:

” Kimmo: Mun mielestä se pelaajille huutelu, niin niille persoonille kelle huudetaan nii ne myös syttyy tai se tavallaa kuuluu siihen peliin ja on niinku osa sitä et ilman sitä olis aika hiljasta siel katsomos. Sit tuomareille huutelu nii katsomos on ihmisii ja tuomarit on ihmisii, kaikki tekee virheitä ja sit ei sitä siin pelin tiimellyksessä sitä ku katsomossa kuitenkin haluu yrittää vaikuttaa siihe nii se tavallaa tulee siitä se et yrittää huutaa tuomareille jotai, vaikka tietää et se ei mitää auta.

Haastattelija: Se on lähtösin semmosesta turhautumisesta siihen?

Kimmo: Joo”

Vaikka huuteluilla erotuomareille on myös vaikuttamiseen pyrkivä ulottuvuus, on huuteluilla tuomareille ja pelaajille selkeä ero. Tuomareihin kohdistuva huutelu on lähtökohtaisesti vihamielistä aggressiivisuutta. Pelaajiin ja peliin vaikuttaminen näkyy taas selvästi pelaajille huutelussa. Kannattajat kokevat itsensä osittain osaksi joukkuetta (Fiske 1992, 40). Kannattamisen tarkoituksena on osaltaan auttaa joukkuetta voittamaan pelejä ja myös huutelu on yksi vaikuttamisen keino. Kolmas sosiaalisesti rakentunut katsomohuutelun syy on *peliiin vaikuttaminen*. Katsomohuutelijat ovat kiinnostuneita Korisliigasta yleisesti ja heillä on pitkä kokemus koripallon seuraamisesta ja huutelusta. Huutelijoilla on yleisesti tiedossa pelaajia, joihin huutelulla pystyy vaikuttamaan. Huutelun kohteet on valittu etukäteen pelaajista, jotka ikään kuin murtuvat paineen alla. Välineellisen aggressiivisuuden yllykkeenä onkin usein kilpailutilanne, eikä tilanne herätä erityistä tunnetilaa (Vieremö 2006). Pelaajiin kohdistuva, peliin vaikuttamiseen pyrkivä huutelu vaikuttaisi olevan merkittävässä osassa huutelun syntymiseen. Se kohdistuu usein juuri ennalta valittuihin pelaajiin:

”Näit on vähän oppinu tuntemaan niin tietää, että kuka voi lämmitä ja kuka ei, niin aina se yks pelaaja otetaan sieltä vähän niinku hampaisiin ja sitä siinä häiritään tavallaan kaikin keinoin” –Antti

Siitä oltiin yksimielisiä, että huuteluilla pystytään aidosti vaikuttamaan pelaajien suorittamiseen. Osalle pelaajista huutelu aiheuttaa sen, että aletaan keskittyä epäoleellisiin

asioihin, jolloin oma peli menee sekaisin. Osa pelaajista taas syttyy pelaamaan paremmin, jolloin huutelulla saattaa olla jopa negatiivinen vaikutus omaan joukkueeseen. Joka tapauksessa on tärkeää, että peliin saadaan jollain tavalla vaikuttaa:

”Yleensäkin toi huutelu, et jos edes jollain tavalla saa vaikutettua siihen peliin, niin se on aina mun mielestä pieni voitto siinä omassa touhussa” –Hannu

Huutelu on siis vaikuttamisen väline, jolla päästään osaksi peliä. Vaikka on syytä jollain tapaa kyseenalaistaa se, kuinka huutelulla todellisuudessa pystytään vaikuttamaan jopa ottelun lopputuloksiin, on selvää, että jollain tasolla otteluihin voidaan vaikuttaa. Vaikuttaminen on pieni osa kokemusta, joka kannattajia ja katsojia tempaa mukaansa. Kannattajat haluavat monesti olla myös osana joukkuetta tietämällä tarkasti, mitä joukkueessa tapahtuu (Heinonen 2005, 157). Koska huutelulla pystytään vaikuttamaan, ollaan samalla osa joukkuetta.

7.3. Alkoholin merkitys katsomohuuteluun

Joskus akateemisen yhteisön nähdään ylianalysoivan ja yliteoretisoivan asioita. Niin myös katsojien aggressiivisuuden kohdalla (Wann ym. 2001, 128). Tässäkin tutkimuksessa on hyödynnetty osin monimutkaisiakin psykologian ja sosiologian teoretisointeja. On hyvä ottaa tässä kohtaa askel taaksepäin ja pureutua yksinkertaiseen ja ilmiselvään – kuningas alkoholiin.

Tutkimusten mukaan alkoholin ja aggressiivisuuden yhteys ei ole aina ilmiselvä. On kuitenkin nähty, että alkoholilla ja aggressiivisuudella on yhteys (Wann ym. 2001, 129). On syytä huomioida, että esimerkiksi vuonna 1998 selvityksessä kahdeksan prosenttia amerikkalaisen baseball-liiga MLB:n miespuolisista faneista poistui otteluista humalassa (O’Brien & Hersch 1998). Se ainakin osoittaa alkoholin kuuluvan urheilun katsomiseen. Toisaalta ajan, paikan ja lajin ollessa tutkimukseni kontekstissa täysin erilaisia kyseisen selvityksen kanssa, ei mitään johtopäätöksiä voida tehdä. Uskallan kuitenkin väittää alkoholin osaltaan kuuluvan urheilukatsomoihin myös Suomessa, vaikka sen kulutusta usein melko tuntuvin ottein myös rajoitetaan. Alkoholin ja katsojien aggressiivisuuden välillä on varsin vähän empiiristä

näyttää. Anekdoottina on kuitenkin sanottu, että esimerkiksi amerikkalaisen jalkapallon jättiseura New England Patriotsin myydessä ykkösolutta on huomattu aggressiivisuuden olevan vähäisempää kuin ”normaalia” olutta tarjoiltaessa (Wann ym. 2001, 130). Alkoholi voi siis kirjallisuuden perusteella olla yhtenä syynä myös katsomohuuteluille.

Haastattelujen perusteella alkoholin merkitystä ei nähty yleisesti ottaen kovinkaan merkittäväksi. Nostettiinpa esille jopa sellainen ajatus, että ihmiset saattavat monesti luulla intohimoisten kannattajien olevan humalassa heidän poikkeavan käytöksensä takia. Kannattajana voi tehdä asioita, mitä muut eivät uskalla. Siihen ei vaadita välttämättä alkoholia. Monen ottelutapahtuman rutiineihin etenkin vierasotteluissa kuului olut tai kaksi, mutta sillä ei nähty olevan merkitystä huuteluun. Alkoholi voidaan nähdä myös tietynlaisena välittävänä aineena siirryttäessä ottelun huumaan (Heinonen 2005, 142). Olutta voidaan nauttia ennen peliä ikään kuin tunnelman luomiseksi – siitä kuitenkin humaltumatta.

Vieraspelimatkojen osana saattaa kuitenkin olla alkoholin kuluttaminen. Siihen liittyy ajatus, että vierasmatkoilla on rajallinen määrä kannattajia mukana ja alkoholilla nähdään olevan piristävä vaikutus kannattamiseen ja sitä kautta myös huuteluun:

”Vierasreissut on sitten ihan omia reissujaan, et kyl sil on aika suuri merkitys sil nesteelläki et siel tavallaa tuo myös sen tunnelman sinne vierashallii et kaikki jaksaa oikeesti painaa sen koko pelin ja huutaa ja melskata” –Kimmo

Kootusti alkoholista voitaisiin sanoa, että se on osa katsomohuutelijoiden ottelutapahtumia. Alkoholin suoranaista vaikuttamista suoraan huuteluun voi pitää kuitenkin varsin pienenä. Katsomohuutelijat huutelevat joka tapauksessa, alkoholin vaikutuksen alaisena tai ilman sitä.

7.4. Koripallokatsomoiden epämuodollinen sosiaalinen kontrolli

Jo haastattelujen aikana, niitä litteroidessa ja pelkistettyjä ilmauksia tehdessä oli selvää, että aineistossa on yhtenäinen linja siitä, että katsomohuuteluja kontrolloidaan myös katsomohuutelijoiden itsensä toimesta. Tutustuin kirjallisuuteen kontrolloinnin erilaisista

tavoista. Tulkitsin, että katsomoissa olevassa toiminnassa voisi olla kyse sosiaalisesta kontrollista.

Sosiaalisten yhteisöjen tarkoituksena on osaltaan pyrkiä takaamaan niiden jatkuvuus. Sosiaalisella kontrollilla voidaan tarkoittaa toimintatapoja, joilla jatkuvuus pyritään turvaamaan moitteetta ja poikkeavuutta ehkäisevästi (Itkonen & Pirttilä 1992, 59). Sosiaalinen kontrolli voidaan jakaa muodolliseen ja epämuodolliseen tasoon, missä muodollinen edustaa virallisempaa kontrollia, kuten oikeuslaitosta tai poliisia. Epämuodollinen kontrolli ei ole niin virallista. Siinä ihmisiä rohkaistaan tai ohjataan toivottuun käytökseen tai ehkäistään epätoivottua käytöstä suostuttelun tai ryhmäpaineen keinoin. (Conrad & Schneider 1992, 7-8.) Koska urheilukatsojien toimintaa eivät ohjaa viralliset säännöt, siihen liittyvä kontrolli on epämuodollista.

Itkonen & Pirttilä (1992) esittelevät sosiaalisen kontrollin uusia toimintamuotoja. Uusien toimintamuotojen on nähty olevan ennaltaehkäisevää, yksilöllisempää, ehdottoman epänormaalien ja normaalin rajasta luopumista ja kasvatusta ja valistusta (Itkonen & Pirttilä 1992, 64-65). Esimerkkejä tutkijat antavat lähinnä terveydenhuollon piiristä. Olen hyödyntänyt ja soveltanut näitä sosiaalisen kontrollin toimintamuotoja teoriasidonnaisen sisällönanalyysin analyysikehyksessä (Taulukko 3). Jo pelkistetyistä ilmauksista muodostin teoriasta ja aineistosta sovellettuja alaluokkia. Pääluokkana *epämuodollinen sosiaalinen kontrolli* on lähtöisin teoriasta. Urheilussa esiintyy ylipäänsä paljon tietynlaista helpommin hyväksyttävää poikkeavuutta (Atkinson & Young 2008, 13). Myös urheilukatsomoissa hyväksytään huutelut tiettyyn pisteeseen saakka. Kontrollointia tapahtuu kuitenkin pahimpien ylilyöntien ehkäisemiseksi.

TAULUKKO 3. Epämuodollisen sosiaalisen kontrollin analyysikehyksen rakentuminen.

Pelkistetty ilmaus	Yläluokka	Päälouokka
Johtaminen esimerkillä, ettei tule ylilyöntejä	Ennaltaehkäisy ja kasvatus	Epämuodollinen sosiaalinen kontrolli
Jännitteiden loppuminen pelin loppumiseen		
Kun peli loppuu, ollaan kavereita		
Huutelun kohdistuminen korkean profiilin tuomareihin	Yksilöllisyys	
Parhaille pelaajille huutelu		
Nuorten nimiä ei tiedä, joten heille ei huudella		
Huutelu on tavallaan huumoria	Yksiselitteisen oikean ja väärän rajasta luopuminen	
Huutelu on hienosti vittuilua		
Huutelusta huolimatta vastustajia kunnioitetaan		
Huutelusta tulee elämys muille	Fanikulttuurin luonti	
Faniyhteisö intohimoisista ihmisistä, että saadaan fanikulttuuria Suomeen		
Tuhansien huutamisesta tulee elämys		

Ensimmäinen katsomohuutelijoiden epämuodollisen sosiaalisen kontrollin muoto on *ennaltaehkäisy ja kasvatus*. Yhteiskunnan tasolla ennaltaehkäisy voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kansalaisia patistetaan liikkumaan terveyshyötyjen takia. Kansalaisten elämää saatetaan tutkia ja seurata ja silloin esimerkiksi terveydenhoitaja saattaa patistaa ihmisen liikkumaan enemmän (Itkonen & Pirttilä 1992, 64). Samalla tapaa kyse on myös kasvatuksesta. Katsomohuutelussa ennaltaehkäisy on ennen kaikkea sitä, että ”johtavassa” asemassa olevat kannattajat näyttävät esimerkkiä muille oikeanlaisesta tavasta toimia:

”Meil on neljä ihmistä, jotka tätä pyörittää ja se on tietyllä tavalla sitä esimerkillä johtamista ja tota silleen, kun kukaan meistäkään ei vedä ylilyöntejä niin ulkopuolisetkaan ei sitä pysty tekeen.” –Hannu

Vaikka kaikki katsomohuutelijat eivät nähneet koripallon seuraamistaan vastuukysymyksenä, oli huuteluihin määritelty kuitenkin selvä raja. Ensinnäkin, toisten faniryhmien kanssa ei tapella ja pelin ulkopuolella ollaan kavereita keskenään. Toisekseen, kun tuomari viheltää pelin loppuneeksi, kaikki jännitteet kaikkoavat ja huutelut jäävät ikään kuin peliin. On tietyllä tapaa ennaltaehkäisevää ja kasvattavaa, mikäli kaikille on selvää se, että peli on kuitenkin vain peliä, jonka ulkopuolelle ei huuteluita tuoda:

”Pelin aikana saattaa kiehua ja sitä mä en voi muuttaa tai pysäyttää mut pelin jälkeen on uus maailma, kaikki loppuu siihen kun tuomari viheltää pelin loppuun” –Kalervo

Pelaajia arvostetaan ja heille osoitettu huutelu ei ole merkki arvostuksen puutteesta ja halveksinnasta. Vaikka tuomareille huutelussa tietynlaisen halveksinnan voi havaita, myös suurinta osaa tuomareista ja tuomareiden työtä ylipäänsä kuitenkin arvostetaan. Huutelut jätetään peliin ja tiettyyn hetkeen.

Sosiaalinen kontrolli voi olla myös entistä yksilöllisempää. Esimerkiksi terveydenhuollossa painotetaan myös subjektiivisia sairaskokemuksia (Itkonen & Pirttilä 1992, 64). Koripallokatsomossa yksilöllinen sosiaalinen kontrolli on sitä, että huutelun kohteet ovat monesti parhaita pelaajia, joiden koetaan sietävän enemmän huuteluja. Saatetaan esimerkiksi

ajatella, että tietyllä pelaajalla on pitkä ura takanaan sarjassa, missä käy Korisliigaa enemmän katsojia, joten täällä tapahtuva toiminta ei juuri hetkauta. Toisaalta tuomareihin kohdistuvassa huutelussa voidaan myös osaltaan nähdä sitä, että meritoituneille ja kokeneille tuomareille huudetaan enemmän. Koska nuorempien tuomareiden nimiä ei esimerkiksi tiedetä, on helpompaa kohdistaa huuto tutumpaan ja kokeneempaan tuomariin. Koripallokatsomon epämuodollinen sosiaalinen on myös *yksilöllistä*. Toisaalta kaikkiin huutelijoihin yksilöllisyyden ajatus ei päde. Osa huutelijoista kuitenkin valikoi huutelun kohteita. Huutelu kohdistuu parhaimpiin, eikä kokemattomille huudella:

”Jos on nuoria hiljasia jätkeä, jotka ei vihellä niin paljon, nii eihän niitten nimiä ees tiedä hyvänen aika ja pelaajissa se on ihan sama. Et tossa ku yks joukkue on pari kertaa käyny, niin sille yhdelle pelaajalle on huudeltu jotain nii sitte on käyty pelin jälkeen sanomassa, en tiää lohduttaako tai kiinnostaako sitä et tota kai sä ymmärrät et parhaille huudellaan et sitähän se on ja tuomareissa ihan sama” –Hannu

Sosiaalisen kontrollin yksilöllisyys voidaan myös kyseenalaistaa. Vaikka osalle huutelijoista huutelun kohteella on merkitystä, voidaan kaikki kentät toimijat nähdä myös mahdollisiksi huutelun kohteiksi:

*”Ei siel saa olla vapaamatkustajii, et jos siel joku jotain ryssii nii sit se vaa on armoton”
–Mikko*

Yksilöllisyyttä selväpiirteisempää koripallokatsomossa on se, että ollaan luovuttu yksiselitteisestä ja ehdottomasta oikean ja väärän rajasta. Yhteiskunnassa yleensäkin nähdään, että ihmisissä voi olla sekä normaaleja, että normaalista poikkeavia piirteitä (Itkonen & Pirttilä 1992, 64). Katsomohuutelijat painottavat, että henkilökohtaisuuksissa tai ulkonäköä loukkaavissa huuteluisa vedetään raja. Toisaalta kuvailu siitä, mitä huutelu käytännössä on, voi kuulostaa melko rajulta. Rajasta kuitenkin puhutaan ja sellainen on olemassa. Sen piirtäminen lienee ulkopuoliselle mahdotonta. Sosiaalisen kontrollin piirteenä koripallokatsomoissa on myös *yksiselitteisen oikean ja väärän rajasta luopuminen*. Huutelu voidaan nähdä huumoriksi tai hienosti vittuiluksi. Tietyissä henkilökohtaisuuksissa ja

haistattelussa nähdään myös menevän huutelun rajat. Raja asettuu ulkopuolisen silmin kyllä selkeästi johonkin, mutta on vaikea sanoa tarkkaan, että mihin:

”Meiltä ei kukaa huuda et haista vittu tai mä hirtän sut tai tällästä vaan että miksetsä vittu vihellä sitä kolmea sekuntia tai eks sä huomaa et se on virhe ja että herätys” –Antti

On toki selvää, että kuvatuilla sallituilla ja kielletyillä huuteluilla on eroa. Rajan asettaminen johonkin konkreettiseen on kuitenkin vaikeaa. Väitänkin, että puheista huolimatta oikean ja väärän ero ei ole huuteliijoille täysin selvä. On myös huomioitava, että kuvattua kiellettyä huutamista myös tapahtuu. Kaikkien faniryhmien sisällä sosiaalista kontrollia oikean ja väärän suhteen ei ole ja raja määrittyy pelkästään sen kautta, onko peli käynnissä vai ei.

Sosiaalista kontrollia voidaan ajatella tapahtuvan myös toiseen suuntaan. Koska sosiaalinen kontrolli määrittyy poikkeavuuden estämiseksi, voidaan ajatella, että katsomohuutelijan sosiaalisessa todellisuudessa poikkeavuus on sitä, ettei huudella. Silloin kontrollointi tapahtuu niitä kohtaan, jotka eivät huutele tai kannusta. Huutelulla ja teoilla ylipäänsä voi olla jonkinlainen valistuksellinen arvo. Valistus on laajemmassa yhteiskunnallisessa katsannossa esimerkiksi sitä, kun poliittisia päättäjiä valistetaan ottamaan huomioon myös heikommassa asemassa olevat (Itkonen & Pirttilä 1992, 65). Koripallokatsojien kontekstissa valistus on *fanikulttuurin luontia*. Ottelutapahtumat ovat merkityksellisiä ja elämyksellisiä tapahtumia. Niistä halutaan elämyksiä myös muille. Elämyksen muille luontiin liittyy myös se ulottuvuus, että jos ottelut ovat elämyksellisiä isommalle osalle ihmisiä, se tuo myös joukkueelle itselleen lisää kassavirtaa ja jatkuvuutta. Fanikulttuuria luova sosiaalinen kontrolli ei kaikilta osin ulotu katsomohuuteluun. Se on enemmänkin juuri kannustamiseen liittyvä osa, mutta voidaan sillä nähdä olevan osansa myös huuteluun:

”Esimerkiks Kreikassa tai Italiassa se on aika siistin kuulosta nii meil on pitkä matka siihen mut suunta on oikea. Sanotaanko näin, et siitä tulee tavallaa se elämys kuitenkin et ei se oo se pelkkä peli vaan siin tulee myös se mahtava tunnelma mikä siel tulee parhaimmillaan, kun 2000-3000 ihmistä sielä huutaa” –Mikko

Koripallon kannattajien ja katsomohuutelijoiden kesken vallitsee yleinen ilmapiiri siitä, että koripallon kannattaminen on jollain tavalla hillitympää ja kontrolloidumpaa, kuin esimerkiksi jalkapallossa tai jääkiekossa. Suomalaisen koripallon fanikulttuuria arvostetaan sen takia, että tunnelataukset jäävät otteluun, eikä sillä ole otteluiden ulkopuolisiin asioihin vaikutusta. Näitä kulttuurin sisäisiä sääntöjä rikkovia saatetaan ojentaa. Pesäeroa otetaan selvästi muihin lajeihin:

”Et sehän täs koriksessa on mun mielestä hienoo täs fanitoiminnassa ja kaikissa et tauolla voidaa mennä vastustajan fanien kaa jutteleen ja et siin ei oo mitää semmosta mitä ruvetaan kiekkopuolella ja jalkapallossa et ne täytyy pitää eri karsinoissa ja eri juottoloissa et siel ei oo koskaan mitää ongelmaa. Päinvastoin siel on sillee et kiva et tulitte taas ja sillee on tollain fiilis ja vaikka siin on niinkun pelin tiimellyksessä ollaa niiku tosi tiukkana ja sit kun pilli soi ja on tauko, nii ei oo mitää jännitettä siinä” –Mikko

Koripallokatsomossa on siis ainakin osittaista sosiaalista kontrollia sen suhteen, mitä voidaan ylipäänsä huutaa. Sosiaalisen kontrolliin liittyy läheisesti myös se, kuinka poikkeavia tekoja oikeutetaan. Oikeuttamisella tai legitimoinnilla oikeutetaan instituutioiden toimintaa (Berger & Luckmann 1994, 108). Koripallokatsomoiden huutelu on siis siinä määrin kontrolloitua, että sen voidaan ajatella olevan legitimoitu tapa toimia.

Legitimaatiolle voidaan erottaa myös erilaisia legitimaatiotasoja. Ensimmäinen taso syntyy, kun inhimillisiä kokemuksia puetaan kielellisten objektivaatioiden järjestelmäksi. Esimerkkinä on käytetty sukulaisuussanastoa, missä esimerkiksi tietyn nimityksen käyttäminen kertoo, miten esimerkiksi serkkuja kohtaan kuuluu käyttäytyä. Toiseen tasoon kuuluvat sananlaskut, moraaliohjeet ja kansanviisaudet, jotka osaltaan selittävät hyväksytyjä käytösmalleja. Kolmannella tasolla legitimaatio uskotaan usein erikoistuneiden henkilöiden huostaan, jotka esimerkiksi tieteen avulla voivat perustella legitimoituja toimia. Neljäs ja korkein taso on ajatus symboliuniversumista, jossa legitimaatio tapahtuu symbolisten kokonaisuuksien avulla ja ihmisten sosiaalisen elämän yläpuolella. (Berger & Luckmann 1994, 109-111.) Koripallokatsomoissa sosiaalisen kontrollin voidaan ajatella kuuluvan toiseen legitimaation tasoon. Katsomohuutelijoiden maailmaan liittyy tietynlaisia ”moraaliohjeita”,

jotka osaltaan myös kontrolloivat toimintaa. Näkyvimpänä tasona ohjeistuksesta on se, että koripallon kannattajia pidetään hienona yhteisönä, missä toisten kannattajien kanssa ei tapella ja huutelu jää pelkästään ottelutapahtumiin ja kentällä tapahtuviin asioihin. Se kontrolloi katsomohuutelijoiden käytöstä ja toisaalta myös oikeuttaa sitä.

7.5. Yhteenveto tutkimustuloksista

Korisliigan katsomoissa tapahtuvan huutelun syyt ovat moninaiset ja osin toisiinsa linkittyneet. Huutelun ei voida katsoa johtuvan jostain tietystä yksittäisestä syystä, vaan on monen tekijän summa. On syytä huomioida, että tutkimuksen haastateltavat olivat intohimoisia kannattajia. Kannattaminen ja huutelu ovat osin sekoittuneita asioita, jotka eivät ole erillään toisistaan. Huutelu on osa kannattamista. On kuitenkin voitu vetää yhteen syitä, joita katsomohuutelulle on.

Tutkimukseni perusteella katsomohuutelun syyt voidaan jakaa kahteen osaan: psykologisiin ja sosiaalisesti rakentuneisiin syihin. Olen myös analysoinut alkoholin merkitystä katsomohuuteluun. Taustalla on kuitenkin ajatus todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta, jolla on vaikutuksia syihin. Katsomoissa vallitsee tietynlainen ilmapiiri, joka mahdollistaa huutelua. Syitä ei voi pitää olevan irrallaan toisistaan ja ne ovatkin linkittyneitä toisiinsa – toinen toisiinsa vaikuttavina asioina.

Psykologiset syyt jakaantuvat neljään osaan, jossa frustraation johtaminen aggressioon, jännityksen tarve, itsetunnon ylläpito ja arjesta pakeneminen synnyttävät huutelua. Taustalla on ajatus katsomoiden huutelua hyväksyvistä ilmapiiristä. Ilmapiiri vaikuttaa osaltaan siihen, että frustraatio realisoituu aggressiivisuudeksi ja että arkea voidaan pakoilla ja paineitaan purkaa juuri koripallokatsomossa. Urheilun katsomisella ja kannattamisella voidaan yleisestikin hakea jännitystä elämään ja ylläpitää omaa itsetuntoa – jännitystä ja kokemuksellisuutta tavoittelevien katsomohuutelijoiden kohdalla tavoittelu johtaa monesti myös huuteluun. Myös oman joukkueen suorittamisella on vaikutusta huuteluun. Tappiollinen tai haluton oman joukkueen suorittaminen altistaa huutelulle.

Sosiaalisesti rakentuneiksi syiksi kategorisoituja asioita ovat huutelun tarttuminen, sosiaalisen rasituksen johtaminen huuteluun ja peliin vaikuttamisen tarve. Katsomoissa huutelu tarttuu ja kehkeytyy, joskin sen tarttuminen vaatii ensimmäisen huutelijan. Sosiaalista rasitusta aiheuttavat enimmäkseen erotuomarit, joiden huonoutta saatetaan päivitellä jo ennen ottelun alkamista. Myös paikallisvastustaja tai tietyt, ärsyttäviksi koetut pelaajat luovat sosiaalisen rasituksen tilaa, missä huutelulle on enemmän sijaa. Peliin vaikuttaminen voidaan nähdä jopa merkittävimmäksi yksittäiseksi syyksi huutelulle. Kannattajat asemoivat itsensä niin, että heidän tehtävänä on pyrkiä auttamaan joukkuettaan voittoon kaikin mahdollisin keinoin. Peliin ja etenkin pelaajiin pystytään vaikuttamaan ja heidän peliään sekoittamaan. Samalla päästään olemaan vieläkin enemmän osa peliä, mikä nähdään erittäin tärkeäksi asiaksi.

Alkoholin vaikutukset katsomohuuteluun nähdään vähäisiksi Korisliigan katsomoissa. Alkoholin kuluttaminen saattaa kuulua ottelutapahtumiin, mutta se ei ole merkittävä syy katsomohuuteluun. On kuitenkin hyvä muistaa, että katsomohuutelun syyt ovat monen yksittäisen asian summa. Siinä kohtaa alkoholillakin voi olla oma roolinsa – etenkin vieraspelimatkoilla.

Katsomoissa esiintyy myös sosiaalista kontrollia, jolla pyritään estämään ylilyöntien syntymistä katsomohuuteluisia. Vaatimattomimmillaan sosiaalinen kontrolli on sitä, että puheissa korostetaan ja vaalitaan sitä koripallokatsomoiden todellisuutta, missä jännitteet jäävät ottelutapahtumiin ja toisten joukkueiden kannattajien kanssa ei tapella. Katsomoissa on tietynlainen ryhmäpaine sille, että kaikki noudattavat sääntöä, jossa erotuomarin pilli ottelun loppumisen merkiksi poistaa jännitteet niin pelaajien, erotuomarien, kuin muidenkin katsojien väliltä. Osassa faniryhmiä kontrollointiin liittyy myös esimerkiksi johtamista, henkilökohtaisuuksiin menevien huuteluiden paheksuntaa ja sitä, että huutelu kohdistuu kokeneempiin pelaajiin ja erotuomareihin. Sosiaalista kontrollia on myös se, että myös muiden katsojien toivottaisiin liittyvän aktiiviseen fanitukseen mukaan.

8 POHDINTA

Tässä luvussa arvioin tutkimustani. Käyn läpi sen ansioita, haasteita ja luotettavuutta. Luvun loppuksi esittelen mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

8.1. Tutkimuksen arviointia

Väkivaltaa ja aggressiivisuutta on tutkittu runsaasti, monialaisesti, suomalaisesta vinkkelistä ja kansainvälisesti. Myös väkivallan ja aggressiivisuuden tutkiminen urheilun kontekstissa on ollut runsasta. Myös urheilukatsojien aggressiivisuudesta on paljon tutkittua tietoa (Wann ym. 2001, 132). Urheilukatsojien aggressiivisuuden tutkimus keskittyy usein huliganismiin ja etenkin fyysisiin väkivallantekoihin. Urheilukatsomoiden huutelua ei ole Suomessa aiemmin tutkittu. Tämä tutkimus kuvaa ilmiötä Suomessa tavalla, jota ei olla aiemmin tutkittu. Katsomohuutelu käsitteellistyy verbaaliseksi väkivallaksi ja verbaaliseksi aggressiivisuudeksi, jonka lisäksi se pureutuu katsomohuutelun syihin.

Tutkimuksessa on käsitelty katsomohuutelua ja se on käsitteellistetty väkivallan ja aggressiivisuuden käsitteiden kautta. Siihen löytyy tutkimuskirjallisuudesta perusteensa. Kritiikkiä voidaan esittää varsinkin väkivallan käsitteelle. Käsitellen sitä kirjallisuuskatsauksessa varsin kattavasti, mutta tulosten kohdalla puhun lähes yksinomaan aggressiivisuudesta. Myös väkivallan ja henkisen väkivallan käsitteiden yhtymäkohdat katsomohuutelun todellisuuden kanssa voidaan nähdä melko ohuiksi. Toisaalta käsitän väkivallan enemmänkin aggressiivisuuden yläkäsitteeksi, jonka teoriaperustan tuntemus vahvistaa ja mahdollistaa katsomohuutelun käsittelyä juuri aggressiivisuuden kautta. Aggressiivisuus ja väkivalta ovat käsitteinä lähellä toisiaan, eikä niitä tässä tutkimuksessa ole ollu mahdollista erottaa toisistaan.

Tutkimuksen tehtävänasettelu ja tutkimuskysymykset muotoutuvat usein tutkimusprosessin edetessä ja jopa aineiston analyysin jälkeen (Hakala 2017). Laadullisessa tutkimuksessa ongelmanasettelu onkin usein melko joustavaa ja tutkimukseen voidaan lisätä ongelmia ja

tehtäviä tutkimusprosessin edetessä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b). Vaikka ongelmanasettelua olisi mahdollista muuttaa jopa aineiston analyysin jälkeen, jotta aineisto vastaisi tutkimuksen ongelmanasetteluun, olisi se tutkimuksessani perusteetonta. Katsomohuutelijoiden sosiaalinen kontrolli ei ollut osa ongelmanasetteluani, eikä siihen painotettu erityisesti haastatteluissakaan. On kuitenkin tarpeelliseksi raportoida aineistosta esiin noussut havainto. Toisaalta tutkimuksen osittaiseksi tehtäväksi on asetettu ilmiön kuvaaminen, johon sosiaalisen kontrollin ilmeneminen vastaa.

Olen hyödyntänyt Itkosen ja Pirttilän (1992) jälkitekollisen yhteiskunnan sosiaalisen kontrollin muotoja selittäessäni koripallokatsojien käyttäytymistä. Niiden piirteinä ovat ennältäehkäisy, yksilöllisyys, normaalin ja epänormaalin rajasta luopuminen ja kasvatus ja valistus (Itkonen & Pirttilä 64-65). Sosiaalisen kontrollin esimerkit ovat lähtöisin laajemmista yhteiskunnallisista asioista, kuten terveydenhuollosta. Vaikka tässä kohtaa voitaisiin nähdä, että teoria ja sitä selittävät katsomohuutelun käytännöt olisivat ristiriidassa ja hankalasti nivottavissa keskenään, pidän tärkeänä sitä, että sosiaalista kontrollia on pyritty selittämään teorian kautta. Teoria on soveltuva ilmiöni ja se tuo ”lihaa luiden ympärille” tulosten esittelyyn. Olen pyrkinyt lopputulemaan, missä teorian rooli on merkityksellinen ja sitä vahvistetaan empiirisen aineiston havainnoilla. On totta, että luku, missä tuloksia käsitellään sisältää paljon myös sitaatteja. Ne eivät ole kuitenkaan irrallaan teoriasta.

Olen tukeutunut varsin voimakkaasti Wannin, Melnickin, Russellin ja Peasen (2001) teokseen, jossa käsitellään katsojien aggressiivisuuden syitä. Tutkimukseni teoreettinen viitekehys rakentuu pääasiassa teoksen kautta. Olen kuitenkin pyrkinyt huomioimaan tutkimuksessani myös muita aggressiivisuuden syitä tutkivaa kirjallisuutta ja nivomaan tulokset juuri suomalaiseen kontekstiin, missä on omat erityispiirteensä. Urheilukatsojien verbaalisen aggressiivisuuden huomioivaa kirjallisuutta on varsin vähän tarjolla, joten voimakas tukeutuminen juuri tähän teokseen on perusteltua.

Tässä tutkimuksessa ei ole ollut tarkoituksena arvottaa, nostaa jalustalle tai paheksua katsomohuutelijoita. Olen analysoinut katsomohuutelun syitä ja ilmiötä itsessään mahdollisimman vähin arvolatauksin. On myös totta, että jo tutkielman johdannossa

ihmetellään poikkeavan käyttäytymisen sallimista urheilukatsomoissa. Toisaalta asian ihmettely ei sinänsä tee siitä paheksuttavaa. Tutkimukseni lähtökohtana on kuitenkin ollut ilmiön yleinen paheksuminen, joten asiaa on hyvä käsitellä myös siitä näkökulmasta.

Koripallokatsomoiden sosiaalisessa ympäristössä on sallittua käyttäytyä verbaalisesti väkivaltaisesti tai aggressiivisesti. Huutelu kuuluu osaltaan katsomoiden tapakulttuuriin ja se on monesti myös huutelun kohteille enemmänkin huumoria. Toisaalta se on myös toisinaan hyökkäävää ja ilkeää. Sen tarkoituksena ei ole satuttaa, mutta rajanveto on haastavaa. On täysin selvää, että pelaajat ja erotuomarit tekevät kentällä virheitä. Näkisin, että pelaajiin kohdistuvat huutelut pysyttelevät useimmiten hyvän maun rajoissa. Katsomoissa vallitsevaan kulttuuriin kuuluu, että ”räikeimpiin” virheisiin puututaan huutelemalla. Jos kuitenkin ajatellaan, että erotuomarit ovat ryhmänä kokolailia epäkelpoja tai jopa vastenmielisiä, ollaan väärillä jäljillä. Se saattaa johtaa henkilökohtaisuuksiin menemistä, jonka kuulumisen koripallokatsomoon voi vähintäänkin kyseenalaistaa. Toisaalta esimerkiksi englantilaisessa jalkapallossa on tyypillistä olla intohimoinen ja rakastaa omaa joukkuetta ja samalla uhkua vihaa vastustajaa kohtaan (Heinonen 2005, 109). Viha voi myös kohdistua erotuomareihin. Voidaan siis tukeutua argumentoimaan katsomohuutelun henkilökohtaisuuksiin menevää ulottuvuutta myös niin, että urheilun hienous syntyy voimakkaista vastakkainasetteluista. Vedän kuitenkin ehdottoman rajan siinä, että vastakkainasettelut eivät jatku pelien ulkopuolelle ja kärjisty fyysisiksi mittelöiksi. Koripallo nähdään myös hyvin lapsiystävälliseksi lajiksi. Koripallon olisi syytä pitää kiinni siitä, että huutelut eivät ole sellaisia, mitä lasten kuullen ei voisi suorittaa. Huutelu lienee osa peliä, mutta nykytilannetta pidemmälle ei ole syytä mennä.

Korisliigassa sattui myös kaudella 2019-20 rasistinen selkkaus, missä katsoja kohdisti rasistisen huutelunsa Ura Basketin Tyrell Bellot-Greeniin (Kivioja 2019). Tapaus tuomittiin yleisesti ja laajamittaisesti ja se nähtiin yksittäisenä, joskin erittäin harmillisena tapauksena suomalaisessa koripallossa. Toisaalta yksikin rasistinen huuto koripallokatsomoissa on liikaa. Rasismi on laajamittaisesti tuomittu ilmiö koripallokatsomoissa ja tämän kauden tapauksesta huolimatta Suomessa on onnistuttu kitkemään rasismi käytännössä kokonaan pois. Viime aikoina on puhuttu yleisesti kannattajien rasismista etenkin jalkapallon puolella. Varsinkin

Italiassa on tapahtanut toistuvasti rasistisia huuteluita. On käsittämätöntä, että nykypäivänäkin aihetta joutuu katsomohuutelusta puhuttaessa sivuamaan.

8.2. Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta on mahdollista tarkastella erilaisista näkökulmista. Luotettavuuden arviointiin ei ole asetettu yksiselitteisiä ohjeita. Luotettavuuden tarkastelu laadullisessa tutkimuksessa voi olla lähinnä tarkastelua tehdyistä menetelmällisistä valinnoista. Luotettavuutta voidaan arvioida tutkimuksen kohteen ja tarkoituksen, omien sitoutumisten, aineiston keräämisen ja sen analysointiin liittyvien asioiden ja raportoinnin kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 6.) Tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta näihin seikkoihin tukeutuen.

Pro gradu -tutkielmat ovat enemmänkin tutkimisen harjoittelua kuin oikeata tutkimustyötä (Hakala 2017). Tämänkin tutkielman tarkoituksena on osoittaa olevansa riittävän kypsä vastaanottaakseen maisterin paperit. Jo siitä johtuen gradu on tehtävä luotettavuuden periaatteita noudattaen. Menetelmällisesti olen pyrkinyt tukeutumaan tutkimuskirjallisuuteen, siihen pohjautuvaan opetukseen ja ohjaajan opastukseen. Olen kirjoittanut tutkimusraporttiini auki sen, miten olen päätenyt saatuihin tuloksiin. Se on ensiarvoisen tärkeä asia tutkimuksen luotettavuuden kannalta.

Aineiston keruu, analysointi ja sen raportointi noudattelee hyvää tieteellistä käytäntöä ja liikunnan yhteiskuntatieteellistä perinnettä. Olen parhaiden taitojeni mukaan tehnyt työn, missä lukija voi hahmottaa tutkimuksen kohteen, käytetyn aineiston, sen analyysin ja tutkimustulokset. Tutkimukseni kuvaa katsomohuutelua Korisliigan katsomoissa.

Laadullinen sisällönanalyysi voi herättää pohdintaa siitä, kuinka tutkijan oma asema vaikuttaa tutkimuksen objektiivisuuteen. Olen kirjoittanut oman asemani ja esiymmärrykseni auki ja väitänkin, että ilman katsomohuutelun etukäteen tuntemista ilmiön tutkiminen ei olisi ollut edes mahdollista. Vaikka laadullisessa sisällönanalyysissä tutkijan näkemyksillä ja tulkinnoilla on merkitystä, on syytä huomioda, että haastattelut on analysoitu

tutkimuskirjallisuuteen nojautuen. Koko aineisto on analysoitu samalla tavalla ja tiedostankin, että vaikka tutkijan omalla tulkinnalla, asemalla ja esiyymmärryksellä on vaikutusta, on se myös laajemminkin laadullisen tutkimuksen piirre.

8.3. Jatkotutkimusehdotuksia

Tässä tutkimuksessa on selvitetty katsomohuuteluiden syitä Korisliigan katsomoissa. Vaikka tutkimuksen aineistona on käytetty Korisliigan kannattajien haastatteluja, voidaan tutkimuksen tuloksista löytää yhtymäkohtia myös muihin kotimaisiin palloilusarjoihin. Vaikka tutkittavana ei ollut faniryhmien ulkopuoliset tai nuorten peleissä huutelijat, voidaan heidänkin toiminnastaan löytää samankaltaisia syitä. Tutkimuksen teon aikana on kuitenkin virinnyt useitakin erilaisia linjoja jatkotutkimukseen.

Ensimmäisenä jatkotutkimusaiheena esitän, miten esittämäni katsomohuutelun syyt vertautuvat muihin palloilusarjoihin Suomessa. Katsomohuutelun ilmiö on kaikille jollain tapaa tuttu ja olisikin hedelmällistä selvittää muissa lajeissa tapahtuvaa katsomohuutelua. Kuten jo aiemmin totesin, löytämäni syyt vertautuvat varmasti katsomohuuteluun yleisestikin, mutta eri lajeilla on myös omia erityispiirteitään. Jääkiekon pääsarjalla on Suomessa niin paljon katsojia, että huutelun syitä olisi mahdollista tarkastella myös määrällisin tutkimusmenetelmin.

Toinen jatkotutkimusehdotus liittyy sosiaaliseen kontrolliin. Koripallokatsomoissa kontrolloidaan sisäisesti sitä, ettei ylilyöntejä tapahtuisi. Sosiaalinen kontrolli ilmeni aineistosta ilman, että siitä edes kysyttiin. Tutkimuksessa, jossa ongelmanasetteluna olisi tutkia juuri sosiaalista kontrollia, saataisiin vielä kuvaavampia tuloksia. Valtakunnan uutisiin päätyy toisinaan uutisia ylilyönneistä muiden lajien parissa. Esimerkiksi naisten jalkapallon pääsarjan ja nuorten SM-sarjan katsomohuutelut ovat päätyneet uutisiin (ks. Väänänen 2019 & Knuutila 2018). Myös jääkiekon piirissä väkivallalla uhkaavat huutelut ovat olleet esillä (ks. Lempinen 2019). Tutkimusta voisi kohdentaa myös esimerkiksi jalkapalloon tai jääkiekkoon ja niiden katsomoissa tapahtuvaan epämuodolliseen kontrollointiin.

Tutkimukseni ei ota millään tapaa kantaa siihen, millä tavalla koripallossa pelaajat tai erotuomarit kokevat huutelun. Jatkotutkimusehdotuksena onkin pureutua huutelun kohteisiin ja heidän kokemuksiinsa. Tämän tutkimuksen sävy ei ole ollut kovinkaan huutelua tuomitseva – enemmänkin ihmettelevä. Mikäli huutelun kohteiden tutkiminen osoittaisi, että siitä aiheutuu merkittäviä haittoja, olisi huuteluun puututtava myös sääntöjen puitteissa.

LÄHTEET

- Aittola, T. & Raiskila, V. 1994. Jälkisanat. Teoksessa P. L. Berger & T. Luckmann
Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. V.
Raiskila. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus, 213-231.
- Atkinson, M. & Young, K. 2008. Deviance and Social Control in Sport. Champaign: Human
Kinetics.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. 1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen:
tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. V. Raiskila. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Burr, V. 2002. Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä. 1. painos. Tampere: Vastapaino.
- Burr, V. 2003. Social Constructionism. Oxfordshire: Routledge.
- Chriss, J. J. 2007. Social Control. An Introduction. Cambridge: Polity Press.
- Cleland, J. & Cashmore, E. 2016. Football fans' views of racism in British football.
International Review for the Sociology of Sport 51 (1), 27-43.
- Conrad, P. & Schneider, J. W. 1992. Deviance and Medicalization. From Badness to Sickness.
Philadelphia: Temple University Press.
- Dunning, E. 1986. The Dynamics of Modern Sport: Notes on Achievement - Striving and the
Social Significance of Sport. Teoksessa N. Elias & E. Dunning (toim.) Quest for
Excitement. 1. painos. Oxford: Basil Blackwell, 205-223.
- Dunning, E. 2010. Civilizing Sports: Figural Sociology and the Sociology of Sport.
Teoksessa E. Smith (toim.) Sociology of Sport and Social Theory. 1. painos.
Champaign: Human Kinetics, 15-25.
- Elias, N. 1986. Johdanto. Teoksessa N. Elias & E. Dunning (toim.) Quest for Excitement. 1.
painos. Oxford: Basil Blackwell, 19-63.
- Eskola, J., Lähti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu : lyhyt selviytymisopas. Teoksessa
R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin : 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu :
viritteitä aloittelevalla tutkijalla. 5. uudistettu sähköinen painos. Jyväskylä: PS-
Kustannus.
- Fiske, J. 1992. The Cultural Economy of Fandom. Teoksessa Lisa A. Lewis (toim.) The
Adoring Audience. Fan Culture and Popular Media. London & New York: Routledge,
30-49.

- Gumusgul, O. & Acet, M. 2016. The Open Sore of Football: Aggressive Violent Behavior and Hooliganism. *Physical Culture and Sport: Studies and Research* 71 (1), 30-37.
- Haaparanta, L. & Niiniluoto, I. 2016. Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Sähköinen painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Hakala, J. T. 2017. Tulevan maisterin graduopas. Helsinki: Gaudeamus.
- Halila, H. & Norros, O. 2017. Urheiluoikeus. Sähköinen painos. Helsinki: Alma Talent.
- Heinonen, H. 2005. Jalkapallon lumo: Tutkimus suomalaisesta Everton-faniudesta. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K., Ruusuvoori, J., Lönnqvist, J., Hankonen, N., Mähönen, T., Jasinskaja-Lahti, I. & Lipponen, J. 2015. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Sähköinen painos. Helsinki: Edita.
- Hellanto, R. 2019. Italian jalkapalloa ravisteleva rasismi saa jo karuja piirteitä, urheilulehden törkeä otsikko herättää vihaa – ”Häpeällistä”. Viitattu 28.3.2020. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/italian-jalkapalloa-ravisteleva-rasismi-saa-jo-karuja-piirteita-urheilulehden-kyseenalainen-otsikko-herattaa-vihaa-hapeallista/7650084#gs.1bt4vl>
- Hennessy, D. & Schwartz, S. 2007. Personal Predictors of Spectator Aggression at Little League Baseball Games. *Violence and Victims* 22 (2), 205-215.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus University Press.
- Huttunen, M., Husso, M. & Hietamäki, J. 2015. Sukupuoliero parisuhdeväkivallan yleisyydessä ja sen havaitsemisessa lasten ja nuorten näkökulmasta. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 23 (4), 369-386.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.
- Hämäläinen, K. 2008. Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa: Eetokset, ihanteet ja kasvatus urheilijoiden tarinoissa. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 127.
- Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3. Helsinki.

- Ilmanen, K. 2008. Urheiluhulluus historiallis-yhteiskunnallisesta näkökulmasta. *Tieteessä tapahtuu* 26 (7), 8-13.
- Itkonen, H. 2014. Urheilun normimyllerrys on pysyvä ilmiö. *Tieteessä tapahtuu* 32 (3), 3-6.
- Itkonen, H. & Pirttilä, I. 1992. *Sosiologian palapeli*. 2. painos. Jyväskylä: Kustannuskiila Oy.
- Jamieson, L. & Orr, T. 2009. *Sport and Violence – A Critical Examination of Sport*. 1. painos. Oxford: Elsevier.
- Jokinen, A. 2000. *Panssaroitu maskuliinisuus: mies, väkivalta ja kulttuuri*. Sähköinen painos. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, K. & Saaristo, K. 2004. *Sosiologia*. 1. painos. Helsinki: WSOY.
- Järjestyslaki 2003. 3 §/27.6.2003/612.
- Kauppi, T. 2006. *Opettajiin kohdistuva henkinen väkivalta*. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Kerr, J. 2005. *Rethinking Aggression and Violence in Sport*. Sähköinen painos. London & New York: Routledge.
- Kettunen, J. 2015. *Maskuliinista karnevaalia vai turvallisuutta tunnelman kustannuksella? Jalkapallokannattajien vastahegemoninen alakulttuuri*. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Kivioja, O. 2019. *Korisliigan ottelussa kuultiin rassistista huutelua – toiminnanjohtaja tiukkana: ”Ei enää mitään asiaa Vilppaan matseihin”* Viitattu 18.3.2020. <https://www.is.fi/koripallo/art-2000006303368.html>
- Klemi, A. 2006. *Henkinen väkivalta parisuhteessa: Kokemuksia henkisen väkivallan luonteesta ja satuttavuudesta*. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Knuuttila, M. 2018. *Naispelaajalle huudettiin katsomosta törkeyksiä Turussa – seura sai sakot: ”Urheilu ei anna suojaa vihapuheen huuteluun”* Viitattu 18.3.2020. <https://www.is.fi/jalkapallo/art-2000005824918.html>
- Kokko, K. 2009. *Aggressiivisuus persoonallisuuteen liittyvänä toimintatapana*. Teoksessa R. Metsäpelto & T. Feldt (toim.) *Meitä on moneksi – Persoonallisuuden psykologiset perusteet*. Sähköinen painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Lempinen, M. 2019. Yleisö uhkasi hakata erotuomarin alasarjapelissä – Suomen jääkiekkoliitto turvautui ainutkertaiseen rangaistukseen. Viitattu 18.3.2020. <https://www.is.fi/jaakiekkko/art-2000006036995.html>
- Löytönen, T. 2004. Keskusteluja tanssi-instituutioden arjesta. Acta Scenica 16. Teatterikorkeakoulu. Yliopistopaino: Helsinki
- Nevala, A. 2012. ”Mitään jalkapalloa miehekkäämpää ei voi ollakaan” – viisi vaihetta kylätappelusta viihdetuotteeksi. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) Liikunnan areenat. Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylä: Yliopistopaino, 239-260.
- O’Brien, R. & Hersch, H. 1998. Go figure. Julkaisussa Sports Illustrated. Kesäkuu.
- Opinnäytetyön tietosuojakysymysten ja tutkimuseettisten näkökohtien tunnistaminen. 2019. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Oppimistehtävän ohjeistus.
- Routio, P. Hermeneuttinen tulkinta. Tuotetiede. Taideteollisen korkeakoulun virtuaaliyliopisto.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. Aineisto- ja teorialähtöisyys. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. Tutkimusongelmat. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Scholz, P. 2016. Football fan behavior of the oldest club in the Czech Republic. Journal of Physical Education and Sport 16 (1), 694-698.
- Sosiaalinen konstruktionismi. Jyväskylän yliopiston Koppa. Viitattu 14.3.2020. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/sosiaalinen-konstruktionismi>
- Simula, M. 2012. Luonnossa liikkumisen kulttuuriset representaatiot: Diskurssianalyysi suomalaisten luonnossa liikkumista käsittelevistä haastatteluista. Jyväskylän yliopisto. Studies in Sport, Physical Education and Health 182.
- Stirling, A., Bridges, E., Cruz, L. & Mountjoy, M. 2011. Canadian Academy of Sport and Exercise Medicine Position Paper: Abuse, Harassment and Bullying in Sport. Clinical Journal of Sport Medicine 21 (5), 385-391.
- Sund, E. 2005. Urheilu on omistamista olemiseen. Agon 3 (8), 14-17.

- Suomen Koripalloliitto. 2017. #Hi5 – osallistu ja jaa seurasi positiivista meininkiä. Viitattu 28.3.2020. <https://www.basket.fi/basket/uutiset/hi5-osallistu-ja-jaa-seurasi-positiivista-meininkia/>
- Suomen Koripalloliitto. Koripallon viralliset pelisäännöt 2018. Viitattu 18.3.2020. https://basket.sites.avoinne.com/site/assets/files/15512/koripallon_pelisaannot_2018_v1_1-1.pdf
- Suomen Koripalloliitto. Kurinpitösäännöt 2019-2020. 2019a. Viitattu 18.3.2020. https://d3syc56w7foqy0.cloudfront.net/assets/files/15512/kurinpitosaannot_2019-20_hyvaksytty_27_4_2019.pdf?795M0
- Suomen Koripalloliitto. Koriskenttä kaikille: Suomen koripalloliiton yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. 2019b. Viitattu 18.3.2020. https://d3syc56w7foqy0.cloudfront.net/assets/files/23067/suomenkoripalloliiton_yhdenvertaisuus_tasa-arvosuunnitelma_2019-2020.pdf?GE9L9
- Suomen Olympiakomitea. 2018. Urheiluyhteisön reilun pelin ihanteet ja tavoitteet. Viitattu 18.3.2020. <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2018/11/liite-2-urheiluyhteison-reilun-pelin-ihanteet-ja-tavoitteet.pdf>
- Suomen Palloliitto. Jalkapallo- ja futsalotteluiden turvallisuusmääräykset. Viitattu 18.3.2020. https://www.palloliitto.fi/sites/default/files/Palloliitto/jalkapallo-ja_futsalotteluiden_turvallisuusmaaraykset_2016.pdf
- Suomen Salibandyliitto. Vuosikertomus 2016. Viitattu 18.3.2020. https://salibandy.fi/files/1414/9303/2893/vuosikertomus_2016.pdf
- Tenenbaum, G., Stewart, E., Singer, R. N. & Duda, J. 1997. Aggression and Violence in Sport: An ISSP Position Stand. *The Sport Psychologist* 11 (1), 1-7.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuori, K. 1988. Oikeuden rationaalisuus. 1. painos. Helsinki: Hakapaino.
- Turtiainen, R. 2012. Nopeammin, laajemmalle, monipuolisemmin. Digitalisoituminen mediaurheilun seuraamisen muutoksessa. Turun yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja 37.
- Vartia, M. & Perkkä-Jortikka, K. 1994. Henkinen väkivalta työpaikoilla: työyhteisön hyvinvointi ja sen uhat. 1. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Viemerö, V. 2006. Aggressio ja aggressiivisuus. *Tieteessä tapahtuu* 24 (3), 18-22.

- Visuri, R. 2020 Kommentti: Unohtakaa väsynyt vastakkainasettelu! Urheiluvuosi 2019 tarjosi jotain muuta paljon hienompaa ja sitä kannattaa muistella tänään. Viitattu 13.3.2020. <https://yle.fi/urheilu/3-11158974>.
- Väkivalta ja terveys maailmassa. 2005. WHO:n raportti. Lääkäriin sosiaalinen vastuu Ry:n & Terveystieteiden tutkimuskeskus Ry:n julkaisu. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Väänänen, V. 2019. Pelaaja järkyttyi katsomohuudoista, Palloliitto tutki tapauksen – ”Rasistisesta huutelusta ei näyttöä” Viitattu 18.3.2020. <https://www.is.fi/jalkapallo/art-2000006245153.html>
- Wann, D. L., Melnick, M. J., Russell, G. W. & Pease, D. G. 2001. Sport Fans: The Psychology and Social Impact of Spectators. 1. painos. New York: Routledge.
- Wann, D. L., Waddill, P. J., Bono, D., Scheuchen, H. & Ruga, K. 2017. Sport Spectator Verbal Aggression: The Impact of Team Identification and Fan Dysfunction on Fans’ Abuse of Opponents and Officials. *Journal of Sport Behavior* 40 (4), 423-443.
- Weizman-Henelius, G. 1997. Väkivaltaisen ihmisen kohtaaminen. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Whitaker, D & Lutzker, J. 2009. Preventing Partner Violence. Sähköinen painos. Washington: American Psychological Association.
- Yle Areena. Asiakas soittaa Vittuilupuhelimen palvelunumeroon. Viitattu 18.3.2020. <https://areena.yle.fi/1-50122390>

LIITTEET

LIITE 1.

Saatekirje faniryhmille:

Terve!

Lähestyn teitä seuraavanlaisella agendalla: Olen liikunnan yhteiskuntatieteiden opiskelija Jyväskylän yliopistossa ja teen parhaillani gradutyötäni Korisliigan katsomohuuteluista. Haluaisinkin haastatella myös yhtä x:n jäsentä.

Mikäli joukostanne löytyy henkilö, jolla on taipumusta silloin tällöin psyykkaa vastustajan pelaajia, tai muistuttaa erotuomareita oikeille raiteille kyseenalaisten vihellysten jälkeen katsomosta käsin, olisi se graduuni oivallinen haastateltava. Haastateltavan henkilöllisyys pysyy luonnollisesti salaisena.

Alustava suunnitelmani olisi, että haastattelu tapahtuisi y:n matsin yhteydessä (ennen tai jälkeen), toki mahdollisen haastateltavan toiveiden ja aikataulujen mukaisesti. Mikäli sopiva henkilö löytyy, sopisin hänen kanssaan haastattelun yksityiskohdista mieluusti kahden kesken.

Olisin äärimmäisen kiitollinen yhteistyöstänne. Se ennen kaikkea edistäisi liikuntatieteellistä tutkimusta ja toisekseen auttaisi allekirjoittanutta valtavasti opinnäytetyön tekemisessä. Minulle voi myös soittaa allaolevaan numeroon tarvittaessa lisätietojen tarpeessa.

Koristerveisin,

Lauri Salovaara

LIITE 2.

Teemahaastattelurunko:

Taustatiedot

-Minkä ikäinen olet?

-Perhesuhteet – siviilisääty, onko lapsia?

-Millainen koulutus ja ammatti sinulla on?

Koripallon seuraamisen taustat

-Miten olet päätenyt kannattamaan/seuraamaan koripalloa?

-Kauan olet kannattanut kannattamaasi seuraa?

-Kuinka kauan olet ollut Fan Clubin jäsen?

-Miten osallistut Fan Clubin toimintaan?

Koripallon seuraamisen merkitys

-Mitä koripallon seuraaminen sinulle merkitsee?

-Katsotko kaikki kannattamasi joukkueen ottelut?

-Liittyykö pelipäivään erityistä ruoka- tai juomakulttuuria?

-Mikä otteluissa on tärkeintä?

-Millaisia tunteita pelin aikana esiintyy?

Suhtautuminen erotuomareihin ja pelaajiin

-Mitä mieltä olet Korisliigan erotuomaritoiminnasta?

-Onko sinulla suosikki- tai inhokkituomareita?

-Onko ottelun erotuomarikolmikolla sinulle merkitystä?

-Miten suhtaudut huonoon tuomarityöskentelyyn?

-Miten suhtaudut vastustajajoukkueen pelaajiin?

-Kohdistuuko tiettyihin pelaajiin erilaista latausta? Mistä johtuu?

-Vaikuttaako tietty vastustajajoukkue/sen tietyt pelaajat katsomokäytökseesi?

Perusteluja huutelulle

-Mistä koripallokatsomon huutelu sinusta johtuu?

-Kuuluuko se peliin? Veisikö se pelistä jotain pois, jos kentälle ei huudeltaisi?

-Onko huutelulla tavoitteita?

-Vaikuttaako muun katsomon käytös omaan toimintaasi? Onko toimintasi muuttunut?-Voiko koripallokatsomossa tapahtuvaa käyttäytymistä verrata muualla elämässä tapahtuvaan toimintaan

– Onko katsomossa hyväksyttävämpää toimia tietyllä tavalla?

-Puratko kannattamiseen paineita?

-Onko huutelusta tullut sanomista?